Ånund Brottveit

BIDRAR TROSMANGFOLDET TIL «PARALLELLSAMFUNN»?

En undersøkelse av tros- og livssynssamfunnene i Oslo

KIFO Rapport 2020: 1

STL

KIFO INSTITUTT FOR KIRKE-, RELIGIONS- OG LIVSSYNSFORSKNING

Ånund Brottveit

BIDRAR TROSMANGFOLDET TIL «PARALLELLSAMFUNN»?

EN UNDERSØKELSE AV TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNNENE I OSLO

KIFO Rapport 2020:1

KIFO Rapport 2020: 1

Rapporten er utgitt av

KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning

Øvre Slottsgate 2B, 0157 Oslo

www.kifo.no

kifo@kifo.no

ISBN 978-82-92972-54-0

ISSN 0807-7517

FORORD

Denne rapporten presenterer hovedresultatene fra en spørreskjemaundersøkelse blant tros- og livssynssamfunnene i Oslo. Prosjektet har vært et samarbeidsprosjekt mellom KIFO og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL). Oslo kommune har gitt finansielle tilskudd i to omganger, fra tilskuddsordningene for inkluderingstiltak (v/Enhet for mangfold og integrering) og religionsdialog (v/Gravferdsetaten).

Idéen til en nærmere undersøkelse av samfunnenes utadvendte kontakter og virksomhet, stammer fra en kartlegging av tros- og livssynslandskapet i Oslo som KIFO, ved forsker Sindre Bangstad, gjorde på oppdrag fra STL i 2018. Når vi først hadde skaffet oss en oversikt over alle organisasjonene som utgjør byens religiøse og livssynsmessige mangfold, ville det være av stor verdi å kontakte dem for å vite mer om virksomheten deres. Sindre Bangstad har bistått prosjektleder med verdifulle kunnskaper og råd i ulike faser av prosjektet, særlig i planleggingen av datainnsamlingen og i gjennomgang av ulike rapportutkast. Fra STL's side har spesialrådgiver Anne Sender og generalsekretær Ingrid Rosendorf Joys vært med hele veien og bidratt med kritisk lesning rapporten. Jeg vil imidlertid rette en særlig takk til spesialrådgiver i STL, Stein Villumstad, for sin grundige oppfølging av alle tros- og livssynssamfunn som ikke svarte på første henvendelse. Det viste seg at kontaktopplysningene for svært mange var unøyaktige, utdaterte eller regelrett feilaktige. Vi lyktes, takket være hans innsats, med å komme i kontakt med svært mange flere enn vi ellers ville ha greid. I flere tilfeller var det også avgjørende at vi kunne tilby veiledning eller alternative måter å besvare det digitalt utsendte spørreskjemaet på.

Til slutt vil jeg få rette en stor takk til alle svargiverne i undersøkelsen. Eventuelle feil eller unøyaktigheter i denne rapporten er utelukkende undertegnedes ansvar.

Oslo, februar 2020

Ånund Brottveit, prosjektleder

INNHOLD

FORORD **3**

INNHOLD **5**

TABELL OG FIGURLISTE **5**

SAMMENDRAG **7**

1. INTRODUKSJON **9**

2. METODE **15**

3. LIVSSYNSMANGFOLDET I OSLO **19**

3.1. ULIKT RESSURSGRUNNLAG 24

4. TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNNENES AKTIVITETER **25**

4.1. TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNNENES KJERNEAKTIVITETER 25
4.2. DELTAKELSE I RELIGIØSE ELLER LIVSSYNSBESTEMTE RITUALER, FEIRINGER OG MØTER 25
4.3. BARNE- OG UNGDOMSARBEID 27

5. TROS- OG LIVSYNSSAMFUNNENES UTADVENDTHET **29**

5.1. KONTAKT OG SAMARBEID PÅ TVERS AV LIVSSYNSSKILLER 29
5.2. HVA SLAGS KONTAKTER OG SAMARBEID? 31
5.3. KONTAKT MED MYNDIGHETER OG ANNEN UTADVENDT VIRKSOMHET. 32
5.4. INTERESSE FOR TROS- OG LIVSSYNSDIALOG 36

6. TEOLOGISKE OG IDEOLOGISKE POSISJONER **39**

7. KJENNETEGN VED UTADVENDTE VERSUS INNADVENDTE TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNN **43**

7.1. RELIGION 44
7.2. TEOLOGISK DOGMATISME 45
7.3. HVEM ER DE MEST INNADVENDTE? 55

8. DISKUSJON AV FUNN **59**

8.1. ER MINORITETSTROSSAMFUNNENE MER INNADVENDTE? 59
8.2. ER INNADVENDTHET FORBUNDET MED DOGMATISK TEOLOGI? 61
8.3. ANDRE FORMER FOR SAMFUNNSKONTAKT 63
8.4. OSLO VERSUS HAMBURG 65
8.5. RELIGIONS- OG LIVSSYNSFORSKNING PÅ MENIGHETSNIVÅET 67

9. KONKLUSJON **69**

LITTERATUR **71**

VEDLEGG **73**

TABELL OG FIGURLISTE

Tabell 1 Tros- og livssynssamfunnene i utvalget 16
Tabell 2 Svargivernes posisjon og rolle i samfunnene 17
Tabell 3 Svargivernes kjønn og nasjonalitet 18
Tabell 4 Religioner og livssyn representert i utvalget 21
Tabell 5 Når samfunnet ble etablert 22

Tabell 6 Utvalgets geografiske fordeling på bydelene. 23
Tabell 7 Tros- og livssynssamfunn som har en ansatt med ansvar for tros- og livssynsdialog eller brobygging 30
Tabell 8 Tros- og livssynssamfunn med dialogansvarlig – på bydeler 31
Tabell 9 Påstander om hindringer for interreligiøs kontakt og faktisk eller ønsket kontakt (STL) 49
Tabell 10 Ingen interreligiøse kontakter 55
Tabell 11 Samfunn uten interreligiøs kontakt: Holdning til STL «Kan STL kontakte?» 55
Tabell 12 Samfunn uten interreligiøs kontakt: samarbeid med andre trostradisjoner 56
Tabell 13 Samfunn uten kontakt utenom egen konfesjon/tradisjon: holdning til STL «Kan STL kontakte?» 56
Tabell 14 Religiøs pluralisme 66

Figur 1 Geografisk spredning av tros- og livssynssamfunn utenom Dnk. 22
Figur 2 Tros- og livssynssamfunnenes vurdering av ulike aktiviteters viktighet 25
Figur 3 Tros- og livssynssamfunnenes forsamlinger, deltakelse på ordinære møter 26
Figur 4 Tros- og livssynssamfunnenes forsamlinger, deltakelse på spesielle feiringer 26
Figur 5 tros- og livssynssamfunnenes prioritering av aktiviteter rettet mot barn og unge 27
Figur 6 Minst 1 interreligiøs kontakt med tros- og livssynssamfunn med annen religion/livssyn 29
Figur 7 Sosial integrasjon i form av samfunnskontakt med ikke-religiøse instanser i nærmiljøet 32
Figur 8 Antall kontakter som menighetene har, gruppert 33
Figur 9 Vurderinger av samfunnskontaktene 34
Figur 10 Vurderinger av samfunnskontaktene, i forhold til hvor mange de har 34
Figur 11 Antall samfunnskontakter tros- og livssynssamfunnene har i bydelene, unntatt Dnk's menigheter 35
Figur 12 Synliggjøring i offentligheten 36
Figur 13 Deltakelse i gruppe med ulike tros- og livssyn 36
Figur 14 Holdning til STL «Kan STL kontakte deg?» 37
Figur 15 Begrunnelser for å ikke delta i tros- og livssynsdialog 39
Figur 16 Teologisk holdning til kontakt med andre i trosoppfatninger «Ens egen tro kan svekkes ved kontakt med samfunn fra andre religioner eller livssyn» 40
Figur 17 Teologisk holdning til kontakt med andre i trosoppfatninger – misjon eller dialog 40
Figur 18 Teologisk holdning til kontakt med andre i trosoppfatninger – sannhetskrav 41
Figur 19 I hvilken grad har tros- og livssynssamfunnene kontakt på tvers av religion/livssyn 44
Figur 20 Holdning til STL «Kan STL ta kontakt?» 45
Figur 21 Sannhetskrav og religion/livssyn 46
Figur 22 Sannhetskrav og forskjell på Dnk og frikirkene 47
Figur 23 Misjonssyn og religion/livssyn 48
Figur 24 Misjonssyn og forskjell på Dnk og frikirkene 49
Figur 25 Sannhetskrav og faktisk eller ønsket interreligiøs kontakt 50
Figur 26 Misjonssyn og faktisk eller ønsket interreligiøs kontakt 51
Figur 27 Hvor mye interreligiøs kontakt samfunnene har, på bakgrunn av ulik grad av samfunnskontakt 52
Figur 28 Ressurser og interreligiøs kontakt 53
Figur 29 Holdning til STL «Kan STL ta kontakt?» 54

SAMMENDRAG

Bakgrunnen for undersøkelsen som ligger til grunn for denne rapporten, er et behov for mer kunnskap om de ulike aktørene på tros- og livssynsområdet, spesielt minoritetstrossamfunnene. Vi har undersøkt i hvilken grad tros- og livssynssamfunnene i Oslo er utadvendte og hvilke holdninger de har til kontakter og samarbeid med andre. Det er det lokale organisasjonsnivået vi har henvendt oss til, menigheter tilhørende ulike religioner og trostradisjoner og lokallag til sekulære livssynssamfunn. Vi har latt samfunnene bestemme selv hvem som skulle svare på spørreskjemaet som ble utsendt via internett, og det er for det meste religiøse ledere eller oppnevnte talspersoner som har svart. Spørreskjemaet som tidligere er benyttet i Hamburg, er oversatt til norsk og engelsk og tilpasset norske forhold.

Vi sendte invitasjoner til 194 menigheter/lokallag i Oslo og fikk inn 114 svar. Det ble lagt inn ekstra ressurser i korrigering av feil kontaktopplysninger, purringer og oppfølging av svargivere. Minoritetstros- og livssynssamfunnene er like godt representert som Den norske kirkes menigheter, og vi har inkludert alle de store verdensreligionene, de viktigste konfesjonene/tradisjonene innenfor disse og de to største sekulære livssynsorganisasjonene. Det er også mange trossamfunn tilhørende ulike religioner som har mer enn 50 prosent utenlandsfødte medlemmer, såkalte migrantmenigheter. Vi anser responsraten som svært god og utvalget som rimelig representativt.

Tros- og livssynssamfunnene i utvalget har, med få unntak, utadrettet kontakt. Nesten alle svarer at de har hatt kontakt med ikke-religiøse samfunnsinstitusjoner eller organisasjoner. Lokale myndigheter og skoler blir oftest nevnt, og ¾ av samfunnene har hatt minst tre slike kontakter. Relativt mange, 44 prosent, har også hatt kontakt med et tros- eller livssynssamfunn som tilhører en annen religion eller livssyn. De ikke-kristne tros- og livssynssamfunnene har oftest slike kontakter. 71 prosent av de muslimske trossamfunnene og 85 prosent av de andre tros- og livssynssamfunnene har interreligiøse kontakter. Migrantmenighetene har også oftere interreligiøs kontakt, enn gjennomsnittet i hele utvalget.

Mye av den utadrettede virksomheten har også vært knyttet til prosjekter med offentlig støtte gjennom ulike tilskuddsordninger. Et samarbeidsforum for tros- og livssynssamfunn i Groruddalen (fire bydeler i Oslo Øst) tilknyttet politiets kriminalitetsforebyggende program, SALTO, blir nevnt av flere. Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) og de religiøse paraplyorganisasjonene Norges Kristne Råd, Islamsk Råd Norge og Muslimsk Dialognettverk, blir også nevnt som kanaler for utadvendt samarbeid. Det er også en del samarbeid rundt offentlige arrangementer som for eksempel «Religionenes dag».

Tidligere studier har vist at trossamfunn kan være viktige fellesskap for innvandrere og et utgangspunkt for integrering i storsamfunnet. Faren er at dette fellesskapet blir seg selv nok, og at det ikke leder utover til nye kontakter og muligheter i et større samfunn. Undersøkelsen viser at migrantsamfunnene heller er mer utadvendte, sammenlignet med utvalget som helhet.

Teologisk dogmatisme kan være en årsak til mindre utadvendthet, men ikke nødvendigvis. Vi finner en slik sammenheng i Oslo-materialet, mens Hamburg-undersøkelsen konkluderte med at det ikke behøver å henge sammen. Både i Oslo og Hamburg ser vi at mer kontakt og samarbeid med andre samfunnsinstitusjoner og involvering i kommunale prosjekter, tenderer til å gi flere interreligiøse

kontakter. Den positive interessen for STL i vårt utvalg, også blant de mer teologisk dogmatiske trossamfunnene, kan tyde på at det er vilje til å samarbeide om andre formål enn å delta i tros- og livssynsdialog. Det er kristne trossamfunn utenfor Den norske kirke som i størst grad gir uttrykk for teologisk dogmatisme, mens muslimske og andre ikke-kristne trossamfunn er de mest dialogorienterte.

Rapporten konkluderer med at de mange tros- og livssynssamfunnene er interessert i mer samarbeid og kontakt på menighets- eller lokallagsnivået, og at de kan tenke seg å gjøre dette innenfor STL's rammer. De ikke-kristne tros- og livssynssamfunnene må i større grad kunne betraktes som allierte i kommunens og sivilsamfunnets mål om å skape tryggere og bedre nærmiljøer for alle, og ikke som potensielle spirer til såkalte «parallellsamfunn.»

1. INTRODUKSJON

Denne rapporten handler om Oslos tros- og livssynsmangfold. Vi har henvendt oss til ledere og talspersoner for menigheter og organiserte livssynsgrupper på lokalnivået. Undersøkelsen er kvantitativ, basert på et elektronisk spørreskjema som ble utsendt til alle lokale tros- og livssynssamfunn i Oslo.

Forskning på hvordan religion, spirituelle og sekulære livssyn praktiseres og utfolder seg i samfunnet, har gjerne oversett dette mellomliggende organisasjonsnivået (Körs, 2018a). Man har for det meste henvendt seg til enkeltpersoner gjennom såkalte individbaserte undersøkelser, eller de sentrale mer overordnede talspersonene for trossamfunnene og livssynsorganisasjonene. Unntaket er kvalitative case-undersøkelser av enkeltmenigheter, men slike studier har andre begrensninger når det gjelder overføringsverdi og generaliseringer. I en survey-undersøkelse kan det være et dilemma at man mister data om den enkelte menigheten som organisasjon i en individbasert studie, mens man i en organisasjonsstudie ofte får potensielle utvalgsskjevheter knyttet hvem som svarer på vegne av menigheten/gruppen. Det kan dreie seg om elite versus medlemsnivå, og at de mange kvinner som spiller en viktig rolle i mange tros- og livssynssamfunn ofte ikke har kommet til orde.

Spørsmål som stilles i undersøkelsen, og som denne rapporten vil forsøke å svare på, er:

- Hvordan ser egentlig tros- og livssynssamfunnene på kontakt med hverandre?
- Er det slik at noen religioner og livssyn er mer åpne enn andre?
- I hvilken grad samarbeider de med offentlige myndigheter og institusjoner?
- Har de utadrettet aktivitet i lokalsamfunnet utover deres egen religions- eller livssynsutøvelse?
- Ønsker de selv å være mer åpne mot omverdenen?
- Hva er det som eventuelt hindrer dette?
- Er trossamfunn med mer konservativ teologi mer innadvendte?

Rapporten belyser hva som faktisk skjer av dialog, samfunnskontakt, organisasjonssamarbeid og på-tvers-kontakter i Oslos tros- og livssynsmangfold. Den undersøker også hvilke grunner tros- og livssynssamfunnene har for å ikke prioritere utadrettet og/eller dialogrettet virksomhet. Et annet aspekt ved tros- og livssynssamfunnene, er at de kan være viktige fellesskap for minoritetsgrupper og ikke minst viktige sosiale arenaer for barn, unge og unge voksne. Vi ser nærmere på tros- og livssynssamfunnenes samlede kontakter med ulike ikke-religiøse samfunnsinstanser som en indikator for deres sosiale integrasjon i samfunnet.

Undersøkelsen er et samarbeid mellom KIFO og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) med økonomisk tilskudd fra Oslo kommune. STL har bidratt med sin ekspertise og kontaktnett slik at vi lettere har identifisert og opprettet kontakt med de mange ulike livssynsbaserte menighetene og lokallagene. STL ønsker å bruke resultatene fra denne undersøkelsen som et grunnlag for å vurdere dannelse av en eller flere lokale dialoggrupper i Oslo. Prosjektet har fått støtte fra Oslo kommunes «Tilskudd for inkluderingstiltak» og «Tilskudd til religionsdialog». Kommunen har i samme periode som dette prosjektet har pågått, nedsatt et eget tros- og livssynsutvalg som skal utrede forslag til en ny kommunal tros- og livssynspolitikk.

Vi kan legge til at byen i lengre tid har hatt en tydelig satsning på en proaktiv mangfoldspolitikk, ikke minst gjennom sitt OXLO-program som formulerer en positiv visjon for en mangfoldig og inkluderende by. Dette programmet ble startet i 2001, i kjølvannet av det rasistiske drapet på Benjamin Hermansen i Nordstrand bydel, og har siden vært videreført av skiftende byregjeringer. Kommunen har imidlertid ikke vært like tydelige i sin tros- og livssynspolitikk (Oslo kommune, 2012). Politiske uttalelser og politiske dokumenter røper snarere en ambivalens i forhold til tros- og livssynssamfunnene og hvilken rolle de kan ha til ulike politiske målsetninger. Det stilles spørsmål ved om de er potensielle alliansepartnere eller hindringer, når det gjelder prioriterte målsetninger om for eksempel integrering av innvandrere, økt samfunnsdeltakelse fra kvinner i flerkulturelle miljøer, bekjempe diskriminering av homofile, redusere negativ sosial kontroll, hindre religiøs radikalisering av unge, for å nevne noen målsetninger.

Denne undersøkelsen etterlater mange spørsmål ubesvart og den reiser nye spørsmål. Vi mener likevel at den bidrar til at vi kan se klarere hva slags organisasjonslandskap Oslo har på tros- og livssynsfeltet og hvilket potensiale det utgjør. Dette organisasjonslandskapet er en del av sivilsamfunnet som delvis har blitt oversett og delvis kan ha blitt gitt en overdrevet betydning. De positive bidragene kan ha kommet i skyggen for de antatt negative effektene. Religiøst og kulturelt mangfold betyr noe langt mer enn at vi har muslimske innvandrermiljøer i byen. Tros- og livssynsmangfoldet rommer en rik flora av ulike verdensreligioner, forskjellige konfesjoner og retninger innenfor disse, nyreligiøse grupper og sekulære livssynssamfunn, oppdelinger etter etniske grupperinger og språkfellesskap, og teologiske skillelinjer. I hvilken grad samfunnene har ekstern kontakt og samarbeid og hva slags motivasjon som ligger bak, synes å være mer variert og kanskje noe overraskende.

Spørreundersøkelsen og den metodologiske tilnærmingen som vi nå har prøvd ut i Oslo mener vi definitivt vil kunne repliseres (gjentas) i andre norske byer og regioner. Det ville ikke bare gi nyttig kunnskap om regionale og lokale forhold andre steder. Vi kunne komplementere en nasjonal kunnskapsbase om tros- og livssynsmangfoldet i vårt land, og styrke grunnlaget for en langt mer prinsipielt gjennomtenkt og kunnskapsbasert nasjonal religionspolitikk.

KIFO har tidligere gjennomført undersøkelser blant religiøse ledere med fokus på trossamfunnenes åpenhet eller lukkethet overfor omverdenen (Furseth, Repstad, Urstad, & Utaker, 2015). Med utgangspunkt i den amerikanske statsviteren Robert Putnams (1995) sosial kapital teori, ville forskerne ...

> «... se nærmere på hvorvidt de norske tros- og livssynssamfunnene operer som isolerte øyer innenfor sivilsamfunnssektoren, der de primært er opptatt av egne saker og nettverk (innadvendte og sammenbindende), eller om de er rettet mot og samhandler med andre tros- og livssynssamfunn, andre samfunnsaktører og samfunnet i mer generell forstand (utadvendte og brobyggende)». (Furseth et al., 2015, s. 143)

Det er ikke en motsetning mellom sammenbindende og brobyggende sosial kapital, dette er egenskaper som vanligvis forutsetter hverandre. Furseth med flere problematiserer imidlertid samfunn som overbetoner de sammenbindende egenskapene på bekostning av de brobyggende.

I 2012 laget KIFO en undersøkelse av kristne migrantmenigheter i Oslo i form av fem case-studier av enkeltmenigheter (Synnes, 2012). Det kom frem at disse menighetene hadde lite kontakt med andre trossamfunn og frivillige organisasjoner, men var viktige for innvandrere i form av sosiale fellesskap og

støtte. KIFO gjennomførte i 2015 en evaluering av Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), Norges Kristne Råd (NKR) og Islamsk Råd Norge (IRN) på oppdrag fra Kulturdepartementet (KUD). Rapporten (Brottveit, Gresaker, & Hoel, 2015) betonte særlig STLs spesielle rolle i utviklingen av dialogarbeidet fra siste halvdel av 90-tallet, og at de offentlige støtteordningene har medvirket til en variert flora av lokale dialogprosjekter og aktiviteter. KIFO foretok vinteren 2017-18 en kartlegging av tros- og livssynssamfunn i Oslo for Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) (Bangstad, 2018). Denne kartleggingen var en viktig foranledning for at denne undersøkelsen ble igangsatt.

KIFO har i dag et internasjonalt samarbeid med andre forskere i paraplyprosjektet «Religious Dialogue in Modern Societies» (Universität Hamburg) og er opptatt av å trekke sammenligninger med Tyskland, og andre land. I Norge har KIFO samarbeidet med Universitetet i Stavanger og VID/Senter for interkulturell kommunikasjon (SIK) om en studie av tros- og livssynsdialoger i Oslo som case (Husebø & Johannessen, 2018).

Religionssosiologen Anna Körs som har ledet arbeidet med Hamburg-surveyen[1], har hatt fokus på tros- og livssynssamfunnenes «utadvendthet versus innadvendthet» med tanke på potensiale for dialog. Undersøkelsen har også spørsmål som dreier seg om åpenhet for at andre livssyn kan ha sannhet og ønske om dialog. Et interessant funn i Hamburg var at det ikke var noen sammenheng mellom hvilken sannhetsoppfatning trossamfunnet hadde, for eksempel at eget trossamfunn representerte den eneste sannheten, hvordan man forholdt seg til andre trossamfunn (Körs, 2018a, 2018b). Et annet funn i Hamburg-undersøkelsen var at ulike former for kontakt og samarbeid med myndigheter, offentlige institusjoner og ikke-religiøse frivillige organisasjoner, økte sannsynligheten for kontakter andre tros- og livssynssamfunn på tvers av religiøse og livssynsskiller.

Forskerne i Hamburg betegner relasjoner til sekulære instanser i samfunnet som sosial integrasjon, altså jo mer slik kontakt, jo mer sosialt integrert er tros- eller livssynssamfunnet i samfunnet. Dette er i samsvar med teorier om sosial kapital, primært utviklet av Robert Putnam (1995), som selv la stor vekt på trossamfunnenes sammenbindende og brobyggende rolle i det amerikanske sivilsamfunnet. Dersom trossamfunnene i tillegg til å skape gode sammenbindende fellesskap for sine medlemmer, også bidrar til å knytte relasjoner utover dette fellesskapet og inn i andre fellesskap og til andre samfunnsinstitusjoner, så kan man si at de også bidrar til å øke den samlede sosiale integrasjonen i samfunnet – eller den sosiale kapitalen, for å si det med Putnam.

En studie utført på begynnelsen av 2010-tallet av Guro Ødegård med flere, undersøkte hvilken betydning trossamfunn og andre frivillige organisasjoner i nærmiljøet hadde for den sosiale kapitalen i fire flerkulturelle lokalsamfunn i Norge (Ødegård, Loga, Steen-Johnsen, & Ravneberg, 2014). Det som var avgjørende, var trossamfunnenes eksterne kontakter i lokalsamfunnet, relasjoner til lokale myndigheter og kontakt med andre trossamfunn. Men dette kunne også ha sammenheng med interne forhold, som medlemssammensetning, økonomi, lokalisering, organisasjonskultur osv. (Ødegård et al.,

[1] Hamburg-undersøkelsen ble initiert som følge av at denne delstaten ønsket å lage et felles religionsfag for skolen. Myndighetene startet i 2012 en forhandlingsprosess for å lage kontrakter med de største minoritetstrossamfunnene, og utvikle et nytt pedagogisk opplegg/gi lærere tilleggsutdanning. Det ble derfor opprettet et nytt institutt ved universitetet i Hamburg, Academy of World Religions. Tros- og livssynssamfunnene har på sin side organisert seg gjennom to viktige dialogorganisasjoner: Interreligious Forum Hamburg og Secular Forum Hamburg (Körs, 2018b, s. 28-29).

2014, s. 126). I det ene eksempelet som var tre migrantmenigheter i Bergen, kom det tydelig frem at tilknytningen til trossamfunnet i vel så stor grad handlet om å bli en del av et sosialt nettverk, tilgang til viktig informasjon og sosial støtte (Ødegård et al., 2014, s. 128).

Det andre caset var bydelen Veitvet i Oslo Øst. Ødegård og hennes medforskere la vekt på rollen som lokale myndigheter og offentlige institusjoner spilte, når det gjaldt å knytte sammen innvandrerorganisasjoner, trossamfunn og andre frivillige organisasjoner. Et eksempel er tilskuddsordningene til prosjekter i frivillig sektor som stimulerer til samarbeid med andre og en tenkning om å utvide målgruppen i forhold til den enkelte foreningens medlemmer. Slike politiske besluttede tiltak «ovenfra», blir betegnet som lenkende sosial kapital (Szreter & Woolcock, 2004). Forskerne konkluderte samtidig med at tros- og livssynsdialogene som ble ført av sentrale ledere fra tros- og livssynssamfunn, hadde lite synlig nedslag på lokalt nivå og blant vanlige medlemmer (Ødegård et al., 2014, s. 181).

Sosialantropologen Øystein Lund Johannessen og religionshistorikeren Dag Husebø som i 2017 studerte tros- og livssynsdialoger blant unge i Oslo, observerte på sin side en del dialogaktivitet på det som må kunne kalles grunnplanet i tros- og livssynssamfunnene (Husebø & Johannessen, 2018; Johannessen & Husebø, 2019). UngDialog som ble stiftet i 2011 og opprettet et lokallag i Oslo i 2015 har vært en viktig aktør i dette (Brottveit et al., 2015). UngDialog rekrutterer individuelle medlemmer som ikke skal representere noe annet enn seg selv, og de fungerer som kursinstruktører og tilretteleggere for at ungdom i skoler og foreninger selv kan danne dialoggrupper. Johannessen og Husebø observerte også et dialognettverk i Oslo Øst som hadde blitt utviklet i etterkant av at flere ungdommer i bydelen, med ulike livssynstilhørigheter, var blitt rammet av 22. juli-tragedien (Aagedal, Høeg, & Botvar, 2013). Denne foranledningen gjorde det naturlig for de berørte å komme sammen på tvers av trosforskjeller. Forskerne har analysert forutsetninger og individuelle motiver for å delta i tros- og livssynsdialoger og utviklingen av personlige nettverk, på denne bakgrunnen. De har nyansert teologen Oddbjørn Leirviks begreper om «den nødvendige» og den «eksistensielle dialogen» (Leirvik, 2001, 2014), og understreket betydningen av de mer uformelle og spontane dialogene som kan oppstå når relasjonene allerede er etablert (Husebø & Johannessen, 2018; Johannessen & Husebø, 2019).

Forskningsprosjektene vi har referert til viser hvordan forskere tidligere har gått inn i problemstillinger knyttet til tros- og livssynssamfunnenes sosiale funksjon for medlemmene og potensielt samfunnsintegrerende funksjon i nærmiljø og lokalsamfunn. Vår undersøkelse bygger videre på forskningsresultater og begrepsutvikling i disse prosjektene.

Survey-undersøkelsen som ligger til grunn for denne rapporten har som nevnt en annen tilnærming enn de kvalitative undersøkelsene. Vi forsøker å tegne et oversiktsbilde over hele byens livssynsmangfold og relasjonene som har utviklet seg på tvers av tros- og livssynsskiller. Når vi sammenligner med forskning fra andre land, så blir vi imidlertid også minnet om at den lokale konteksten som de kvalitative forskningsprosjektene har gitt større innsikt i, må hentes inn i analysen.

I denne rapporten vil vi stort sett benytte betegnelsen tros- og livssynssamfunn om enhetene i undersøkelsen vår, det vil si lokale menigheter eller forsamlinger og lokale grupper innen religiøse, nyreligiøse eller sekulære livssynssamfunn. De to sistnevnte oppfatter ikke begrepet «menighet» som naturlig å bruke. Vi bruker derfor som regel uttrykket «samfunn» eller «livssynssamfunn» om istedenfor menighet, når disse er inkludert. Vi vil også presisere at livssyn omfatter religiøse livssyn, og at begrepet menighet også brukes i andre religioner enn den kristne. Når vi vil understreke at vi tenker

på sekulære samfunn, så skriver vi ikke-religiøse (livssyns-)samfunn. Vi er klar over at tros- og livssynssamfunnene er organisert på svært ulike måter, noe som kan være en feilkilde i svarene fra samfunn som ikke har en like tydelig hierarkisk oppbygging og skille mellom et samfunns lokale aktiviteter og sentrale oppgaver. Et tros- eller livssynssamfunn i Oslo kan ha ansvar for et større geografisk område enn kommunen, og det kan ha kombinerte funksjoner som lokallag/menighet og sentralt organ.

I europeiske studier av menigheter (Monnot & Stolz, 2018b), har man som regel brukt en definisjon formulert av den amerikanske religionssosiologen Mark Chaves:

> «Med 'menighet' forstår jeg en sosial institusjon der enkeltindivider som ikke er religiøse eksperter samles fysisk nært hverandre, på en organisert måte, ofte og med jevne mellomrom, for aktiviteter og arrangementer med et eksplisitt religiøst innhold og formål, med kontinuitet over tid når det gjelder hvem som samles, hvor det skjer, og hver enkelt aktivitets eller arrangements natur». (Chaves, 2004, s. 1-2, min oversettelse)

Siden vi i denne studien også inkluderer ikke-religiøse livssynssamfunn, passer ikke begrepet menighet med denne definisjonen som en generell betegnelse på alle enhetene i undersøkelsen. Vi har imidlertid lagt vekt på å henvende oss til det lokale organisasjonsleddet som ligner mest på en menighet ved at det jevnlig samler medlemmer/deltakere til det aktuelle livssynssamfunnets kjerneaktiviteter.

2. METODE

Denne undersøkelsen er en internettbasert (QuestBack) survey med stort sett faste svaralternativer. Spørreskjemaet er oversatt til norsk og engelsk fra tysk, ettersom det først ble utviklet i forbindelse med en undersøkelse i Hamburg. Undersøkelsen ikke individbasert, men retter seg mot tros- og livssynssamfunnene på det lokale nivået – menighetsnivået. Den søker å både kartlegge og forklare ulike grader av utadvendt kontakt, samarbeid og organisert dialogvirksomhet hos de mange ulike tros- og livssynssamfunnene i Oslo. Det er noen vurderings- og holdningsspørsmål, men flest spørsmål som dreier seg om å registrere og tallfeste aktivitet. Vi spør også avslutningsvis om svargiverne kan tenke seg å bli kontaktet av Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) for å finne ut om det er grunnlag for å etablere et lokalt dialogforum.

Oslo og Hamburg har en del sammenlignbare kvaliteter. De er nord-europeiske byer med stort demografisk og religiøst mangfold, men med en protestantisk majoritetsreligion og ellers ganske sekularisert befolkning. Hamburg er imidlertid omtrent tre ganger så stor som Oslo med sine 1,8 millioner innbyggere. Hamburg er også en egen delstat i forbundsrepublikken Tyskland. Det har vært nødvendig å gjøre enkelte tilpasninger av spørreskjemaet til norske forhold. I Hamburg er det en stor gruppe alevitter fra Tyrkia og Midtøsten, noe som er mer marginalt i Oslo, mens den ikke-religiøse livssynsorganisasjonen Human-Etisk Forbund har en betydelig størrelse i Norge. Selv om den protestantiske kirken er størst i Hamburg, er det i Tyskland som helhet to majoritetstrossamfunn: Den protestantiske og Den katolske kirken. I Norge er Den katolske kirken betydelig mindre og regnes derfor som et minoritetstrossamfunn (og en frikirke).

Det religiøse landskapet er i endring. Det er et større mangfold enn noen gang, ikke bare i form av ulike religioner, men også at det er ulike retninger og undergrupper innenfor de ulike religionene og livssynene. Det siste gjelder ikke minst innenfor kristendommen. Migrasjon har også medført at det har oppstått egne trossamfunn innenfor de store verdensreligionene basert på etnisk eller språklig fellesskap. Spesielt blant de mindre og relativt nyetablerte og innvandrerdominerte trossamfunnene, er organisasjonene svært ustabile. Kontaktpersonene skiftes ut, eller de skifter adresse, og forsamlingsstedene skifter også, ettersom de må leie lokaler. Det har vært en stor jobb å identifisere og skaffe til veie aktuelle kontaktopplysninger til alle tros- og livssynssamfunnene i byen, og vi har antakelig ikke klart å finne frem til alle. Vi har hatt stor nytte av samarbeidet med Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), og deres spesialrådgiver Stein Villumstad i dette arbeidet. Villumstad har også bistått i den neste fasen i datainnsamlingen, ved å følge opp tros- og livssynssamfunnene dersom de ikke svarte innen en viss tid. På denne måten fikk vi avdekket at mange av adressene vi opprinnelig hadde, viste seg å være feil. Vi kom også i kontakt med trossamfunn som på grunn av språkproblemer eller annet, hadde behov for mer informasjon om spørreskjemaet. Enkelte fikk tilbud om å besvare via telefon eller på papir. Dersom vi hadde nøyet oss med en enkel digital utsendelse og automatisk purring, ville vi fått mye lavere svarprosent.

Vi identifiserte til sammen 209 lokale tros- og livssynssamfunn i Oslo, inkludert 34 menigheter i Den norske kirke. Vi kan ikke være sikre på at alle faktisk eksisterte på undersøkelsestidspunktet. 15 av dem klarte vi ikke å sende undersøkelsen til – det vil si at eposter og vanlige brev kom i retur da vi sendte

ut til adressene vi hadde oppgitt og vi lyktes heller ikke å nå frem til en kontaktperson per telefon som kunne besvare spørreskjemaet muntlig. Undersøkelsen ble derfor distribuert til 194 menigheter/grupper. 114 besvarte spørreskjemaet. Et trossamfunn med flere lokale menigheter (Jehovas Vitner) sa at de av prinsipielle grunner ikke ønsket å delta. Vi har dermed fått svar fra 59 prosent av de vi inviterte, og om vi betrakter Jehovas Vitners tilbakemelding som et svar, kan vi si at 65 prosent svarte. Svarprosenten må uansett regnes som svært god tatt i betraktning at dette er en krevende målgruppe å nå frem til. Vi må også huske på at vi i denne undersøkelsen har invitert hele populasjonen, altså samtlige tros- og livssynssamfunn, ikke bare et trukket tilfeldighetsutvalg. Det er likevel viktig å se på hvem som svarte og hvordan sammensetningen er i det som ble svarutvalget vårt.

Tabell 1 Tros- og livssynssamfunnene i utvalget

Religion/livssynssamfunn	
Den norske kirke	23
Andre kristne frikirker	57
Muslimske menigheter inkl. ahmadiyya og alevi[2]	21
Andre religioner	10
Livssynssamfunn inkl. holistisk forbund	3
Antall migrantmenigheter i utvalget	31
Totalt (hele utvalget)	114

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Antall.

De store verdensreligionene er representert, så vel som de viktigste trosretningene innenfor disse. Kristendom og islam er de største religionene, mens det sekulære Human-Etisk Forbund også er blant de aller største tros- og livssynssamfunnene. I utvalget er det 27 prosent migrantmenigheter, flere blant de kristne frikirkemenigheter enn andre religioner. Vi har definert migrantmenigheter (kristne eller andre religioner) som menigheter hvor svargiveren anslår at mer enn 50 prosent av medlemmene er utenlandsfødte. Jehovas Vitner har for øvrig også ganske mange migrantmenigheter i byen. Dersom

[2] Alevi er en trosretning som mange vil regne som islamsk, men ikke alltid. Alevittisme forekommer mest i Midt-Østen og Tyrkia. Ahmadiyya regner seg selv som en islamsk retning, men dette er kontroversielt blant sunni- og shia-muslimer som ofte ikke aksepterer at ahmadiyyaene anser bevegelsens grunnlegger Mirza Ghulam Ahmad (1835-1908 i Lahore i Britisk India) som en 'profet'. Langt de fleste muslimer anser profeten Muhammed som 'profetens seg', det vil si som den siste og endelige profeten i islam. Andre muslimske trossamfunn i Norge regner vanligvis ikke ahmadiyya-retningen som islamsk.

disse menighetene hadde deltatt i undersøkelsen, ville det sannsynligvis ha forsterket tendensen vi finner hos de kristne frikirkene, til større innadvendthet og sterkere religiøs dogmatisme.

Det finnes svært mange mindre muslimske menigheter og vi har et større frafall fra dem, enn fra de andre religionene/livssynene, men vi har fått med oss de tre største etter medlemstall. Vi savner noen relativt store pakistanske, en av de irakisk og en kosovoalbansk moské i utvalget. De muslimske trossamfunnene som ikke har svart representerer ikke nødvendigvis en mer dogmatisk eller lukket religiøs kultur. Etter våre opplysninger er det flere av disse som i andre sammenhenger har gitt uttrykk for en klar dialogorientering og utadvendt holdning. De andre religionene og ikke-religiøse livssynene er så få at vi som regel grupperer dem i en samlekategori som «andre».

Tabell 2 Svargivernes posisjon og rolle i samfunnene

Svargiverne	
Pastor/prest	56
Prost/biskop	1
Imam/eldste/forbønnsleder	7
Geistlig/spirituell leder	1
Talsperson	34
Dialogansvarlig	1
Ansatt	2
Medlem	18
Vet ikke	5
Annet*	7

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Flere kryss er mulig. *Under «annet» ble det oppført eldste, forstander, ungdomsleder, daglig leder, daglig leder i kombinasjon med pastorteam eller lederteam, daglig leder med funksjon som talsperson.

Vi lot det være opp til tros- og livssynssamfunnene selv å velge hvem som skulle svare på vegne av dem. Det er i stor grad religiøse ledere innen trossamfunnet, eller en oppnevnt talsperson, som svarer.

Tabell 3 Svargivernes kjønn og nasjonalitet

Svargiverne	
Kvinne	19
Mann	81
Norskfødt	58
Utenlandsfødt	42
Norsk statsborger	65

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent.

Over 80 prosent av svargiverne er menn og 42 prosent er født i utlandet, men 65 prosent er likevel norske statsborgere. Den relativt høye andelen utenlandsfødte og utenlandske statsborgere avspeiler det faktum at mange av minoritetstrossamfunnene er etablert av innvandrere, har mange migranter som medlemmer, og/eller har hentet religiøse ledere fra utlandet. Vi ser at det er en klar overvekt av menn som har svart på spørreskjemaet, noe vi ikke synes er overraskende siden dette er en tradisjonell kjønnsfordeling blant religiøse ledere i nesten alle trossamfunn.

I fremstillingen vår vil vi stort sett benytte frekvenstabeller og ulike inndelinger i underkategorier som kan vise fordelinger og interessante forskjeller mellom undergrupper av utvalget. Vi ser spesielt på hypotesene som ble formulert i Hamburg-undersøkelsen (se introduksjonskapittelet) som i hovedsak dreier seg om å undersøke tros- og livssynssamfunnenes utadvendthet versus innadvendthet. Resultatene må primært leses som en beskrivelse av utvalget som har deltatt i undersøkelsen. Svarprosenten og utvalgssammensetningen er rimelig god, slik at man kan anta at resultatene lar seg generalisere til en samlet beskrivelse av tros- og livsmangfoldet i Oslo. Her må det imidlertid tas forbehold om at det er en viss usikkerhet. Vi kjenner ikke til at det er bestemte skjevheter, når det gjelder frafallet, i den grad at det ville har påvirket hovedkonklusjonene

3. LIVSSYNSMANGFOLDET I OSLO

Oslo har over 200 aktive menigheter og lokallag tilhørende de store verdensreligionene, hovedretningene innen kristendommen og islam, og flere mindre tros- og livssynssamfunn inkludert nyåndelige og sekulære humanister. Dette mangfoldet rommer også inndelinger etter innvandreres opprinnelsesland, etniske grupperinger og språklige skiller.

Innvandringen, og spesielt den senere tids flyktninge- og arbeidsmigrasjon, har åpenbart bidratt til å forsterke mangfoldet. Ingrid Rosendorf Joys, leder i Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), kaller migrantmenighetene for «landingsplattformer» for innvandrere.

De amerikanske religionssosiologene Helen Rose Ebaugh og Janet Saltzman Chafetz skriver at forskere altfor lenge har neglisjert hvilken rolle trossamfunnene har for innvandrere:

> «Yet, field researchers who observe immigrant communities and conduct interviews with their members report that, regardless of group, religion is often at the center of immigrant's sense of identity, and that religious institutions serve as focal points for ethnic gatherings, celebrations, and re-creations of ethnic language and customs, as well as for obtaining assistance with the practical issues of finding jobs, housing, schooling, and immigration papers …» (Ebaugh & Chafetz, 2000, s. 5)

Basert på informasjon fra nøkkelinformanter med innsikt i trossamfunnsmangfoldet, antok vi på forhånd at omtrent 50 av de godt over 200 tros- og livssynssamfunnene vi hadde identifisert, ville være dominert av innvandrere fra mer enn 30 ulike land/etnisiteter. Surveyen vår har underbygget dette. 31 svargivere fra de 114 samfunnene som deltok i surveyen, antok at de hadde mer enn 50 prosent utenlandsfødte medlemmer – hvilket vil si 27 prosent av tros- og livssynssamfunnene.

«Landingsplattform» er en god metafor for å betegne tros- og livssynssamfunnenes egenskaper som støttende fellesskap og sosialt nettverk. Disse organisasjonene kan imidlertid også fungere som «brohode» til både myndigheter, samfunnsinstitusjoner, frivillige organisasjoner, og grupperinger med andre religioner og livssyn. For å si det med den amerikanske statsviteren Robert Putnams begreper, kan de ha både sammenbindende og brobyggende kvaliteter. Dette er ikke bare ansett som viktig for innvandrergruppers integrering i samfunnet, men viktig for samfunnets samlede sosiale kapital – «samfunnslimet». Religiøse grupper blir ofte, i offentlig debatt, betraktet med mistenksomhet – som isolerende og ghettofiserende organisasjonsformer. Spesielt gjelder dette andre religioner enn kristendom, og kanskje særlig islam.

Når vi snakker om «minoritetstrossamfunn», tenker vi ikke spesielt på innvandrere eller etniske minoriteter, men tros- og livssynssamfunn som er minoriteter i forhold til en dominerende majoritetskirke som inntil nylig var statskirke. Mange kristne minoritetstrossamfunn har en lang historie i det norske samfunnet og ga grunnlaget for den økumeniske organisasjonen Norges Kristne Råd. Vi finner lignende paraplyorganisasjoner av langt nyere dato for andre religioner i form av Islamsk Råd Norge, Muslimsk Dialognettverk og Buddhistforbundet.

Ettersom den nyere tids innvandring har vært en viktig faktor bak endringene i tros- og livssynslandskapet, er det religiøse mangfoldet også fragmentert på grunn av språkskiller og etnisitet.

En lignende utvikling skjer også innenfor den kristne religionen fordi mange innvandrere enten søker seg til kristne minoritetstrossamfunn eller oppretter nye migrantmenigheter, fremfor å melde seg inn i Den norske kirke. Uttrykket «migrantmenigheter» brukes ofte om menigheter som er startet av innvandrere og som for en stor del har innvandrere og deres etterkommere som medlemmer (Synnes, 2012). Det er imidlertid også mange trossamfunn som har medlemmer som hovedsakelig stammer fra andre land, men rommer flere nasjonaliteter. Her kan både felles språk og tilslutning til en bestemt teologisk retning være utslagsgivende.

Norske konvertitter til ikke-kristne religioner finner vi innenfor de fleste religionene og trosretningene, men det synes å være særlig mange innenfor buddhistiske samfunn, det hinduistiske/vaishnavistiske Hare Krishna og Bahai-samfunnet. Det er imidlertid et stort mangfold av kristne trossamfunn som er dominert av norskfødte medlemmer, både eldre veletablerte frikirker og frikirker knyttet til nyere internasjonale trender.

Det religiøse mangfoldet er altså ikke bare et mangfold av verdens religioner og forskjellige trosretninger og tradisjoner innenfor disse. Det er vel så mye et mangfold av trossamfunn organisert etter etniske og språklige grupperinger. Man kan si at trossamfunnene speiler byens og landets migrasjonshistorie, både i nyere og litt eldre tid. De norsk-dominerte trossamfunnene utenfor Den norske kirke og de sekulære livssynssamfunnene speiler på sin side vekkelsesbevegelser og andre sosialhistoriske hendelser i norsk historie etter 1814.

Den økte innvandringen fra andre verdensdeler, har satt tydelige spor i det religiøse landskapet. Vi tenker på arbeidsmigrantene fra ikke-europeiske land som begynte på slutten av 1960-tallet, og ulike flyktningebølger fra særlig 1970-tallet, og innvandringen fra de tidligere østblokk-landene som følge av EØS-avtalen fra 1998. Trossamfunnene har, ved siden av ulike velferds- og kulturorganisasjoner, vært viktige sosiale arenaer for innvandrere og deres etterkommere. Vi finner islamske trossamfunn med dominans fra ulike afrikanske land, land i Midtøsten og Sentral-Asia. Det er moskeer tilhørende både sunni, shia, alevi og ahmadiyya retninger, men sunni og shia er i tillegg differensiert etter både etnisitet, land eller språk, samt teologiske forskjeller. Kristne frikirker kan være knyttet til innvandrermiljøer med opprinnelse i Øst- og Sørøst-Asia, Midtøsten, Afrika og Øst-Europa. Det er ortodokse kirker for flere øst-europeiske land, ikke bare russisk-ortodoks og gresk-ortodoks. Den katolske kirkens norske menigheter har imidlertid absorbert katolske innvandrere fra ulike land, men arrangerer egne gudstjenester for forskjellige språkgrupper. Koptisk kristne har også egne menigheter i Oslo. Det er flere pinsemenigheter og enkelte av disse holder gudstjenester på engelsk. Det samme gjelder enkelte baptistmenigheter og Jehovas Vitner menigheter. Oslo har også et nyreligiøst livssynssamfunn som ikke knytter seg til noen av de klassiske verdensreligionene, og to ikke-religiøse humanistiske livssynssamfunn.

Tabell 4 Religioner og livssyn representert i utvalget

Hvilken religion eller livssynsretning		
	Antall	Prosent
Kristendom	80	70,2
Islam	21	18,4
Buddhisme	3	2,6
Jødedom	1	0,9
Hinduisme	2	1,8
Sikhisme	1	0,9
Bahai	1	0,9
Annet, forklar:	5	4,4
Totalt	114	100,0

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO.

En alevi-menighet og en Hare Krishna menighet definerte seg som «Andre/Other»), det vil si utenfor de oppgitte hovedkategoriene (for eksempel islam og hinduisme, som ellers ville vært mest nærliggende). Siden vi har en annen alevi-menighet med i utvalget som selv definerer seg som en islamsk retning, har vi valgt å kategorisere begge alevi-menighetene som islamske i denne tabellen og i andre sammenhenger der vi ser på muslimske menigheter som egen undergruppe.

27 prosent av menighetene som svarte i undersøkelsen var migrantmenigheter med anslagsvis mer enn 50 prosent av medlemmene født utenfor Norge. Det var langt flere som oppga et til dels betydelig innslag av innvandrere. Den norske kirkes menigheter har i gjennomsnitt 10 prosent innvandrere, men en Dnk-menighet i Oslo Øst skiller seg ut med ca. 50 prosent. Denne menigheten oppgir også relativt høye deltakertall på gudstjenester og dessuten mye aktivitet med tros- og livssynsdialog og brobyggende arrangementer.

Tabell 5 Når samfunnet ble etablert

Etableringsår	Antall
Mellom 1970 og 1979	2
Mellom 1980 og 1989	11
Mellom 1990 og 1999	15
Mellom 2000 og 2009	19
Etter 2009	11
Vet ikke	1
Totalt	111

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO.

47 prosent av tros- og livssynssamfunnene i undersøkelsen oppgir at de ble etablert før 1970. Ser vi imidlertid på migrantmenighetene alene, er det stor spredning i hvor gamle de er, men over halvparten ble etablert etter 1990.

Figur 1 Geografisk spredning av tros- og livssynssamfunn utenom Dnk.

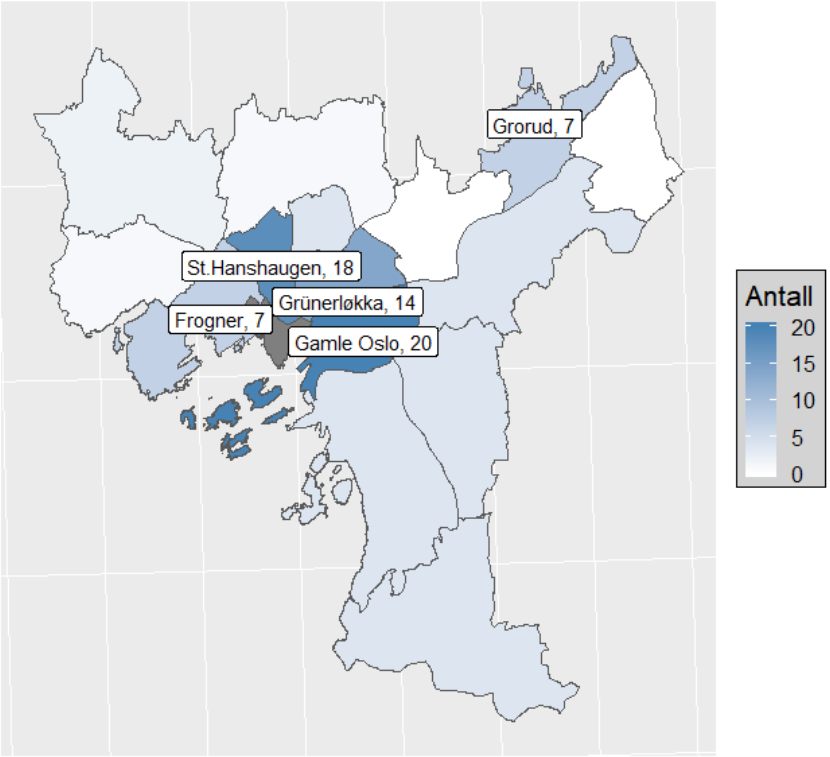

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO.

Tabell 6 Utvalgets geografiske fordeling på bydelene.

Bydeler	Dnk	Alle, unntatt Dnk	Alle	Bydeler	Dnk	Alle, unntatt Dnk	Alle
Alna	2	4	6	Nordstrand	1	4	5
Bjerke	2	0	2	Stovner	1	0	1
Frogner	1	7	8	St. Hanshaugen	3	18	21
Gamle Oslo	2	20	22	Søndre Nordstrand	1	4	5
Grorud	1	7	8	Ullern	2	1	3
Grünerløkka	0	14	14	Vestre Aker	2	2	4
Nordre Aker	2	1	3	Østensjø	1	4	5
Sagene	2	4	6	Ukjent	0	1	1
				Totalt	**23**	**91**	**114**

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO.

Figuren over viser geografisk lokalisering av de tros- og livssynssamfunnene som har svart, utenom den norske kirke. Mørkere farge betyr flere tros/livssynssamfunn. Det grå feltet i kartet viser en del av Oslo sentrum som ikke er egen bydel, men tilhører bydel St. Hanshaugen administrativt. Tabellen viser hvor mange tros- og livssynssamfunn som har svart i hver bydel. Den norske kirke har på grunn av sin tradisjonelle sogneinndeling kirker/menigheter i alle bydelene, men i tabellen viser vi bare lokaliseringen til de som er i utvalget vårt.

Tros- og livssynssamfunnene er spredt rundt i byen, men det er også stor variasjon i hvor stort mangfold det er i bydelene. Dette skyldes i noen grad at enkelte bydeler er mer demografisk homogene enn andre, men det har også å gjøre med hvor det finnes ledige egnede lokaler til å ha møter og forsamlinger i og forskjeller i eiendoms- og utleiepriser. Mindre trossamfunn må dessuten samle medlemmer og deltakere fra hele byen og kan derfor prioritere en sentral beliggenhet fremfor hensyn til hvor enkeltmedlemmer bor. Vi finner en konsentrasjon av tros- og livssynssamfunn i sentrumsbydelene og i enkelte bydeler i Oslo Øst. Majoritetstrossamfunnet Den norske kirke har som nevnt menigheter, og opptil flere kirker, i alle bydelene.

3.1. ULIKT RESSURSGRUNNLAG

Det er store forskjeller i menighetenes/lokallagenes ressurssituasjon. Hvor lenge et samfunn har eksistert har betydning for hvilke ressurser det rår over, men også antall registrerte medlemmer, forutsatt at man har ønsket og søkt om offentlig støtte for tros- og livssynssamfunn, og grader av frivillig innsats i menigheten. I tillegg kan menigheter ha sosiale og kulturelle tilbud som får offentlig støtte gjennom ulike tilskuddsordninger. Det er også slik at enkelte trossamfunn, for eksempel Jesu Kristi Kirke av Siste Dagers Hellige, av prinsipielle årsaker velger å ikke søke statsstøtte.

Litt over halvparten av tros- og livssynssamfunnene eide egne lokaler, og her var det liten forskjell på migrantmenigheter og andre mer norsk-dominerte menigheter. Selv når vi holdt Den norske kirkes menigheter utenfor, var det 53 prosent av samfunnene i surveyen som eide sine egne lokaler og 57 prosent som svarte at lokalene hadde ytre tegn på et religiøst forsamlingshus.

Forskjeller i ressurssituasjonen kan imidlertid vise seg på andre måter, for eksempel i antall ansatte. Den norske kirkes menigheter i denne surveyen hadde i snitt 8 ansatte og oppga i snitt 102 frivillige. I hele utvalget var det gjennomsnittlig 3 ansatte og 59 frivillige. Utenom Den norske kirke, fant vi ikke systematiske forskjeller basert på religionsskiller, men det er stor intern variasjon i utvalget.

4. TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNNENES AKTIVITETER

4.1. TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNNENES KJERNEAKTIVITETER

Figur 2 Tros- og livssynssamfunnenes vurdering av ulike aktiviteters viktighet

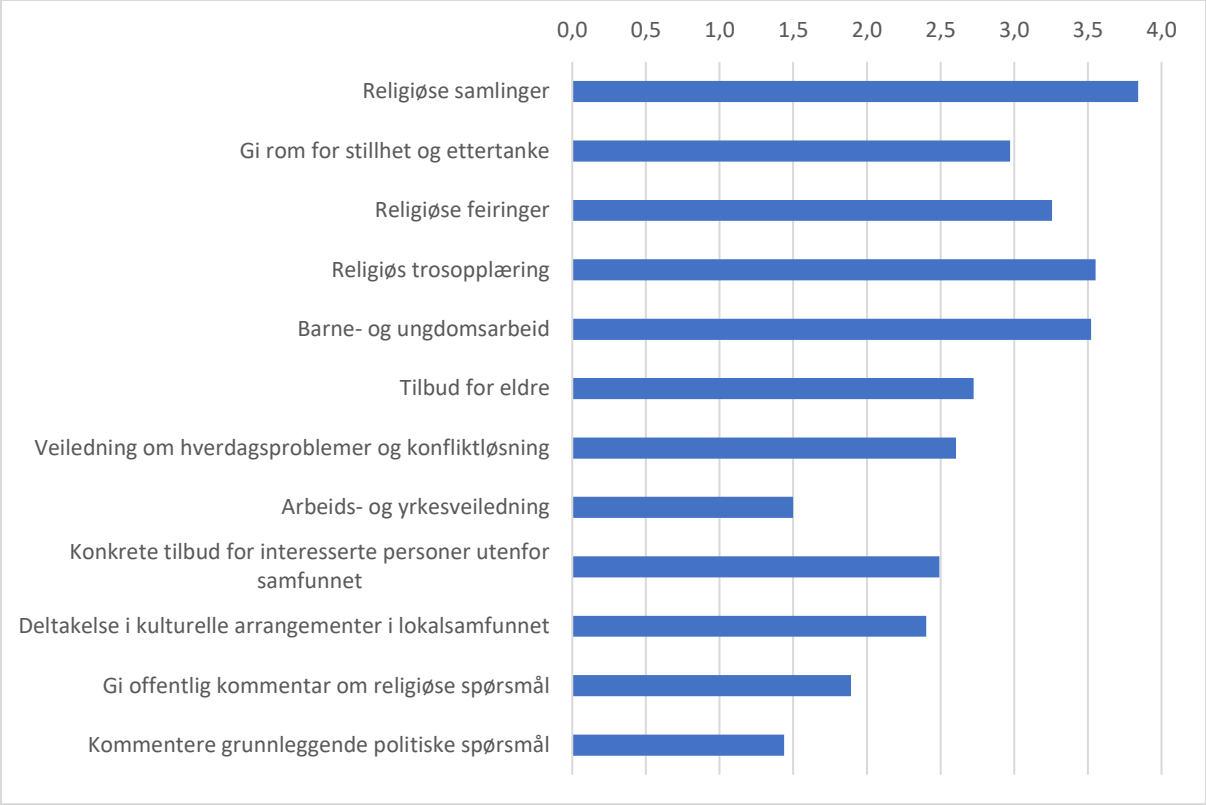

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Skala 0 til 4, hvor 0 = «overhodet ikke viktig» og 4 = «svært viktig». N = 112-114.

Vi har spurt om hva som er tros- og livssynssamfunnenes kjerneaktiviteter. Figuren over viser at religiøse samlinger, for eksempel gudstjenester, bønn og meditasjon, skårer høyest blant menighetenes aktiviteter. Politiske kommentarer og yrkesrelatert rådgivning skårer lavest. Trosopplæring og barne- og ungdomsarbeid ligger også høyt på prioriteringsskalaen.

4.2. DELTAKELSE I RELIGIØSE ELLER LIVSSYNSBESTEMTE RITUALER, FEIRINGER OG MØTER

Det er stor variasjon i oppmøte til regelmessige gudstjenester og andre religiøse møter. Likeledes var det stor variasjon i oppmøte ved spesielle høytidsfeiringer. De fleste trossamfunnene oppgir mellom 50 og 100 deltakere på vanlige gudstjenester eller religiøse møter og rundt 150 på spesielle høytider eller fester.

Figur 3 Tros- og livssynssamfunnenes forsamlinger, deltakelse på ordinære møter

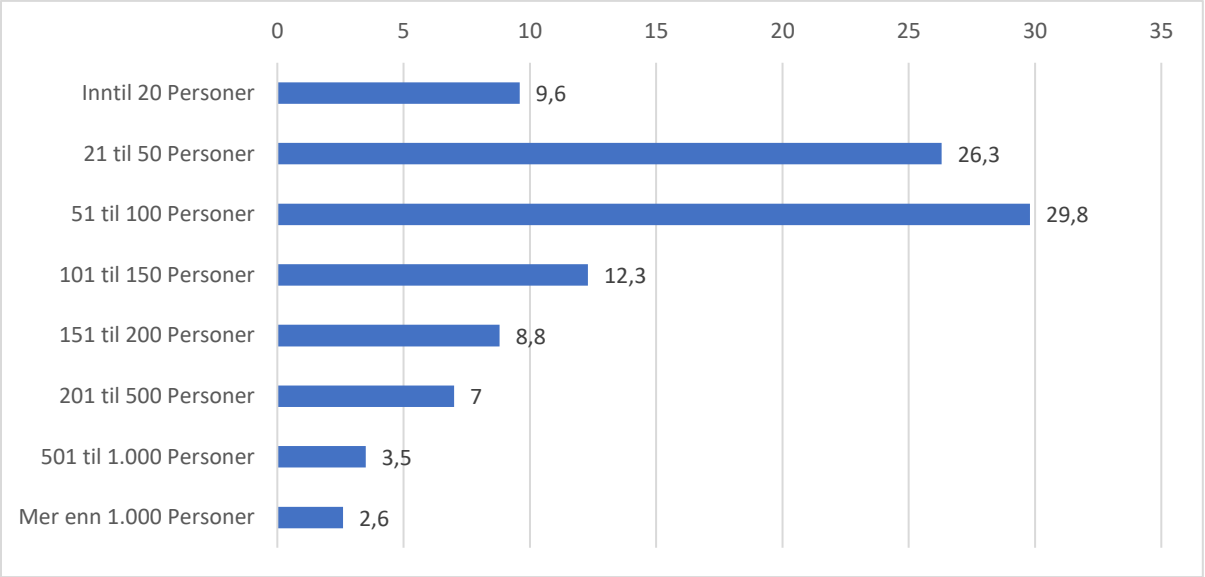

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Svarfordeling i prosent. N = 114.

Figur 4 Tros- og livssynssamfunnenes forsamlinger, deltakelse på spesielle feiringer

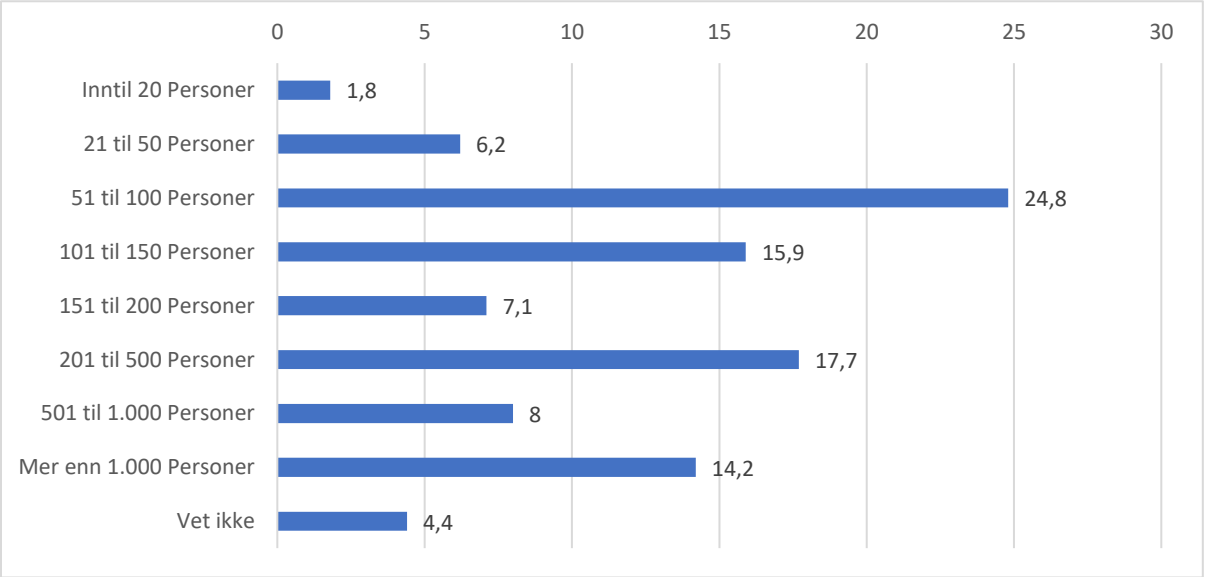

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Svarfordeling i prosent. N = 113.

Både pinsevenner, katolikker og sunni-muslimer har forsamlingshus i Oslo sentrum som kan trekke over 1000 deltakere på gudstjenester. Den norske kirke har med den sentralt beliggende domkirken også deltakertall mellom 500 og 1000. Human-etikerne og humanistene har trolig ikke en forsamlingstype som kan sammenlignes med gudstjenestene eller de religiøse høytidene, men førstnevnte oppgir å ha inntil 20 personer på regulære møter, mens sistnevnte oppgir at mellom 20 og 50 deltar på vanlige møter. Siden de ikke har kalendariske høytider av typen påske og jul, har de ikke svart på spørsmål om høytidsfeiringer, og vi har ikke spurt om kollektive navnefestritualer ved fødsel,

og offentlige markeringer av livsfaseritualer som humanistisk konfirmasjon, giftermål og gravferd, som disse livssynssamfunnene arrangerer.

4.3. BARNE- OG UNGDOMSARBEID

Figur 5 tros- og livssynssamfunnenes prioritering av aktiviteter rettet mot barn og unge

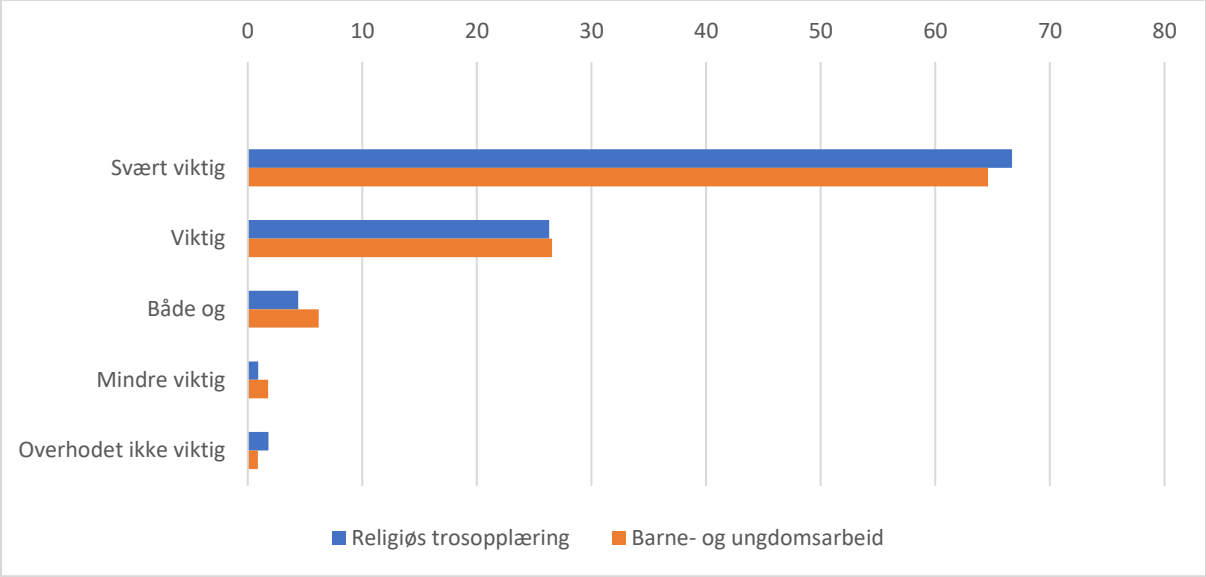

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 113–114.

Trosopplæring og tilbud til barn og unge er gjennomgående høyt prioritert i utvalget. Det samme mønsteret viser seg om vi ser på Den norske kirke, andre kristne menigheter og muslimske menigheter for seg. Det er noe større sprik om vi ser på de andre (verken kristne eller muslimske) menighetene/lagene, men i denne undergruppen er det for få respondenter (n=13) til å trekke konklusjoner om tendenser.

Vi var litt spente på hvordan de ikke-religiøse livssynssamfunnene, det vil si holister, humanister og human-etikere, ville svare på spørsmål om trosopplæring. Imidlertid synes representantene fra disse samfunnene å ha oppfattet spørsmålet i tråd med intensjonen vår, til å gjelde opplæring i den tro eller ideologi som deres organisasjon står for – enten den defineres som religiøs eller ikke. De svarer derfor enten «både og» eller «svært viktig». At Human-Etisk Forbund sier det er svært viktig, er forståelig i lys av at de arrangerer både sekulære navnefester og konfirmasjoner, og tilbyr egen konfirmant-undervisning.

En hovedkonklusjon må være at det drives barne- og ungdomsarbeid innen et bredt spekter av Oslos tros- og livssynssamfunn, i tillegg til tros- og livssynsopplæring.

5. TROS- OG LIVSYNSSAMFUNNENES UTADVENDTHET

5.1. KONTAKT OG SAMARBEID PÅ TVERS AV LIVSSYNSSKILLER

Figur 6 Minst 1 interreligiøs kontakt med tros- og livssynssamfunn med annen religion/livssyn

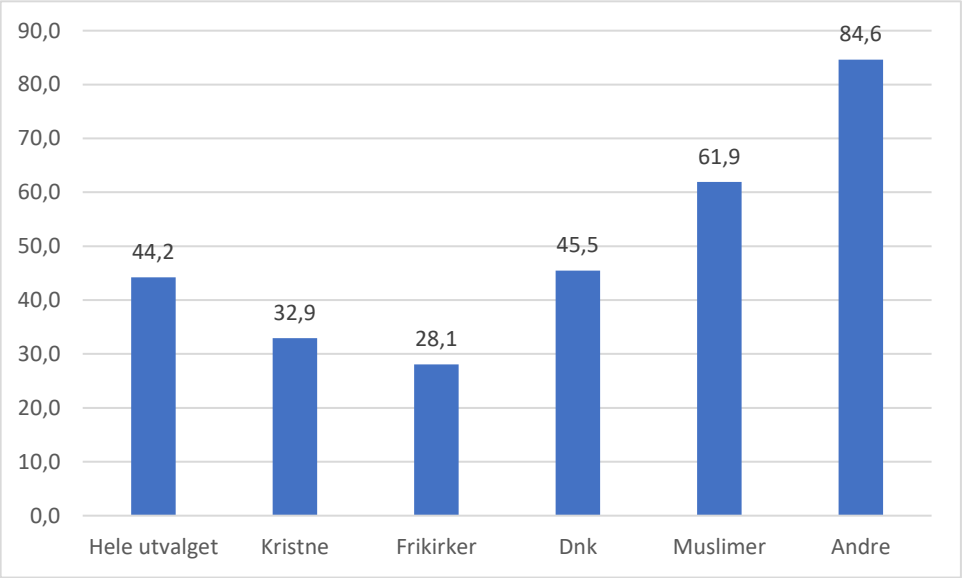

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 113.

44 prosent av respondentene oppga at de hadde hatt kontakt med minst ett tros- eller livssynssamfunn med et helt annet tros- eller livssyn enn dem selv. Vi undersøkte om det var noen sammenheng mellom dette og religiøs/livssynsmessig ståsted. Det klareste funnet var at de ikke-kristne tros- og livssynssamfunnene, deriblant de muslimske, langt oftere hadde interreligiøse kontakter enn de kristne menighetene. Videre var det forholdsvis langt flere av Den norske kirkes menigheter som hadde slik kontakt, enn blant frikirkene. Kategorien «andre», som er tros- og livssynssamfunn som er verken kristne eller muslimske, kommer høyest ut når det gjelder kontakt med andre tros- og livssynssamfunn.

Når det gjelder Den norske kirke, kan nok noe av forklaringen ligge i at flere av disse menighetene ligger i bydeler hvor det er ingen eller svært få trossamfunn tilhørende ikke-kristne religioner og livssyn. Vi har kalt dette «den geografiske faktoren». Som vi har forklart i innledningen til denne rapporten, er det også slik at det er så mange menigheter tilhørende Den norske kirke eller andre kristne kirker innenfor det samme geografiske området at det ikke er nok dialogpartnere med en annen tro til alle, selv om de ønsket. Det er dette vi omtaler som «den matematiske faktoren». Den matematiske faktoren antar vi at også har betydning for at mange av de små tros- og livssynssamfunnene i kategorien «andre» får forholdsvis flere dialog- og samarbeidspartnere.

Tabell 7 Tros- og livssynssamfunn som har en ansatt med ansvar for tros- og livssynsdialog eller brobygging

	Antall
Kristendom	17
Islam	10
Buddhisme	3
Jødedom	1
Hinduisme	1
Bahai	1
Annet, forklar:	2
Totalt	35

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO.

En tredjedel av samfunnene oppgir at de har en stilling hvor dialog- eller brobyggingsarbeid er del av arbeidsinstruksen. Etter det vi kjenner til, så er det ikke vanlig at noen har dette som eneste arbeidsoppgave. Vi ser at det er god spredning på ulike religioner. Halvparten av de kristne menighetene er Dnk-menigheter.

Omlag halvparten av tros- og livssynssamfunnene opplyser at det er kun ledere som har kontakt utad til andre samfunn. Ellers er det mest vanlige at en kombinasjon av ledere og medlemmer deltar i dette.

Tabell 8 Tros- og livssynssamfunn med dialogansvarlig – på bydeler

Bydel	Antall t/l-samfunn
Alna	3
Frogner	1
Gamle Oslo	13
Grorud	4
Grünerløkka	1
Nordstrand	1
Sagene	1
St. Hanshaugen	7
Stovner	1
Ullern	1
Vestre Aker	1
Østensjø	1
Totalt	35

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO.

Vi har tidligere sett at det er svært mange tros- og livssynssamfunn som har sine forsamlingslokaler i sentrum, så det er derfor ikke unaturlig at det også vil være flere som har dialogansvarlige ansatte i bydelene Gamle Oslo og St. Hanshaugen. Det er også flere trossamfunn med dialogansvarlige i Grorud og Alna som er to viktige bydeler i Groruddalen.

5.2. HVA SLAGS KONTAKTER OG SAMARBEID?

Tros- og livssynssamfunnene har mye samarbeid med menigheter tilhørende andre trostradisjoner, men innenfor samme religion, om bønn, gudstjenester og religiøse feiringer. Dette gjelder særlig de mange kristne trossamfunnene. Dersom vi ser bort fra samarbeid innenfor samme religion eller livssyn (som kan være på tvers av konfesjons- og etnisitetsskiller), så er den interreligiøse kontakten knyttet til dialogfora i form av lokale dialoggrupper, dialogvirksomhet initiert av Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), Ungdialog, Dialogpilotene som er et utdanningstilbud for religiøse ledere ved Teologisk Fakultet, eller politiets Samarbeidsforum for tros- og livssynssamfunn i Groruddalen i Oslo Øst.

Politiet har gjennom sitt SALTO-prosjekt skapt en del fellesarenaer der trossamfunnene også møter andre trossamfunn for informasjonsutveksling og drøfting av sosiale utfordringer. SALTO er en samarbeidsmodell mellom Oslo kommune og Oslo politidistrikt for å forebygge kriminalitet og rusmisbruk blant barn og unge. Politiet har brukt ressurser på å etablere kontakt og tillit i innvandrermiljøer via trossamfunnene. Oslo kommunes sentrale administrasjon har også hatt årlige dialogmøter med trossamfunnene.

Trossamfunnene har også en del brobyggende aktiviteter i form av gjensidige besøk i hverandres gudshus, deltakelse i interreligiøse arrangementer som «Religionenes dag» og «På sporet av det hellige». De har også samarbeidet om å søke tilskudd til slike og lignende arrangementer.

I tillegg er det eksempler på at samfunnene har samarbeidet med hverandre og med kommunen om tros- og livssynsbetjening i offentlige institusjoner som sykehus og sykehjem. Enkelte trossamfunn har inngått praktisk samarbeid om leie/utleie av lokaler. Det er store forskjeller på hvilke ressurser tros- og livssynssamfunnene har. Mange relativt nyetablerte trossamfunn, som i tillegg kan karakteriseres som typiske migrantmenigheter, har ikke egne forsamlingslokaler, mens de mest etablerte trossamfunnene disponerer bygninger som kan utnyttes bedre. Den norske kirke har grunnet synkende medlemstall og sammenslåinger av sogn, flere kirker som har blitt ledige eller er lite brukt. Den katolske kirke har inngått langsiktige leieavtaler for minst to slike kirker.

5.3. KONTAKT MED MYNDIGHETER OG ANNEN UTADVENDT VIRKSOMHET.

Figur 7 Sosial integrasjon i form av samfunnskontakt med ikke-religiøse instanser i nærmiljøet

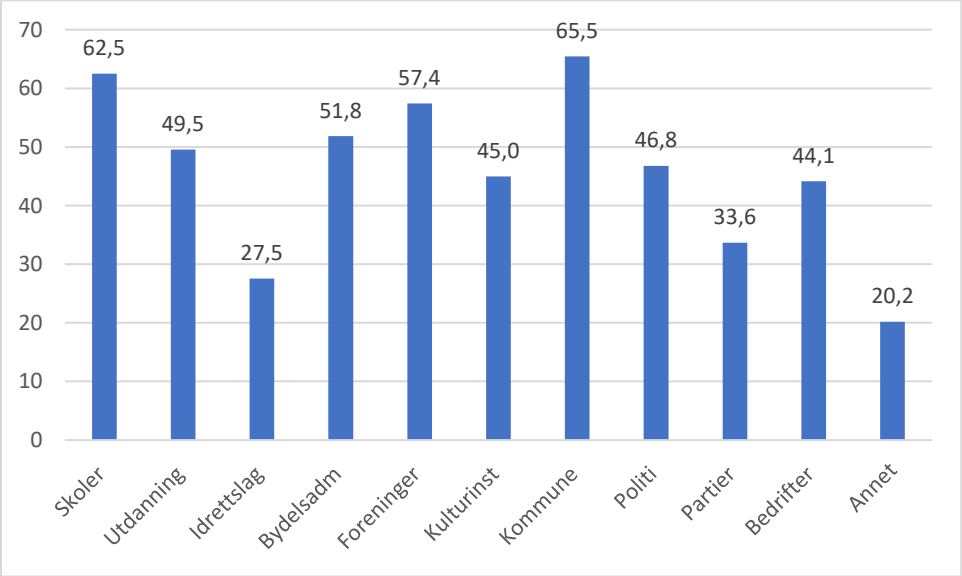

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 107–114.

Tros- og livssynssamfunnene har ikke bare kontakt med hverandre, de har også hatt kontakter og i enkelte tilfeller konkret samarbeid med andre samfunnsinstitusjoner. Vi spurte om de hadde hatt kontakt i løpet av de siste 12 månedene. Kommunen er den instansen som flest har en eller annen form for kontakt med – over 63 prosent av de som deltok i undersøkelsen. Mye av denne kontakten

kan være forbundet med økonomi, da statlig støtte utløser rett på kommunal støtte. Oslo kommune har i tillegg opprettet egne tilskuddsordninger for frivillig sektor som tros- og livssynssamfunnene kan søke på, noe som muliggjør enda større kontaktflate til de lokale myndighetene. Spesielle ordninger rundt gravferd og tilrettelegging av egnede gravplasser er viktig for noen av trossamfunnene. Med unntak av enkelte tilskuddsordninger er ikke dette administrert fra bydelene. Skolene er den nest viktigste samfunnskontakten (61,4 prosent) og dette er gjerne knyttet til religionsfagene og at skoleelevene vanligvis får besøke de viktigste trossamfunnene i lokalsamfunnet. Den norske kirke tilbyr dessuten skolene å delta i en skolegudstjeneste før jul i de fleste bydelene. Det er noe mindre kontakt med bydelsadministrasjonen, selv om over halvparten av samfunnene oppgir kontakt i løpet av det siste året.

Det er også en del tros- og livssynssamfunn som har kontakt med frivillige foreninger. Andre utdanningsinstitusjoner (enn grunnskolen), politiet og kulturinstitusjoner, kommer litt lenger ned på listen.

Figur 8 Antall kontakter som menighetene har, gruppert

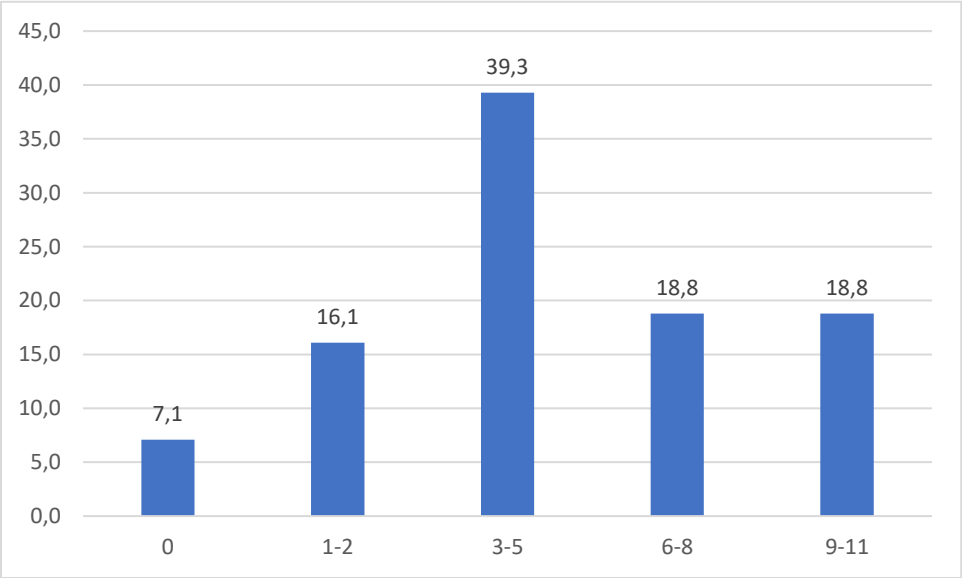

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Viser hvordan utvalget fordeler seg på ulike grader av samfunnskontakt, fra 0 kontakter til 9 til 11 kontakter. N = 107–114.

Gjennomsnittlig antall samfunnskontakter var ca. 3 for hele utvalget. Dette varierer imidlertid stort fra samfunn til samfunn. En del trossamfunn hadde ikke hatt noen samfunnskontakt, mens en noe større gruppe hadde hatt mellom 9 og 11 slike kontakter i løpet av siste år. Den norske kirke har et særlig forhold til lokale myndigheter gjennom fellesrådet og kirkevergeordningen, og de lokale kirkene har gjennom den tidligere statskirkeordningen tradisjonelt hatt en nær tilknytning til skoler og sykehjem. Den norske kirkes menigheter oppgir i denne undersøkelsen kontakt med 8-9 ulike instanser, og bidrar således til å dra opp gjennomsnittet i utvalget.

Ser vi på kristne menigheter utenom Den norske kirke så har de i snitt 4 kontakter, mens kristne migrantkirker (mer enn 50 prosent medlemmer født i utlandet) har i underkant av 2 kontakter og det er flere som ikke har noen kontakter. Muslimske menigheter hadde på sin side gjennomsnittlig 5

kontakter. Det er 6 muslimske migrantmenigheter. Muslimske migrantmenigheter har alle minst 2 kontakter og i snitt nesten 8 kontakter.

Figur 9 Vurderinger av samfunnskontaktene

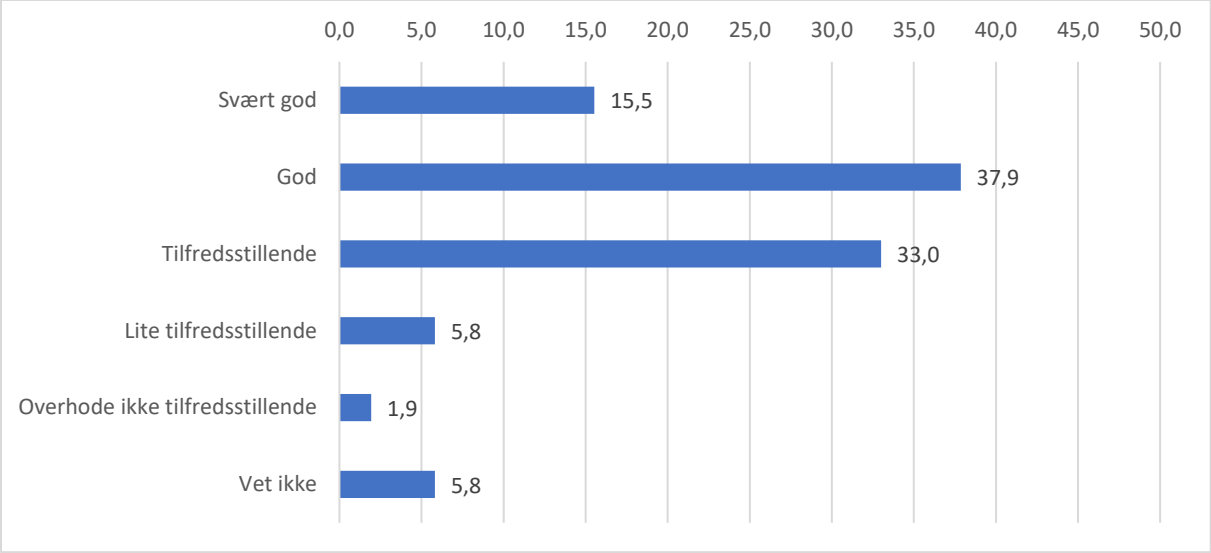

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Svarfordeling i prosent. N = 103.

Figur 10 Vurderinger av samfunnskontaktene, i forhold til hvor mange de har

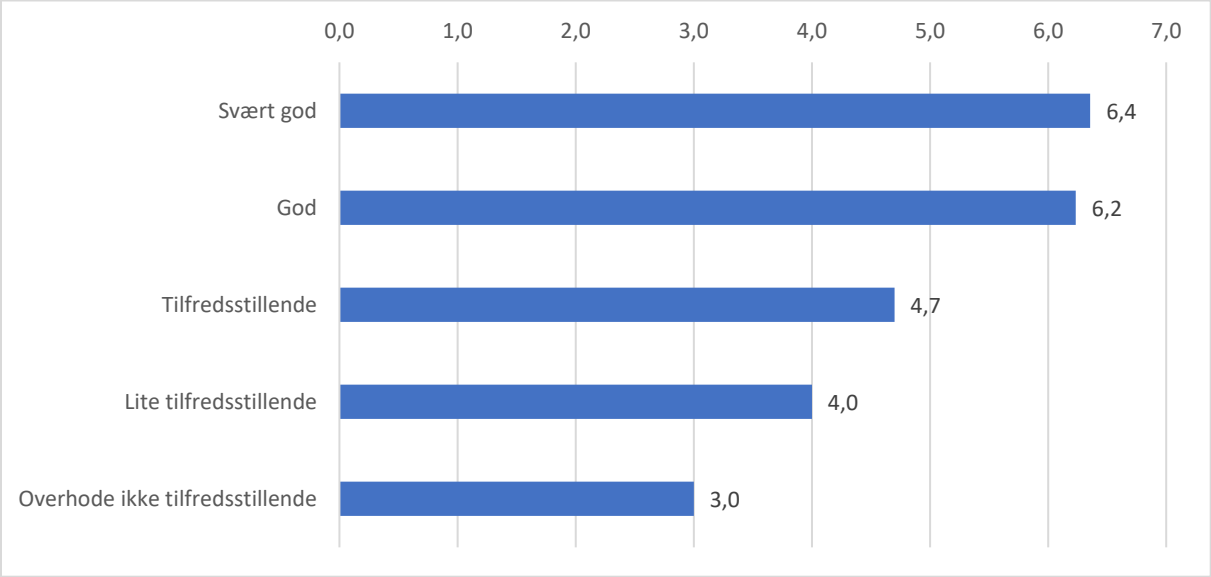

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Gjennomsnittlig antall samfunnskontakter i hver svarkategori. N = 103.

Vurderingene av kontakt med ikke-religiøse/livssynsdefinerte instanser ligger nærmere karakteristikken «god» enn «tilfredsstillende» i utvalget som helhet. Vi ser av diagrammet over at tros- og livssynssamfunn med mange slike kontakter har mer positive vurderinger av kontakten sammenlignet med dem som har færre slike kontakter.

Figur 11 Antall samfunnskontakter tros- og livssynssamfunnene har i bydelene, unntatt Dnk's menigheter

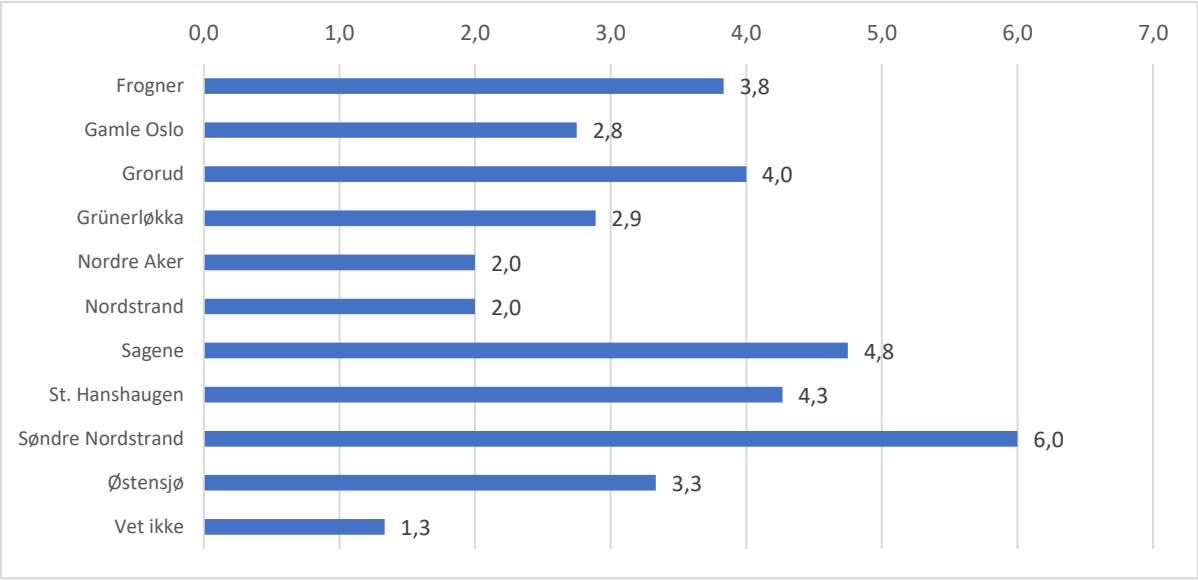

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Gjennomsnittlig antall samfunnskontakter for samfunnene i hver bydel. N = 103.

Vi tar ikke med Dnk's menigheter her siden de er representert i alle bydelene og har obligatorisk kontakt med kommunen. Som vi har vist tidligere, så er det enkelte bydeler som har mange flere tros- og livssynssamfunn enn andre, og det er det som sagt ulike grunner til. Selv om medlemmer og deltakere kan komme fra hele byen, vil lokaliseringen av et forsamlingslokale likevel kunne bety noe for nærmiljøet og andre organisasjoner og institusjoner i en bydel. Det er derfor ikke likegyldig om tros- og livssynssamfunnet har mye eller lite utadvendt aktivitet. Vi ser av diagrammet over at Søndre Nordstrand, Sagene og St. Hanshaugen merker seg ut som bydeler hvor minoritetstros- og livssynssamfunnene har mye samfunnskontakt, tett fulgt av Grorud og Frogner.

Vi merker oss også at mens det i Grünerløkka bydel er lokalisert forholdsvis mange tros- og livssynssamfunn, så er disse i mindre grad utadvendte sammenlignet med andre bydeler. Det er få som oppgir kontakt med bydelen (3 av 9), og disse svarer at de har hatt denne kontakten «noen ganger» i løpet av siste året. De svarer også generelt positivt («god» eller «svært god») på hvordan de opplever deres kontakt med ikke-religiøse instanser (inkludert bydelen).

Figur 12 Synliggjøring i offentligheten

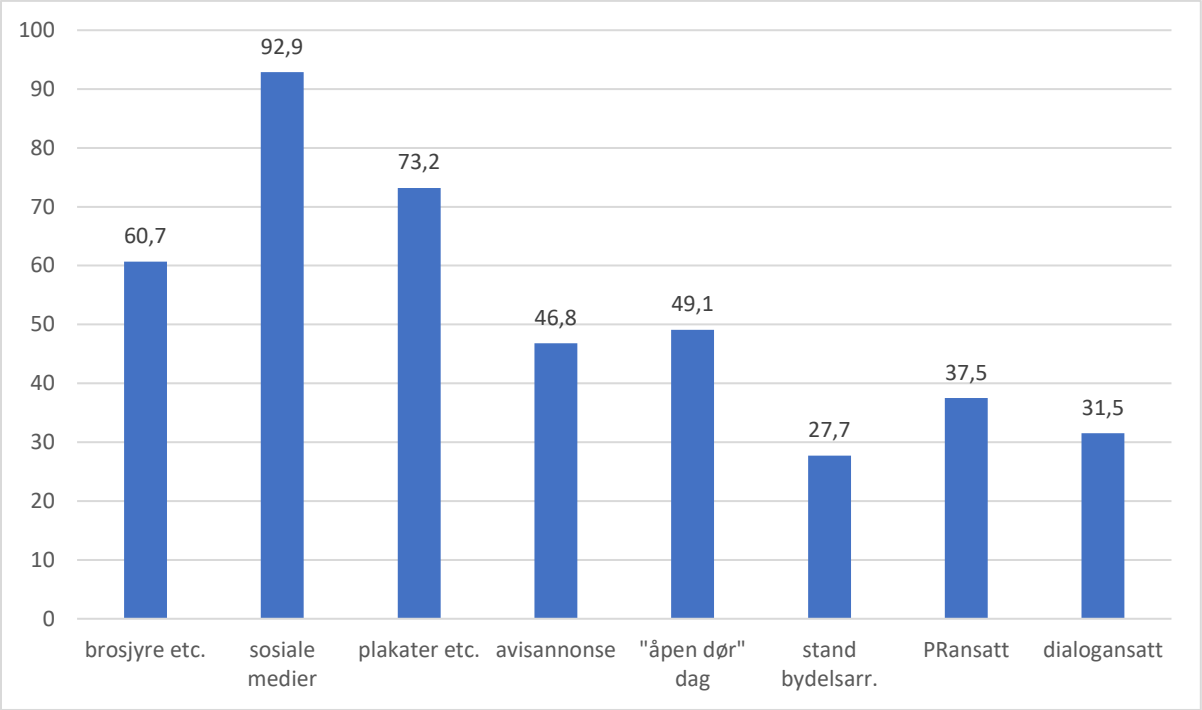

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 111–112.

5.4. INTERESSE FOR TROS- OG LIVSSYNSDIALOG

Figur 13 Deltakelse i gruppe med ulike tros- og livssyn

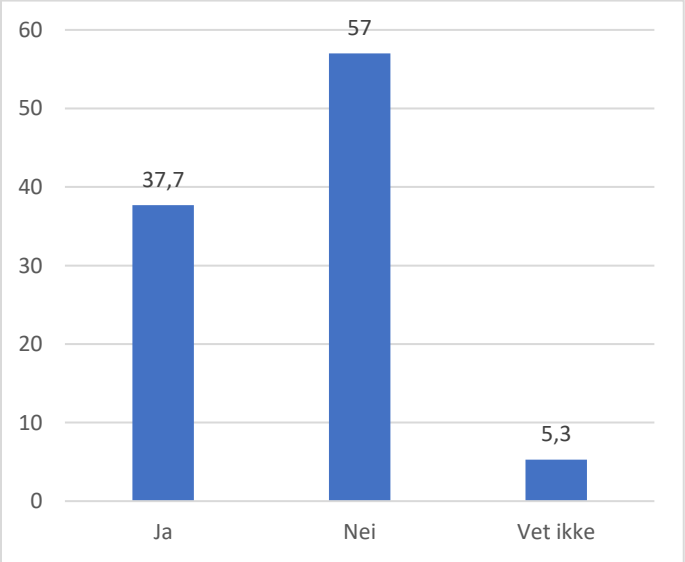

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 114.

Nesten 38 prosent svarte at deres tros-/livssynssamfunn deltok regelmessig på møter i et forum med ulike tros- og livssyn representert. På spørsmål om hva dette forumet het, viste det seg at flere hadde

ført opp paraplyorganisasjoner eller samarbeidsgrupper innenfor samme religion. Det er ellers en blanding av helt lokale, horisontale grupper på tvers av ulike samfunn, sentrale grupper hvor man representerer sin religion og trosretning på nasjonalt nivå, og vertikale Oslo-grupper arrangert av kommunen sentralt eller et politidistrikt for å fremme dialog og informasjonsutveksling mellom tros- og livssynssamfunn og myndigheter.

Figur 14 Holdning til STL «Kan STL kontakte deg?»

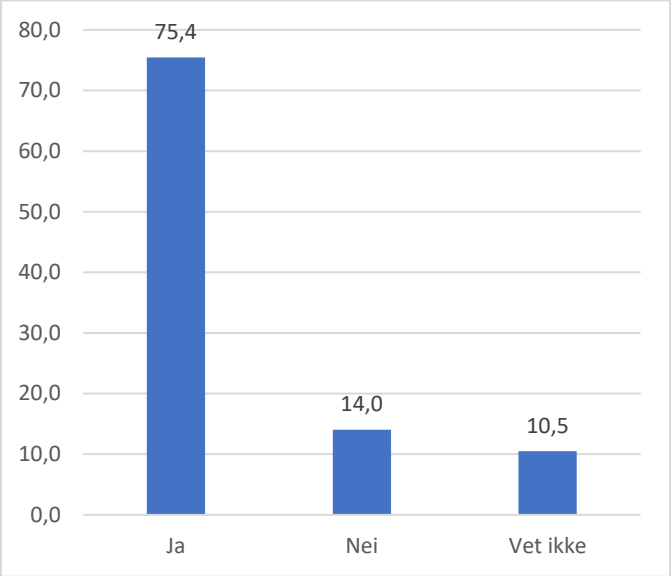

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 114.

75 prosent stilte seg positiv til å bli kontaktet av STL med tanke på å opprette en ny dialoggruppe. Et par av de som svarte negativt eller «vet ikke» sa at de var positiv til idéen, men at de enten allerede var med i en slik gruppe eller at de hadde et midlertidig kapasitetsproblem.

Det var 10 tros- og livssynssamfunn som ikke hadde hatt noen kontakt på tvers av religions/livssynsskiller siste 12 måneder. Når vi undersøkte holdningen blant disse til å bli kontaktet av STL, så var det bare 2 samfunn som svarte «nei». 6 av disse samfunnene sa at de ønsket å bli kontaktet, mens 2 svarte «vet ikke».

6. TEOLOGISKE OG IDEOLOGISKE POSISJONER

Surveyen fokuserte på kontakt med andre tros- og livssynssamfunn. Slike kontakter kan ta form av organiserte dialogmøter, samarbeid om arrangementer, praktisk samarbeid og mer uformell kontakt. Et av spørsmålene søkte etter mulige motargumenter eller hindringer for slik kontakt på tvers av livssynsskiller.

Figur 15 Begrunnelser for å ikke delta i tros- og livssynsdialog

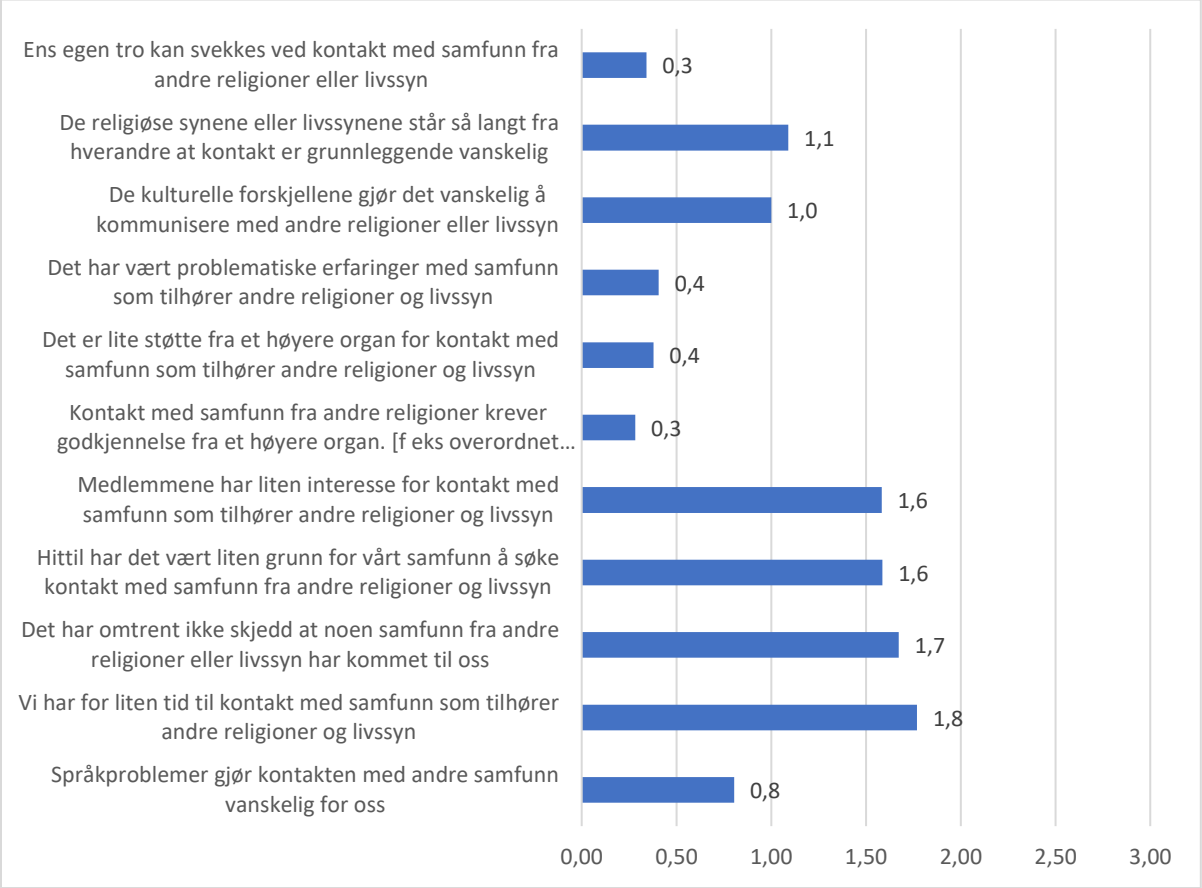

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Gjennomsnitt. N = 87–108. Skala 0 til 3, hvor 0 = «overhodet ikke» og 3 = «i høy grad».

Diagrammet viser at de fleste av påstandene stort sett avvises av de som har svart. De viktigste faktorene som hindrer kontakt, er «for liten tid», at det «omtrent ikke har skjedd» at noen andre har kontaktet dem, at de foreløpig har sett «liten grunn» til det, eller at «medlemmene har liten interesse» for slik kontakt. En påstand om at «ens egen tro kan svekkes ved kontakt med andre» blir sterkt avvist av et stort flertall, i likhet med påstanden om at et «høyere organ» i trossamfunnet motarbeider det.

Figur 16 Teologisk holdning til kontakt med andre i trosoppfatninger «Ens egen tro kan svekkes ved kontakt med samfunn fra andre religioner eller livssyn»

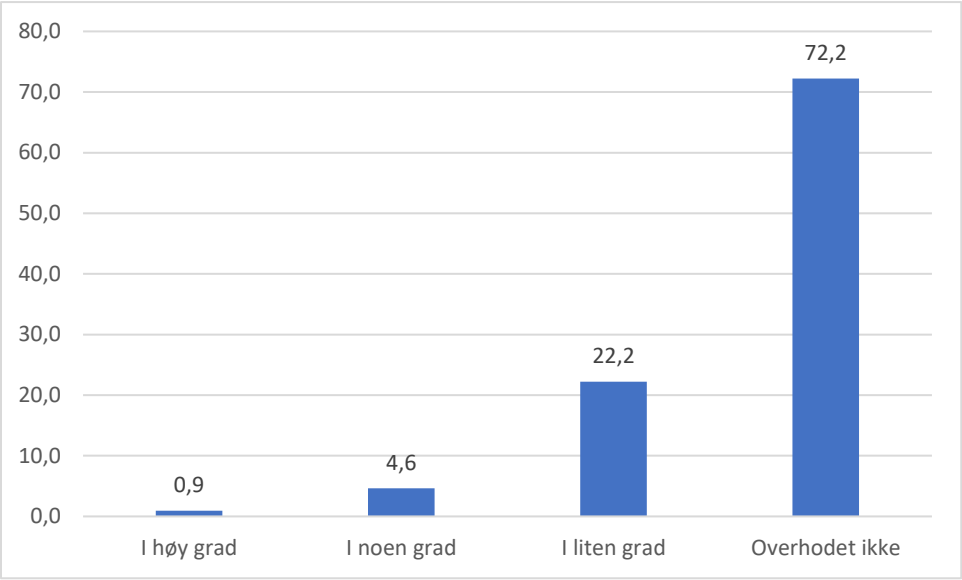

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 108.

Det var nesten ingen som sa seg enig i et utsagn om at «troen kan svekkes» ved kontakt (kun 6 av 108 mente det i «noen grad» eller «høy grad).

Figur 17 Teologisk holdning til kontakt med andre i trosoppfatninger – misjon eller dialog

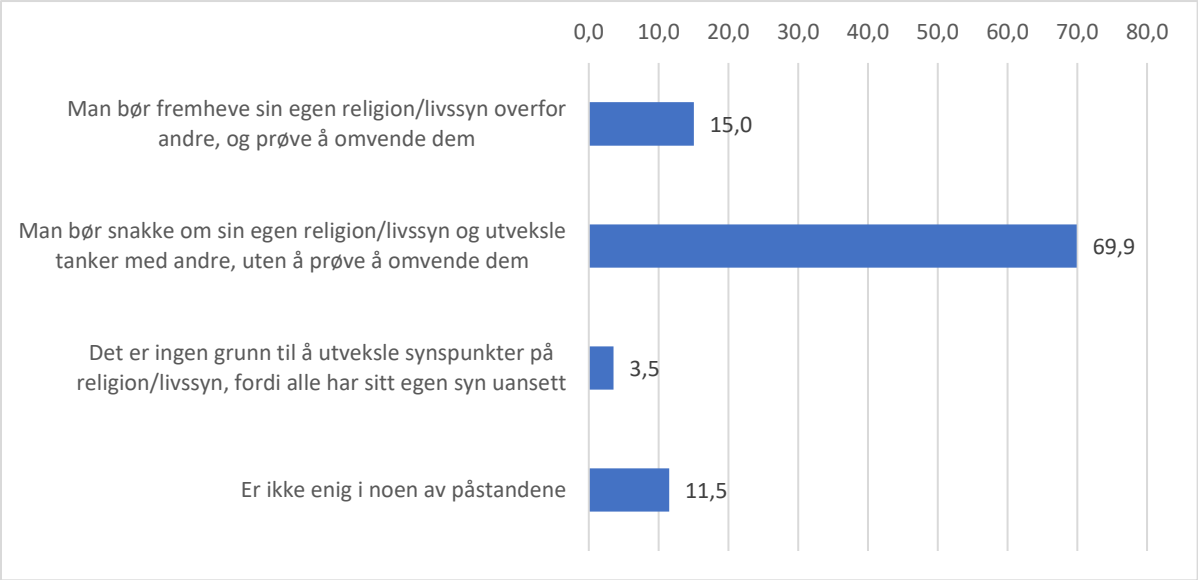

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 113.

De aller fleste tros- og livssynssamfunnene i undersøkelsen uttrykker hva vi vil kalle en dialogisk holdning til kontakt med annerledes troende. Det betyr at de vil vise dem respekt og snakke om hva de selv tror uten å prøve å omvende dem til sitt eget syn. Det er også noen trossamfunn som har en mer misjonerende innstilling. Vi skal i neste kapittel se nærmere på hva som kjennetegner dem.

Figur 18 Teologisk holdning til kontakt med andre i trosoppfatninger – sannhetskrav

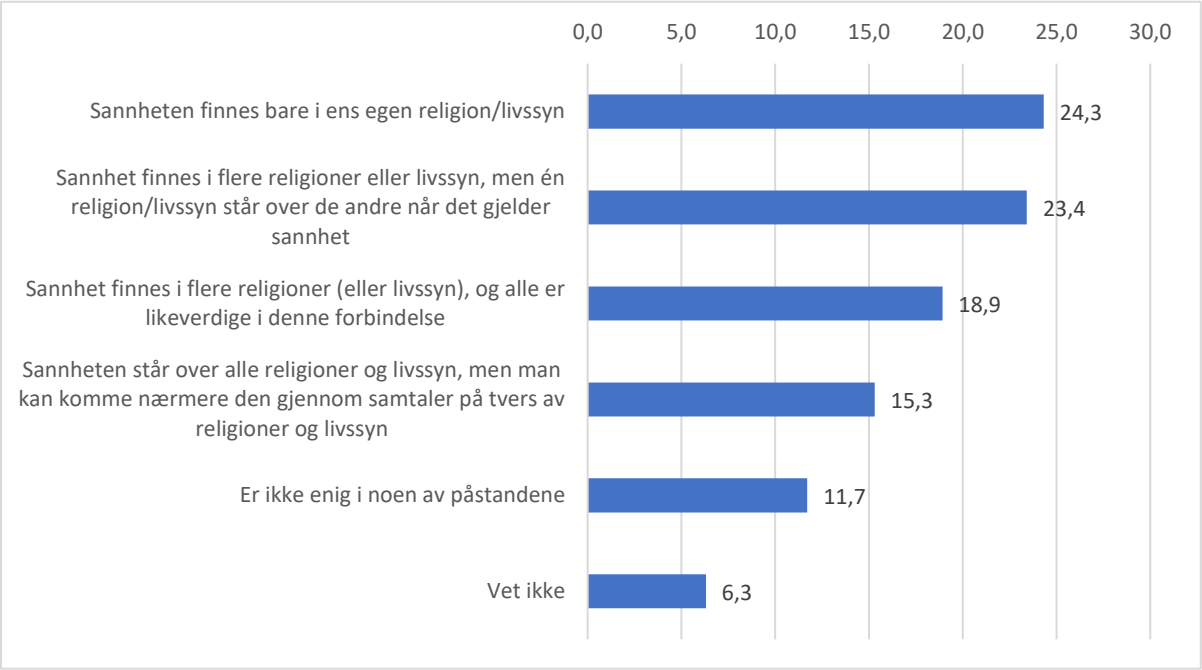

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 111.

Sannhetskravene i et trossamfunn blir ofte inndelt etter eksklusivisme, inklusivisme og pluralisme. Et eksklusivt sannhetskrav innebærer at man betrakter egen religion eller livssyn som den eneste sannheten og at dette er allmenngyldig. Et inklusivistisk sannhetskrav anerkjenner at andre religioner eller livssyn kan ha sannhet, men at ens egen/t er overlegen. Det pluralistiske innebærer at man ikke vil rangere dem i forhold til hverandre, heller ikke ens egen/t. Det har i denne undersøkelsen også blitt tatt med en fjerde variant, som vi kaller dialogisme. Denne forståelsen av sannhet betrakter alle religioner og livssyn som ufullkomne i å gi sannheten alene, men at man kan nærme seg gjennom dialog med de andre. Det kan være litt problematisk å kalle denne posisjonen «dialogisk», siden det kan argumenteres for at en pluralistisk og inklusivistisk posisjon også samsvarer med en dialogisk orientering. Men det må her forstås mer som gradsforskjeller.

Vi ser at det eksklusivistiske og inklusivistiske synet har størst tilslutning, det støttes av klart flere samfunn enn det pluralistiske og dialogiske. Men det er også relativt mange her som ikke tar stilling ved at de svarer at de ikke er enig i noen av påstandene eller «vet ikke».

7. KJENNETEGN VED UTADVENDTE VERSUS INNADVENDTE TROS- OG LIVSSYNSSAMFUNN

Vi skal nå se litt nærmere på mulige statistiske sammenhenger mellom tros- og livssynssamfunnenes grader av utadvendthet og andre forhold. Er det slik at noen religioner tenderer til å være mer innadvendte enn andre? Har det sammenheng med ulike teologiske posisjoner innenfor samme religion eller livssyn? Handler det om ressurser eller om hvor nyetablert samfunnet er, eller om det er dominert av migranter?

Hovedspørsmålet vårt er i hvilken grad tros- og livssynssamfunnene a) i praksis pleier kontakt på tvers av tros- og livssynsskiller i form av praktisk samarbeid, spirituelt samarbeid eller tros- og livssynsdialog, og b) uttrykker en åpen holdning til dette. Vi har laget en indeks for interreligiøs kontakt, som altså omfatter de ikke-religiøse livssynene, men ekskluderer kontakt innenfor samme religion for eksempel mellom protestantiske og romersk-katolske kristne. Spørsmålet om de kan tenke seg å bli kontaktet av STL, gir den beste indikatoren på holdning til interreligiøs kontakt, uavhengig av teologisk eller ideologisk ståsted.

7.1. RELIGION

Det er bare de kristne og muslimske trossamfunnene som er mange nok til å utgjøre en rimelig stor undergruppe. De øvrige trossamfunnene og ikke-religiøse livssynssamfunnene er derfor slått sammen i en samlegruppe kalt «Annet».

Figur 19 I hvilken grad har tros- og livssynssamfunnene kontakt på tvers av religion/livssyn

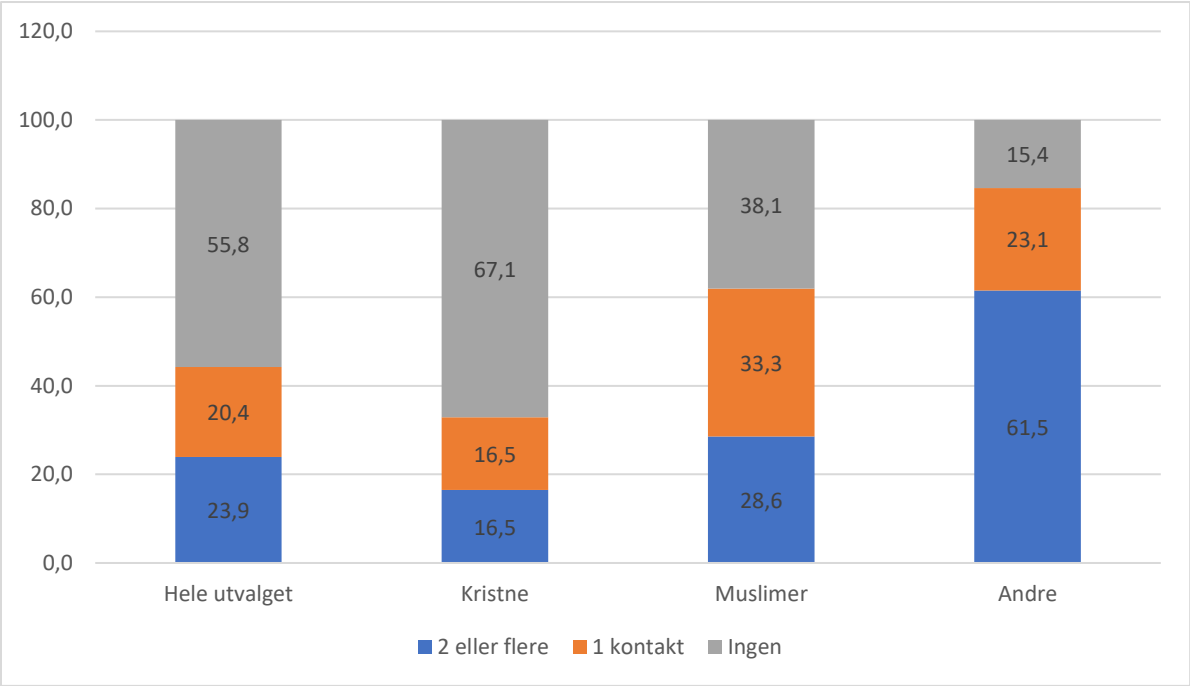

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosentandel med henholdsvis ingen, én og to eller flere kontakter innenfor hver undergruppe. N = Hele utvalget – 113, Kristne – 79, Muslimer – 21, Andre – 13.

Vi har allerede sett (i kapittel 5) at de kristne trossamfunnene skårer lavere på interreligiøs kontakt enn de andre, og at det er tros- og livssynssamfunnene i kategorien «andre» som kommer ut høyest. Denne tendensen ser vi også når vi skiller mellom kontakt med bare ett annet tros- eller livssynssamfunn og kontakt med flere. Vi har tidligere vist til at det også kan være geografiske og matematiske faktorer som gjør det vanskeligere for kristne trossamfunn å finne interreligiøse samtale- eller samarbeidspartnere i nærmiljøet sitt. Omvendt så kan dette også være en delforklaring til at et lite trossamfunn som Det Mosaiske Trossamfund i Oslo har hele 8 kontakter. Likevel forklarer dette neppe hele forskjellen. De kristne kirkene representerer et stort mangfold, hvor Den norske kirke utgjør kun en del av dette. Frikirkene har gjennomgående minst kontakt på tvers av religion, til tross for at mange av disse deler kjennetegn med ikke-kristne minoritetstrossamfunn. De er ofte lokalisert i sentrum og mange av dem er migrantmenigheter.

Figur 20 Holdning til STL «Kan STL ta kontakt?»

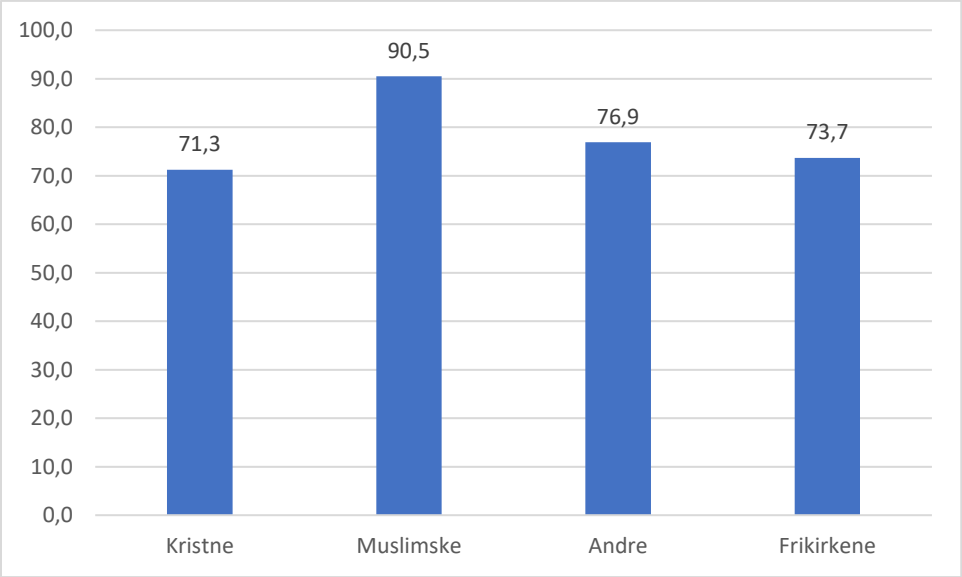

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = Kristne – 80, Muslimer – 21, Andre – 13, Frikirkene – 57.

Som vi ser av figuren over, er forskjellen mindre når vi spør om holdning til STL og mulig dialogarbeid i fremtiden. Også her kommer de kristne menighetene lavest, mens de muslimske er mest positive. Vi har i tillegg tatt med de kristne frikirkene, siden vi tidligere har sett at de skåret aller lavest på gjennomsnittlig interreligiøs kontakt. Det er små forskjeller her, men vi ser at frikirkene skårer høyere enn alle kristne, noe som betyr at de er mer positive enn Dnk-menighetene. Igjen må vi minne om de objektive faktorene som påvirker de kristne menighetenes, og spesielt Den norske kirkes, muligheter for interreligiøs kontakt. Den kan også tenkes at enkelte menigheter slår seg til ro med at et høyere organ (Mellomkirkelig råd) håndterer interreligiøse kontakter. Men vi kan i alle fall slå fast at det i dette spørsmålet ikke er frikirkene som er årsaken til at kristne menigheter samlet viser noe lavere interesse for STL enn muslimske og andre tros- og livssynssamfunn.

7.2. TEOLOGISK DOGMATISME

Våre spørsmål om teologiske posisjoner er ment å undersøke om grunner til mye eller lite interreligiøs kontakt er teologisk begrunnet. Spørsmålene er tidligere benyttet i andre europeiske undersøkelser. Det er særlig spørsmålene som handler om sannhetskrav og synet på misjon i kontakt med annerledes troende, vi legger vekt på. Men vi har også med et par av holdningsspørsmålene som vi presenterte i kapittel 4. Disse er påstander om at (1) dialog ikke er noen vits fordi livssynene er for forskjellige og at (2) interreligiøs kontakt er uheldig fordi den kan svekke ens egen tro. Vi vil se om det er sammenfall mellom faktisk eller ønsket interreligiøs kontakt og tilslutning til de to påstandene.

Tros- og livssynssamfunnenes sannhetskrav handler om i hvilken grad de oppfatter sitt livssyn som det eneste sanne, og dermed alle andre som usanne, eller i det minste mindre sanne. Vi har tidligere forklart de ulike posisjonene, som vi kaller henholdsvis eksklusivistisk, inklusivistisk, pluralistisk og dialogisk.

Det har vært antatt at større involvering i interreligiøst samarbeid og dialog ville sammenfalle med en pluralistisk eller dialogisk sannhetsoppfatning, og at særlig den eksklusivistiske posisjonen ville tilsi at man var negativ til interreligiøst samarbeid.

Figur 21 Sannhetskrav og religion/livssyn

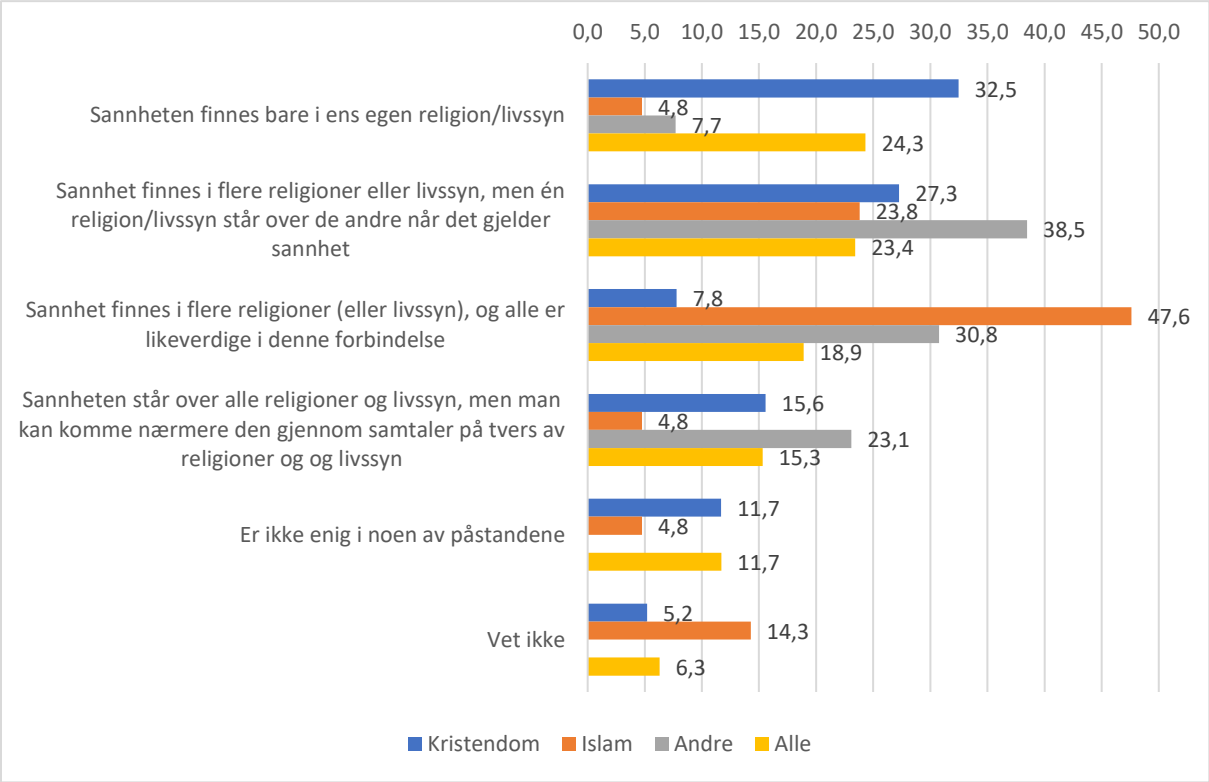

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Svarfordeling i prosent innenfor hver undergruppe. N = Kristne – 77, Muslimer – 21, Andre – 13, Alle – 111.

Som tidligere nevnt er det ekskluvistiske og inklusivistiske synet som samler mest støtte i hele utvalget. Når vi undersøker om det er religiøse forskjeller her, finner vi det interessant at flertallet av de muslimske menighetene som har tatt stilling, er pluralistiske. Flertallet blant de kristne menighetene har en eksklusivistisk oppfatning, mens det i kategorien «andre» tros- og livssynssamfunn er flest med et inklusivistisk sannhetskrav. Om vi legger sammen det pluralistiske og det dialogiske sannhetskravet, så skårer de «andre» også høyest her. Det er imidlertid de muslimske svargiverne som utmerker seg med flest pluralistiske holdninger.

Vi har også undersøkt om det er forskjell på Den norske kirkes menigheter og frikirkene her.

Figur 22 Sannhetskrav og forskjell på Dnk og frikirkene

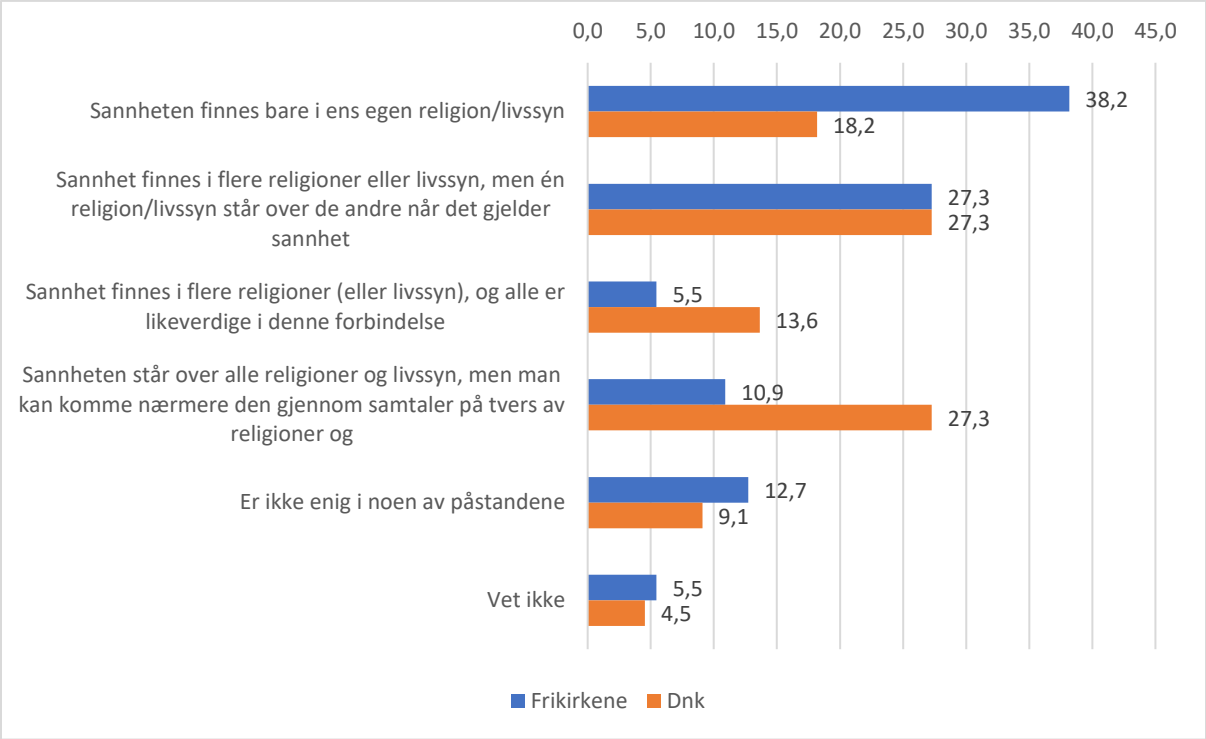

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Svarfordeling i prosent innenfor hver undergruppe. N = Frikirkene – 22, Dnk – 55.

Vi ser av figuren over, at det er særlig frikirkene som trekker opp andelen kristne menigheter som har et eksklusivistisk sannhetskrav. Den norske kirkes menigheter isolert sett, er fremdeles mindre pluralistiske og dialogiske enn de muslimske menighetene.

Figur 23 Misjonssyn og religion/livssyn

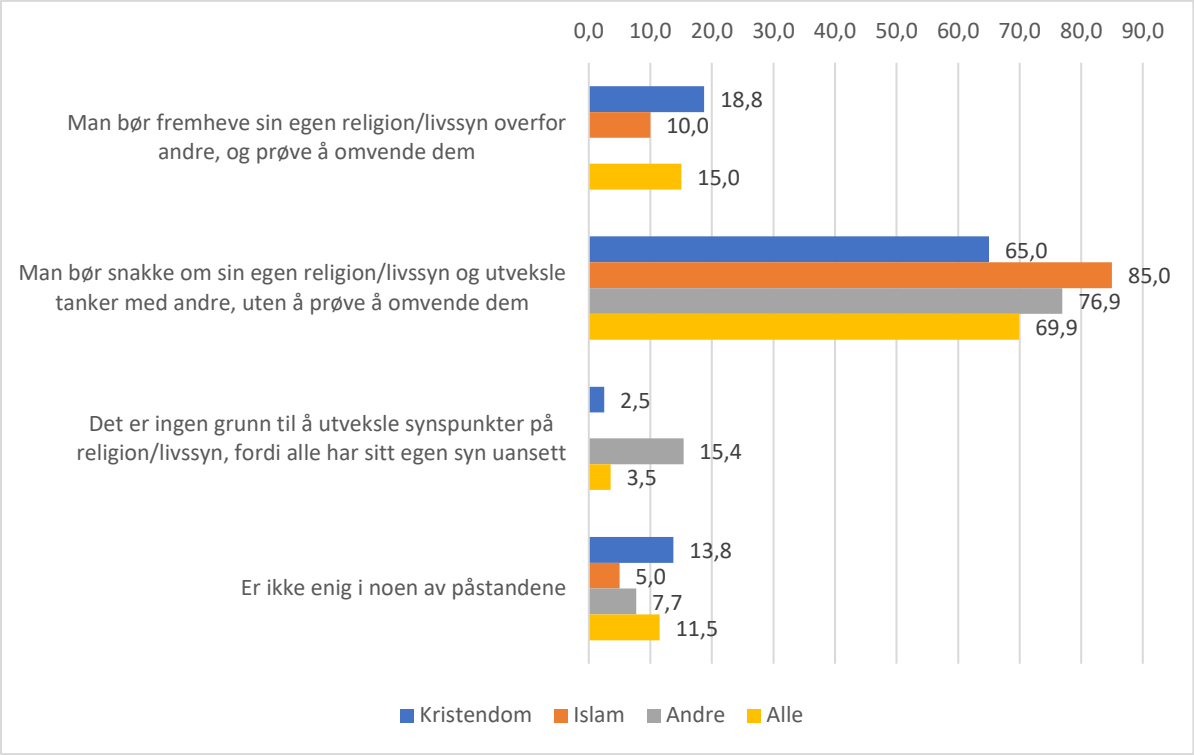

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Svarfordeling i prosent innenfor hver undergruppe. N = Kristne – 80, Muslimer – 20, Andre – 13, Alle – 113.

Hovedfunnet er at et stort flertall av tros- og livssynssamfunnene foretrekker en dialogisk holdning fremfor en misjonerende, i kontakt med annerledes troende. Et mindretall i utvalget mener man bør ha som mål å omvende den andre, men det er flest kristne menigheter som mener dette. Det er de muslimske menighetene som fremstår som de mest dialogorienterte her, samlet sett.

Figur 24 Misjonssyn og forskjell på Dnk og frikirkene

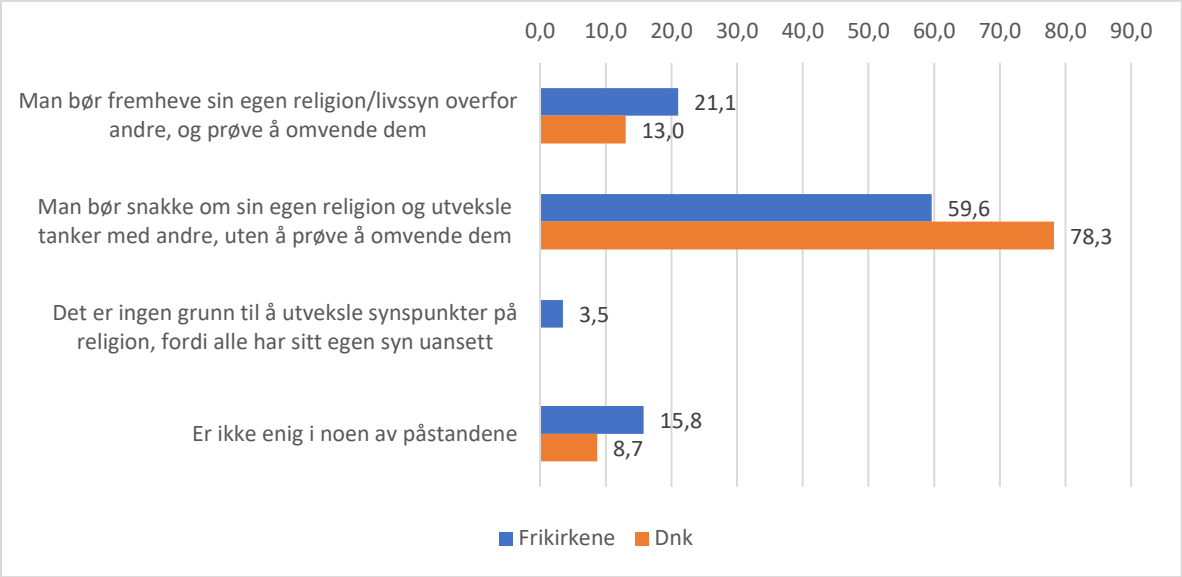

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Svarfordeling i prosent innenfor hver undergruppe. N = Frikirkene – 23, Dnk – 57.

Når vi sammenligner Den norske kirkes menigheter med frikirkene så ser vi at de sistnevnte har en mer misjonerende innstilling enn førstnevnte. Det er likevel slik at 13 prosent av Dnk-menighetene tar til orde for å omvende annerledestroende, mens vi så i figur 23 at bare 10 prosent av de muslimske menighetene i utvalget mente dette.

Vi vil nå se nærmere på sammenhengen mellom to andre holdningsspørsmål og faktisk eller uttrykt interesse for interreligiøs kontakt.

Tabell 9 Påstander om hindringer for interreligiøs kontakt og faktisk eller ønsket kontakt (STL)

Enig i påstand:		Minst 1 interrel. kontakt Prosent	Ja til STL Prosent	
De religiøse synene eller livssynene står så langt fra hverandre at kontakt er grunnleggende vanskelig		20,0	74,3	N = 35
Ens egen tro kan svekkes ved kontakt med samfunn fra andre religioner eller livssyn		0,0	83,3	N = 6

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO.

Vi ser at blant dem som har svart at det er til hinder for kontakt på tvers av trosskiller at forskjellene er for store, er det bare 20 prosent som har interreligiøse kontakter. Det er 44,2 prosent i hele utvalget som oppgir at de har slik kontakt. Blant dem som svarte at troen kan bli svekket ved kontakt med andre tros- eller livssynssamfunn, var det ingen som hadde slike kontakter. Vi vil minne om at dette synspunktet var svært marginalt i hele utvalget – bare 6 respondenter svarte slik. Det mest overraskende her er at åpenheten for STL-kontakt er like stor i disse to svargruppene som i utvalget

for øvrig. Dette indikerer at interessen for STL kan skyldes noe mer eller noe annet enn et ønske om tros- og livssynsdialog.

Figur 25 Sannhetskrav og faktisk eller ønsket interreligiøs kontakt

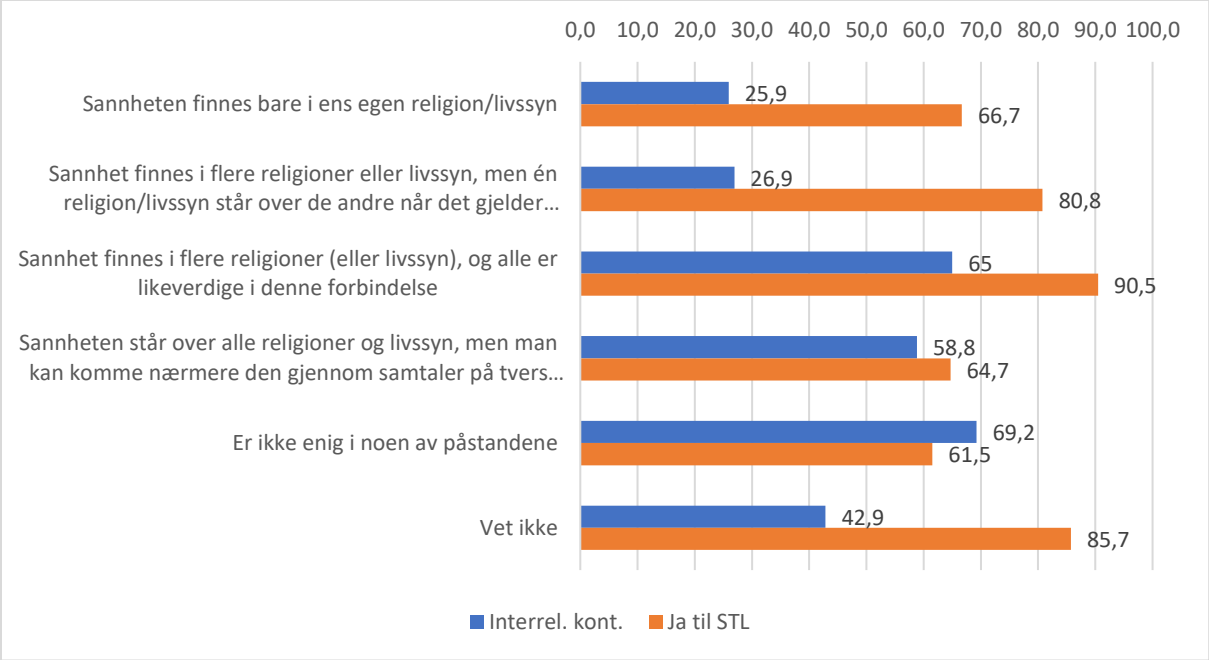

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent i hver svarkategori. N = 7–27.

Blant dem som støtter et pluralistisk eller dialogisk sannhetskrav, er det et flertall som også oppgir å ha faktisk interreligiøs kontakt. Det er mye interreligiøs kontakt blant dem som sier seg uenig i alle påstandene også. Vi tolker det slik at dette alternativet er nøytralt i forhold til de fire sannhetskravene. Det kan være et uttrykk for at ingen av formuleringene ble oppfattet som adekvate. Vi ser ellers at holdningen til STL er mest positiv blant dem som valgte det pluralistiske alternativet, men at et flertall i alle svaralternativene faktisk svarer positivt her.

Figur 26 Misjonssyn og faktisk eller ønsket interreligiøs kontakt

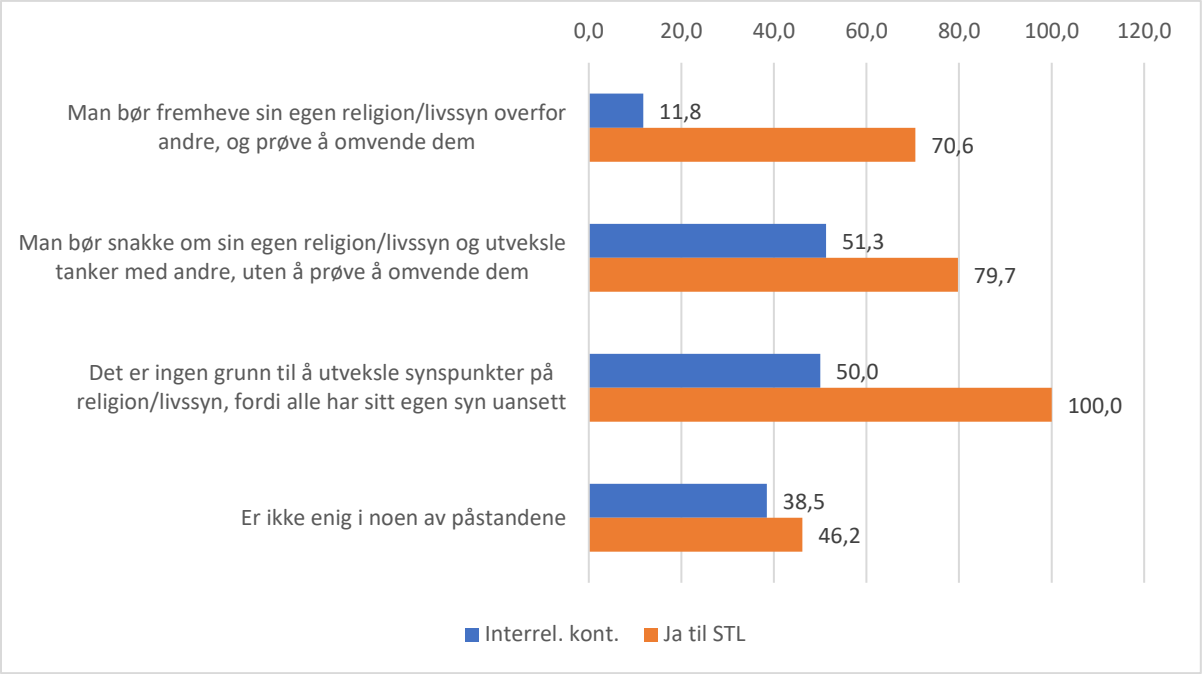

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent i hver svarkategori. N = 4–79.

Vi har tidligere sett at et stort flertall mente at kontakt med andre ikke skulle være misjonerende, men ta sikte på en respektfull utveksling av tanker. Det er langt flere blant dem med en dialogorientert holdning som har interreligiøs kontakt, enn blant dem med en misjonerende holdning. Dette gjelder også de som mener at en slik utveksling ikke har noen hensikt. Halvparten av disse svarer at de har interreligiøs kontakt. Vi kan kanskje anta at dette da er kontakt av mer pragmatisk karakter, for eksempel leie av lokaler fra en annen menighet. Vi vil også minne om at denne oppfatning var svært marginal i utvalget – kun 3,5 prosent svarte at utveksling var hensiktsløs.

I Hamburg-undersøkelsen fant man en sammenheng mellom interreligiøs kontakt og samfunnskontakt med ikke-religiøse instanser, for eksempel til myndigheter, skoler, frivillige organisasjoner og lignende. Vi har tidligere sett at tros- og livssynssamfunnene i vår undersøkelse har ganske mye av slik kontakt. Nå skal vi se på disse kontaktene i forhold til interreligiøs kontakt.

Figur 27 Hvor mye interreligiøs kontakt samfunnene har, på bakgrunn av ulik grad av samfunnskontakt

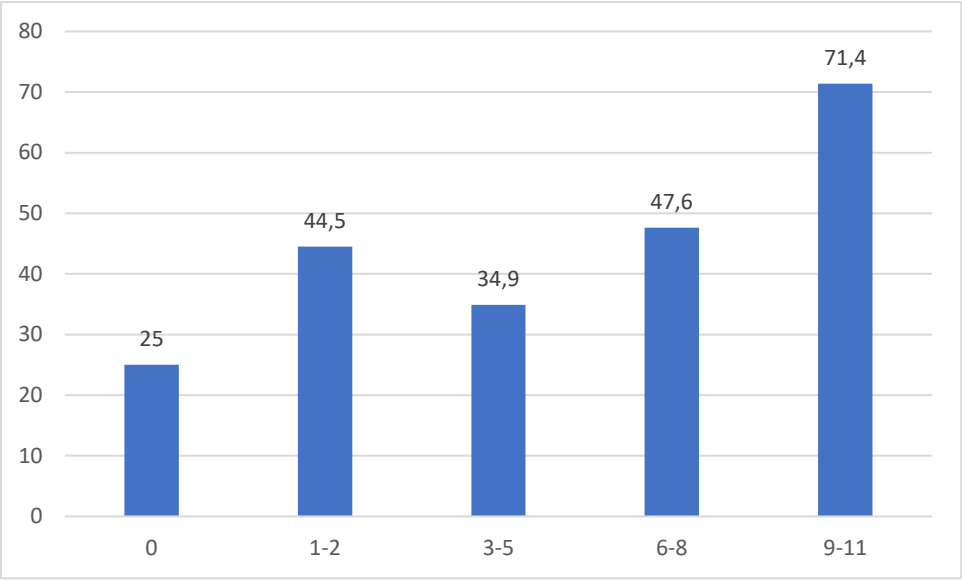

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Inndelt etter antall samfunnskontakter. Prosentandel med interreligiøs kontakt i hver undergruppe. Prosent. N = 111.

Vi ser av denne figuren at de som ikke har hatt annen samfunnskontakt, i mindre grad har hatt interreligiøs kontakt. Det er også slik at gruppen med flest samfunnskontakter, også har den største andelen som har hatt interreligiøs kontakt.

Figur 28 Ressurser og interreligiøs kontakt

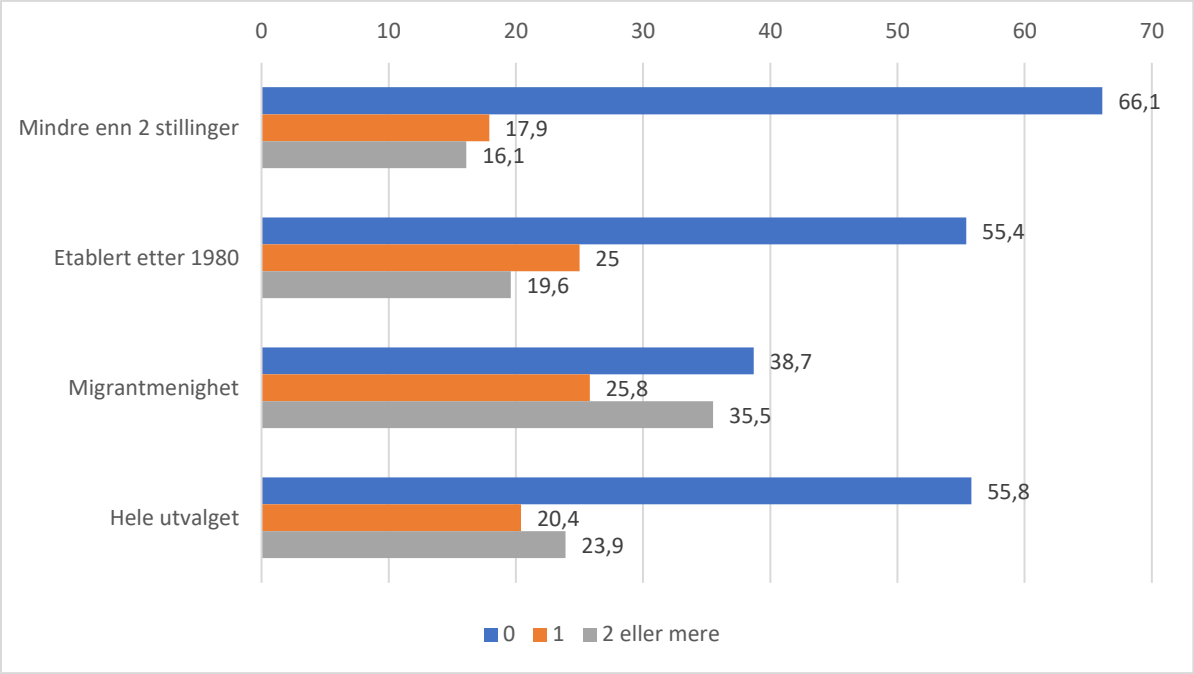

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Inndelt etter antall samfunnskontakter. Prosentandel med henholdsvis 0, 1, 2 eller flere interreligiøse kontakter i hver undergruppe. Samfunn med mindre enn to heltidsstillinger, N = 56. Samfunn etablert etter 1980, N = 56. Migrantmenighet (anslått at mer enn 50 prosent er født i utlandet), N = 31.

Vi ser at det er mindre forskjeller mellom utvalget som helhet og de nyetablerte tros- og livssynssamfunnene når det gjelder interreligiøs kontakt. Migrantmenighetene har på sin side betraktelig mere kontakt enn utvalget som helhet, mens tros- og livssynssamfunn med lite stillingsressurser har færrest. Det kan derfor se ut til at ressurser har en del å bety for om et tros- eller livssynssamfunn har interreligiøse kontakter, men at det har mindre betydning hvor gammelt det er. Det er imidlertid interessant å merke seg at migrantmenigheter skårer høyest på interreligiøs kontakt. De kommer også høyest blant dem som har mer enn én slik kontakt.

Figur 29 Holdning til STL «Kan STL ta kontakt?»

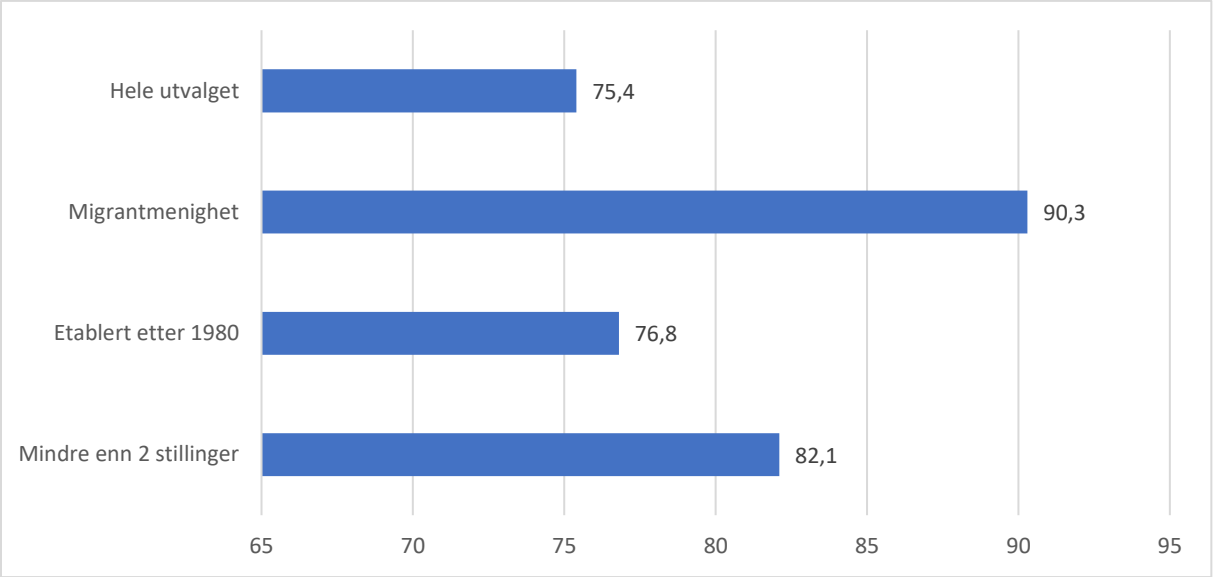

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosentandel i undergruppene. N hele utvalget = 113, N migrantmenighet = 31, N etablering = 56, N stillinger = 56.

Vi ser av figuren over at interessen for STL slett ikke er lavere hos tros- og livssynssamfunn med små stillingsressurser eller som er relativt nyetablerte, sammenlignet med utvalget som helhet. Når det gjelder migrantmenighetene så er det tvert imot slik at 9 av 10 stiller seg positiv til å bli kontaktet av STL. Vi har tidligere kommentert svar givingen på dette spørsmålet med at vi må være forsiktig med å tolke det som kun å dreie seg om interesse for tros- og livssynsdialog. STLs virksomhet som talerør for religionsfrihet og religionspolitikk med likebehandling kan være vel så viktig.

7.3. HVEM ER DE MEST INNADVENDTE?

Vi stiller her spørsmål ved om det er systematiske kjennetegn ved tros- og livssynssamfunn som ikke har interreligiøse kontakter. Har disse også lite kontakt med samfunnsinstanser som myndigheter og skoler? Har de prioritert kontakter innenfor sin egen religiøse tradisjon, eller kan det ha sammenheng med lite ressurser, dårlig kapasitet eller at de er nyetablerte?

Tabell 10 Ingen interreligiøse kontakter

Religion	Antall
Kristne	53
Muslimske	8
Buddhistiske	2
Totalt	63

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Antall.

63 kristne, muslimske og buddhistiske menigheter oppga ingen interreligiøse kontakter. 12 av disse var tilhørende Den norske kirke. Vi har nevnt den matematiske og geografiske faktoren som kan forklare hvorfor Den norske kirkes menigheter ikke finner naturlige samarbeidspartnere i sitt nærmiljø. De fleste av de 12 Dnk-menighetene ligger da også i områder med liten innvandrertetthet. Det er likevel tre menigheter som enten ligger i innvandrertette strøk i Oslo Øst eller i sentrum. I det videre skal vi se nærmere på menighetene som ikke er Dnk, altså de 51 minoritetstrossamfunnene som ikke har oppgitt kontakt på tvers av trosskiller.

Vi har spurt om de vil bli kontaktet av STL med tanke på å danne en dialoggruppe. 75,6 prosent av menighetene i denne gruppen svarte «ja» på dette spørsmålet.

Tabell 11 Samfunn uten interreligiøs kontakt: Holdning til STL «Kan STL kontakte?»

STL	Prosent
Ja	76,6
Nei	13,7
Vet ikke	9,8
Totalt	100,1

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 51.

Dette reiste spørsmål om det i gruppen med ingen interreligiøs kontakt, i stedet var blitt satset på dialog eller samarbeid med menigheter tilhørende andre trostradisjoner, men innenfor samme religion.

Tabell 12 Samfunn uten interreligiøs kontakt: samarbeid med andre trostradisjoner

Økumenisk	Prosent
Ja	66,7
Nei	19,6
Vet ikke	13,7
Totalt	100

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 51.

Flertallet (66,7 prosent) svarte at de hadde kontakt med andre på tvers av trostradisjoner. Det kan dermed være at en del trossamfunn prioriterer slike kontakter fremfor kontakter på tvers av tro og livssyn. Vi sitter dermed igjen med en mindre gruppe på 17 menigheter som ikke har, eller i hvert fall ikke kjenner til, kontakt med andre tros- og livssynssamfunn utenfor sin egen konfesjon eller tradisjon. Likevel er det ikke sikkert at dette har vært et bevisst eller ideologisk valg, fra deres side.

Mange av disse hadde en positiv holdning til å bli kontaktet av STL, og ga endog tillatelse til å videreformidle kontaktopplysninger:

Tabell 13 Samfunn uten kontakt utenom egen konfesjon/tradisjon: holdning til STL «Kan STL kontakte?»

STL	Prosent
Ja	76,5
Nei	11,8
Vet ikke	11,8
Totalt	100,1

Kilde: Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosent. N = 17.

Som tabellen over viser, må isolasjonistiske holdninger blant trossamfunnene i vårt utvalg være et nokså marginalt fenomen. Det ene samfunnet som svarte «vet ikke» her, opplyste at de var medlem av Islamsk Råd Norge – som mens undersøkelsen pågikk hadde midlertid trukket seg fra STL for å ordne opp i indre konflikter i egen organisasjon. Et annet samfunn svarte «nei», men ga denne kommentaren i ett av de åpne spørsmålene: «*sharing of religious or worldviews among individuals should not be directed towards getting converts but for appreciation and thorough understanding of others faith or views*». Vi kan i alle fall slå fast at det er få som vil gi uttrykk for en manglende interesse for kontakt utad, selv om de i praksis har en relativt innadvendt virksomhet. Antakelig er det mange og

sammensatte grunner til at det er slik, og det kan selvsagt være en viss avstand mellom idealer og realiteter, noe man må ta i betraktning når man tolker svarene fra spørreundersøkelser.

8. DISKUSJON AV FUNN

Vår undersøkelse dokumenterer et stort og økende tros- og livssynsmangfold i Oslo. Mye av denne økningen skyldes demografiske endringer. Det er sannsynlig at det særlig er de mange nyetablerte migrantmenighetene som er vanskeligst å få oversikt over og å komme i kontakt med for myndigheter, forskere og journalister. Her skjer det hele tiden nydanninger, nedleggelser, sammenslåinger, bytting av lokaler og av talspersoner. Det betyr at mye skjer her som på sett og vis «går under radaren». Dette gjelder ikke bare ikke-kristne religioner eller migrantmenigheter. Kristne fellesskap utvikler nye møteformer som er basert på andre organisasjonsprinsipper enn tradisjonelle medlemsbaserte menigheter. Alt fra stormønstringer i form av storsalsmøter til små husfellesskap som går på omgang innenfor små grupperinger. Mangfoldet øker nemlig også innenfor den norske majoritetsbefolkningen og kristendommen.

8.1. ER MINORITETSTROSSAMFUNNENE MER INNADVENDTE?

Et hovedspørsmål har vært i hvilken grad tros- og livssynssamfunnene er utadvendte, det vil si at de forholder seg til og samhandler med samfunnet rundt dem. Vi spør særlig om de har kontakt med andre tros- og livssynssamfunn som tilhører andre religioner eller livssyn enn dem selv, men vi spør også om kontakt med lokale myndigheter, institusjoner og frivillige organisasjoner. Det må understrekes at selv om spørsmålsstillingen kan ha en normativ konnotasjon i retning av at utadvendthet er «bra», mens innadvendthet er «dårlig», så legger vi til grunn en nøytral tolkning i utgangspunktet. Et innadvendt trossamfunn som prioriterer religionsutøvelse behøver ikke bety at medlemmene ellers isolerer seg og lever i et såkalt «parallellsamfunn.» Det har for denne undersøkelsens formål vært helt legitimt å si at trossamfunnet har religiøs praksis og medlemmenes åndelige behov som eneste oppgave. Medlemmene kan likevel være aktive deltakere i samfunnslivet og tilstede på en rekke andre arenaer hvor de samhandler med mennesker tilhørende andre trosretninger og grupperinger. Når det gjelder store trossamfunn, og spesielt slike som har en rekke sosiale og kulturelle aktiviteter for sine medlemmer utover ordinær religionspraksis, så har det imidlertid en betydning om de er innadvendte og lukkete mot omverdenen. De vil i så fall bidra lite til integrasjon i det større fellesskapet og til å redusere negative stereotyper mellom gruppene. Dette har da også vært en grunn til at spørsmål om innadvendthet versus utadvendthet har vært et sentralt spørsmål i mange forskningsprosjekter.

Mange tros- og livssynssamfunn har imidlertid selv valgt å forholde seg mer aktivt til samfunnet og innta en rolle som samhandlings- og samtalepartner overfor andre. I slike tilfeller kan de spille en utvidet rolle som noe mer enn et sted der medlemmene får dekket sine mest eksistensielle og åndelige behov. De kan for eksempel bidra med sosial støtte til eldre og syke, eller til et utvidet barne- og ungdomstilbud i nærmiljøet. I noen tilfeller kan de fungere som inngangsport og støttende nettverk for innvandrere som prøver å finne seg til rette i det norske samfunnet. Eller de kan engasjere seg i dialogarbeid hvor de bidrar til en gjensidig utforsking av ulike tros- og livssyn som i utgangspunktet virker fremmed, utfra en målsetning om å bidra til økt forståelse og toleranse. De kan også ta initiativ til lokale arrangementer og prosjekter som tar sikte på å skape et tryggere nærmiljø i samarbeid med myndighetene. Alt det vi her har nevnt har vi funnet eksempler på i vårt materiale.

Innadvendte trossamfunn har vært oppfattet som et problem i den offentlige diskursen (Furseth et al., 2015; Körs, 2018b). Det kan de selvsagt også være, særlig dersom de påvirker sine medlemmer til å trekke seg unna andre offentlige arenaer, unngår sosial kontakt med mennesker som tror og tenker annerledes, og blir et preget av såkalt «negativ sosial kontroll.» Denne bekymringen kan være velbegrunnet i seg selv, men det kan være en fare for at den overdrives slik at alle minoritetstrossamfunn oppfattes som innelukkete. Undersøkelsen vår har ikke fanget inn *alle* tros- og livssynssamfunnene i Oslo, og det er ganske sikkert et større frafall fra de mest innadvendte og sekteriske grupperingene. Likevel bør resultatene bidra til en nyansering av forestillingen om at trossamfunnene primært er et hinder for integrering og normal samfunnsdeltakelse. Hovedinntrykket fra vår undersøkelse er at de ikke-kristne trossamfunnene er utadvendte.

Vi antar at blant de som er mest innadvendte, så er det ofte relativt små samfunn med lite ressurser. Vi finner at samfunn med to eller flere heltidsansatte, har flere interreligiøse kontakter enn de som har færre enn to. Undersøkelsen vår viser at 44,2 prosent har minst én interreligiøs kontakt til et annet samfunn og hele 75,4 prosent ønsker å bli kontaktet av Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) med sikte på å opprette en dialoggruppe. Det er interessant å merke seg at denne tendensen kommer sterkest til uttrykk blant de ikke-kristne trossamfunnene. Det må også nevnes at det arbeides aktivt med å motvirke at trossamfunn lukker seg inne, både fra myndighetshold og innenfor mange av trossamfunnene. Mange trossamfunn i vår undersøkelse nevner at de har deltatt på møter arrangert av politiet eller SALTO-prosjektet (Oslo Politidistrikt & Oslo kommune, 2017).

Mange finner det kanskje merkelig, at de såkalte «innvandrerreligionene» går i bresjen for samarbeid over religions- og livssynsgrensene. Det er naturlig å spørre hvorfor det er slik. En hypotese kan være, at dette er en motreaksjon på en generell stigmatisering av islam i den offentlige diskursen.

Moskeene, og i enda større grad enkelte trossamfunn tilhørende andre verdensreligioner, har i vår undersøkelse vist seg som mer utadvendte enn kristne menigheter. Dette er for øvrig i samsvar med resultatene fra Hamburg-undersøkelsen (Körs, 2018b; Körs & Nagel, 2018) og annen internasjonal forskning, blant annet i Sveits (Stolz & Monnot, 2018) og USA (Ammerman, 2005). Den amerikanske religionssosiologen Nancy T. Ammerman (2005) har forklart dette med at minoritetstrossamfunnene i praksis må bære de ekstra byrdene ved brobyggingsarbeidet, fordi det står mest på spill for dem når det gjelder å lykkes med den sosiale integreringsprosessen. I den amerikanske konteksten vil det si trossamfunn som ikke er protestantiske, katolske eller jødiske.

Man kunne jo tenke seg at i en norsk kontekst, så ville det stå like mye på spill for kristne migrantmenigheter med innvandrere fra øst-europeiske, asiatiske eller afrikanske land. Men selv om migrasjonsstatus i seg selv reiser integreringsutfordringer i et norsk samfunn, så blir ikke en kristen frikirketilhørighet en tilleggsbyrde på samme måte som for eksempel muslimsk. Den norske religionssosiologen Inger Furseth (Furseth, 2018) har pekt på at islam har blitt gjort til en «dårlig religion» i den religionskritiske offentlige diskursen i Norge. Hun viser blant annet til en medieanalyse utført av religionsforskerne Alexa Døving og Siv Ellen Kraft (Døving & Kraft, 2013), som viser at islam i økende grad har blitt assosiert med integreringsproblemer og negative forhold.

En forklaring på hvorfor muslimske trossamfunn i større grad er utadvendte og søker samarbeid over religionsskillene, kan derfor være at de har større behov for å motbevise antatte fordommer mot dem. De må i større grad «bevise» at de er legitime og positive organisasjoner i et norsk samfunn, sammenlignet med for eksempel kristne frikirkemenigheter.

Forskningen viser imidlertid også at majoritetstrossamfunn ofte viser en lignende åpenhet og inkluderende holdning til minoritetstrossamfunnene. Den norske kirkes menigheter er i vår undersøkelse mer utadvendt og positiv til interreligiøs kontakt enn frikirkene. Vi har allerede nevnt at det kan være vanskeligere for Dnk's menigheter å finne samarbeidspartnere med annen religion, både på grunn av Dnk's geografisk plassering og deres tallmessige overlegenhet. Mye av den interreligiøse kontakten mellom Dnk og andre religiøse og livssynsmessig baserte organisasjoner ivaretas derfor at overordnede organer som Mellomkirkelig Råd.

Dette samarbeidsmønsteret, mellom ett (eller flere) majoritetstrossamfunn og ikke-kristne trossamfunn, spesielt muslimske, finnes det eksempler på i flere land. Studiene i Tyskland, Sveits og USA, som vi har nevnt over, viser det samme. En eller to majoritetskirker har vært initiativtaker til brobygging mellom religioner og tros- og livssynsdialog. Dette kan delvis forklares på bakgrunn av større ressurser og et visst overskudd til å kunne påta seg et utvidet samfunnsansvar. Likevel, kan man stille spørsmål ved om dette også er forbundet med strategiske interesser. I Sveits stilte forskerne Jörg Stolz og Christophe Monnot (Stolz & Monnot, 2018) spørsmålet om hvorfor de to veletablerte og statlig privilegerte Den Reformerte Kirke og Den Katolske Kirke ikke heller ville hatt en strategisk interesse av å holde konkurrerende nykommere utenfor? Deres tolkning er at de etablerte trossamfunnene som har et privilegert forhold til staten, og her ligner Sveits på Norge, også kan ha en strategisk interesse i å alliere seg med flere aktører. Grunnen til dette er en generelt økende sekularisering, samtidig med at de som er religiøse fordeler seg på et mye større mangfold av religiøse trossamfunn. Det religiøse feltet kan dermed ha en egeninteresse i å gjøre felles sak for å opprettholde de statsgaranterte privilegiene og støtteordningene. Forskerne har, kanskje ikke helt uventet, høstet en del kritikk fra trossamfunnene for å fremstille dem som kalkulerende og kyniske, når de selv mener at de arbeider for brobygging og økt toleranse i det sveitsiske samfunnet.

8.2. ER INNADVENDTHET FORBUNDET MED DOGMATISK TEOLOGI?

Tros- og livssynssamfunn som gir uttrykk for en misjonerende holdning i kontakt med annerledes troende, har i mindre grad interreligiøse kontakter enn de som vektlegger at man ikke bør ha konvertering som hensikt. Vi finner en lignende tendens, om enn ikke like sterk, når vi gjør sammenligninger på bakgrunn av svargivernes trosbaserte sannhetskrav.

Sannhetskravene dreier seg som tidligere nevnt om i hvilken grad man vil si at ens egen religion eller livssyn har den eneste sannheten. Vi opererer med fire posisjoner. Denne typologien er tidligere utviklet for å kategorisere ulike teologiske holdninger i møte med andre religioner og livssyn, med unntak av den dialogiske posisjonen, som Hamburg-forskerne lagde (Körs, 2018a). For analytiske formål vil det være mulig å slå sammen den eksklusivistiske og den inklusivistiske sannhetsoppfatningen, og kalle dem begge for «mono-religiøse» (Körs, 2018b). Mens den pluralistiske og dialogiske, begge er pluralistiske, selv om sistnevnte vektlegger at den tilnærmet fulleste sannheten ikke kan finnes uten dialog med annerledes troende (Körs, 2018a, 2018b).

Begrepene, definisjonene og hvordan man dikotomiserer for analytiske formål, kan diskuteres. Er det for eksempel rimelig å slå sammen en eksklusivistisk sannhetsoppfatning som hevder at «eneste» sannheten finnes i ens egen religion, med en inklusivistisk oppfatning som sier at «én religion/livssyn står over de andre», men at det er sannhet i alle? Vi tolker avstanden mellom en eksklusivistisk og inklusivistisk holdning som større, enn avstanden mellom for eksempel en inklusivistisk og en

pluralistisk holdning. Den sistnevnte hevder at det kan være sannhet i alle religioner og livssyn, uten å på forhånd sette noen over de andre. Hamburg-forskerne valgte å sette det eksklusivistiske sannhetskravet opp mot de tre andre posisjonene. Det er det samme vi gjør i våre analyser.

Vi merker oss at det i gruppen som ga uttrykk for et eksklusivistisk sannhetskrav («bare i egen religion»), også var 25,9 prosent som hadde interreligiøs kontakt og et flertall (66,7 prosent) som ønsket kontakt med STL. Blant dem som hadde en misjonerende holdning («prøve å omvende») var det bare 11,8 prosent med interreligiøs kontakt, men også her et flertall som var positive til STL (70,6 prosent).

Vi spurte også utvalget om de var enige i en påstand om at kontakt med andre religioner eller livssyn kunne føre til at ens egen tro ble svekket. De som sa seg enige i dette hadde ingen interreligiøse kontakter. Det fremstår knapt nok som overraskende, men vi må legge til at det var ytterst få i utvalget, kun 4,6 prosent som i «høy» eller «noen grad» stilte seg bak et utsagn om at kontakt medfører at «egen tro kan svekkes».

Det var altså en sammenheng mellom faktisk interreligiøs kontakt og visse teologiske (eller ideologiske) posisjoner. Men som vi har antydet lenger oppe, så endrer dette bildet seg når vi spør om de ønsker å bli kontaktet av STL med tanke på å etablere en lokal dialoggruppe. Dette spørsmålet blir gjennomgående positivt besvart i nær sagt alle undergrupper. I tilfeller der den lokale menigheten eller gruppen allerede deltar i dialogaktivitet, eller et overordnet organ i tros- eller livssynssamfunnet gjør det, svarer de fleste likevel positivt på å bli kontaktet. Noen har imidlertid svart nei fordi de allerede hadde kontakt, og i slike tilfeller er det ikke et uttrykk for en negativ holdning. Den gjennomgående positive interessen, også hos svargivere som i andre spørsmål har gitt uttrykk for et eksklusivistisk sannhetssyn, en misjonerende innstilling, eller ment at kontakt med andre kan svekke troen, tyder på at STL-samarbeid oppfattes som noe kvalitativt mer enn dialogarbeid.

STL har siden oppstarten i forbindelse med motstanden mot det nye religionsfaget i grunnskolen, arbeidet for religionsfrihet og likebehandling av tros- og livssynssamfunnene. Dialogarbeidet har vært en viktig del av STLs formål og virksomhet, men tros- og livssynsdialogen har ikke vært det eneste. Dialogene som har vært ført mellom ledere av tros- og livssynssamfunn på sentralt nivå har også vært et ledd i arbeidet med å lage felles uttalelser om religionspolitikk og bekjempelse av diskriminering (Brottveit et al., 2015; Døving, 2016).

Vi ser det som meget sannsynlig at svargivere, som i andre spørsmål gir uttrykk for at de er mindre dialogorienterte, har lagt vekt på denne politiske funksjonen som STL også har. Et konservativt ståsted og klar prioritering av trossamfunnets religiøse funksjoner, kan likevel føre til at man søker eksterne allianser og vil slåss for det man anser som sine egne religiøse rettigheter i storsamfunnet. De innadvendte kan føle seg tvunget til å bli utadvendte, for å si det slik. Et annet motiv kan bunne i et oppriktig ønske om å redusere frykt og fordommer mellom ulike religiøse og etniske grupper i samfunnet, skape et bedre samfunn for alle. Dette er hva Oddbjørn Leirvik kaller «den nødvendige dialogen» (Leirvik, 2001) og det er ikke nødvendig å være liberal teologisk for å delta i den.

Det er også en mulighet for at de som vil prioritere misjon eller proselyttisering høyest, også vil søke flere måter å komme i kontakt med omverdenen på. Vi har imidlertid ikke spørsmål som fanger opp en misjonsmotivert utadvendthet på en god måte.

8.3. ANDRE FORMER FOR SAMFUNNSKONTAKT

I Hamburg fant man ut at det var en positiv sammenheng mellom det å ha flere samarbeidsrelasjoner til ulike ikke-religiøse instanser i samfunnet og det å ha kontakt med trossamfunn fra andre religioner. Det ble ikke gitt noen forklaring på hvorfor det forholdt seg slik, men en antakelse var at åpenhet på ett område øket sannsynligheten for at man var åpen på andre områder. Tenkningen er at et tros- eller livssynssamfunn som er sosialt integrert i lokalsamfunnet, har større sannsynlighet for å ha utviklet relasjoner til grupper med en annen tro. Dette aktualiserer også spørsmålet om økt involvering og samarbeid fra myndigheter og offentlige institusjoners side, kan stimulere tros- og livssynssamfunn i retning av mer utadvendthet, inkludert interreligiøs kontakt. Denne sammenhengen kan også være mer direkte, ved at offentlige organer initierer felles fora eller møteplasser for tros- og livssynssamfunn.

Vi finner en lignende tendens i Oslo-materialet: Flere ikke-religiøse samfunnskontakter øker sannsynligheten for at det også er interreligiøs kontakt. Vi er kjent med at en del av samfunnskontakten som tros- og livssynssamfunnene har, inngår i et samarbeid med det offentlige slik at de kan oppfylle forpliktelser overfor sine innbyggere. Skolebesøk i ulike gudshus som del i den offentlige skolens KRLE-undervisning, er et eksempel på dette. Religiøse eller eksistensielle behov hos pleietrengende på sykehjem er et annet. En del av disse tilbudene organiseres på en måte som gjør det hensiktsmessig for ulike tros- og livssynssamfunn å samarbeide, for eksempel ved å utarbeide en felles kontaktliste over religiøse ledere eller å delta på møter innkalt av bydelen eller kommunens sentrale administrasjon for å drøfte ulike ordninger. I tillegg til dette utlyser Oslo kommune regelmessig ulike tilskuddsordninger som også tros- og livssynssamfunn kan søke på. Det har ofte – og i økende grad det siste tiåret – vært en betingelse at de samarbeider med andre organisasjoner på tvers av tro og livssyn, og at tilbudet eller prosjektet ikke er ensidig rettet mot én religion eller ett livssyn.

Myndighetenes politikk, den kommunale administrasjonens og de offentlige institusjonenes måte å iverksette den på, kan bidra til å gjøre tros- og livssynssamfunnene mer utadvendte ved at de involveres i ulike prosjekter, arrangementer og oppgaver. Noen ganger skjer dette som et direkte initiativ ovenfra, mens det andre ganger skjer på en mer indirekte måte gjennom ulike former for økonomiske tilskudd. Tros- og livssynssamfunnene kan «lokkes» til å utvikle tiltak og arrangementer som strengt tatt ligger utenfor deres opprinnelige «kjernevirksomhet», men som likevel oppleves som en «vinn - vinn» mulighet for dem. De utvider sin aktivitet, styrker kanskje økonomien litt og gjør noe positivt for flere enn sine egne medlemmer.

Vi har tidligere nevnt Oslo-politiets SALTO-prosjekt. I forlengelsen av dette har politiet opprettet et «Samarbeidsforum for tros- og livssynssamfunn» i Groruddalen der representanter for de ulike samfunnene møtes ved jevne mellomrom for å informere om og drøfte ulike sosialpolitiske spørsmål. De lokale tros- og livssynssamfunnene møter politiets mangfoldskontakter og andre representanter for myndighetene, avhengig av tema. Blant temaene som har vært drøftet er barneoppdragelse, det norske barnevernet og kriminalitet i ungdomsmiljøer.

Tros- og livssynssamfunn som kommer sammen etter initiativ fra myndighetsorganer, er et godt eksempel på det vi kaller «lenkende kapital». Myndigheter intervenerer (vertikalt) i sivilsamfunnet på

en måte som i tur styrker (horisontalt) den brobyggende sosiale kapitalen (Ødegård et al., 2014). SALTO-prosjektet er kanskje det klareste eksempelet, men de mange offentlige tilskuddsordningene som tros- og livssynssamfunn kan søke på, kan ha hatt en lignende funksjon. Spesielt gjelder det tilskudd til prosjekter som har religionsdialog som målsetning, noe Oslo-kommune har utlyst flere ganger i løpet av det siste tiåret. Det gjelder også tilskudd til aktiviteter og prosjekter som tros- og livssynssamfunn kan søke på, men som stiller krav om samarbeid på tvers av religions- og livssynsskiller, eller i det minste at tilbudet skal ha en målgruppe utover et enkelt tros- eller livssynssamfunns egne medlemmer. Dette vil bidra til økt interreligiøs kontakt[3].

Dersom vi ser på antall samfunnskontakter som et uttrykk for sosial integrasjon, så finner vi en variasjon i utvalget vårt som bør studeres nærmere. Vi har tidligere vist at det i hele utvalget var gjennomsnittlig 3 kontakter til ikke-religiøse instanser i samfunnet. Vi finner en dramatisk forskjell når vi sammenligner de kristne og muslimske migrantmenighetene spesielt. Hva kan grunnen være til at det bare er i underkant av 2 kontakter hos de kristne samtidig som det er nesten 8 kontakter hos de muslimske migrantmenighetene?

Vi kan tenke oss to typer forklaring på dette mønsteret. Den ene kan være forbundet med det vi tidligere har skrevet om lavere interreligiøs kontakt for de kristne trossamfunnenes del. De er for mange i forhold til de andre religionene og livssynene. Den norske kirke har dessuten en geografisk utbredelse som gjør det vanskelig å finne interreligiøse samarbeidspartnere. Til en viss grad kan denne effekten også gjøre seg gjeldende for frikirkene, det er mange som er «på banen» og kan dekke behovet for en åndelig samtalepartner på et sykehjem eller å tilby en skole besøk til kirken. Den norske kirke vil ofte ha dekket mange av disse behovene fra lokalsamfunnet. For moskeene vil ikke den samme matematiske faktoren gjøre seg gjeldende. Det kan også tenkes at mens de mest etablerte og «norske» moskeene befinner seg i sentrum, så finner vi flere nyetablerte og deriblant migrantmenigheter i andre bydeler.

Den andre forklaringsmodellen kan være det vi tidligere har nevnt, at de muslimske menighetene i større grad enn de kristne føler behov for å skape et positivt omdømme. Islam veldig ofte er negativt omtalt i den offentlige diskursen og moskeene har ofte fått et stempel som lukkede og bremsende på integrering. Dette kan være en motivasjon til å være mer utadvendte mot myndigheter og andre ikke-religiøse institusjoner, legge mer vekt på å knytte eksterne kontakter og kommunisere med omverdenen.

[3] I forbindelse med prosjektet «Urban Management of Religious Diversity» intervjuet KIFO-forskerne Ånund Brottveit og Ann Kristin Gresaker politikere og ansatte i Oslo kommune og Stovner politidistrikt om SALTO og OXLO programmene. Resultater ble blant annet presentert på KIFO-seminaret: Tros- og livssynsdialoger i storbyen. Oslo, VID/Diakonhjemmet, 1. juni 2017. Se for øvrig Husebø og Johannessens artikkel (Husebø & Johannessen, 2018).

8.4. OSLO VERSUS HAMBURG

Undersøkelsen i Hamburg hadde i utgangspunktet fire hypoteser som skulle testes:

> 1. Et flertall av menighetene har interreligiøse relasjoner, spesielt i form av kontakter, og noe mindre grad i form av nettverk.
>
> 2. Ikke-kristne menigheter er mer tilbøyelige til å ha interreligiøse relasjoner enn kristne menigheter.
>
> 3. Menigheter hvor en religiøst dogmatisk holdning er representert, er mindre tilbøyelige til å ha interreligiøse relasjoner, enn menigheter som representerer en pluralistisk holdning til andre religioner.
>
> 4. Sosialt velintegrerte menigheter er mer tilbøyelige til å ha interreligiøse relasjoner enn menigheter som er mindre sosialt integrerte. (Körs, 2018b)

Undersøkelsen i Hamburg bekreftet de to første hypotesene, og vi finner også det samme mønsteret i Oslo. Se forrige avsnitt for en diskusjon om dette. Hypotesen om betydningen av teologisk dogmatisme kunne ved første øyekast synes å ha en viss støtte i Hamburg-materialet. Imidlertid så viste en nærmere multivariat analyse at dette var en såkalt spuriøs sammenheng[4] (Körs, 2018b, s. 44-45). For en del kristne trossamfunn sammenfalt religiøs dogmatisme med liten interreligiøs kontakt, mens det for ikke-kristne trossamfunn stort sett ikke var en slik sammenheng. Siden det er mange kristne trossamfunn i utvalget, kan det se ut som at lite interreligiøs kontakt henger sammen med religiøs dogmatisme, men denne sammenhengen blir borte når man kontrollerer for religiøs tilhørighet. Hamburg-undersøkelsen omfattet 350 tros- og livssynssamfunn og hadde derfor mulighet til å foreta mer sofistikerte statistiske analyser, noe Oslo-materialet med 114 enheter er for lite til.

I vårt utvalg finner vi en indikasjon på at religiøs dogmatisme henger sammen med færre interreligiøse kontakter. Vi har imidlertid ikke tallgrunnlag til å kunne kontrollere for religiøs eller livssynstilhørighet, siden det nesten utelukkende er kristne frikirker som gir uttrykk for religiøs dogmatisme. Blant de andre trosretningene er antallet som gir uttrykk for religiøs dogmatisme lavere enn fem.

Vi ser ellers at det også er noen forskjeller i resultatene når vi sammenligner Oslo og Hamburg. Tros- og livssynssamfunnene i Hamburg fremstår som mer pluralistiske:

[4] I en multivariat analyse ser man samtidig på en rekke ulike variabler for å se hvilken som har sterkest effekt på de variablene vi er interessert i. Siden det ofte er slik at variabler i stor grad samvarierer, kan det være vanskelig å fastslå årsakssammenhenger. Har få interreligiøse kontakter sammenheng med religiøs dogmatisme, eller at det primært dreier seg om frikirkene?

Tabell 14 Religiøs pluralisme

	Hamburg	Oslo
Ikke-misjonerende	64	70
Pluralistisk/dialogisk	56	34
Eksklusivistisk	18	24
N =	Ca. 264	111–113

Kilde: Hamburg-undersøkelsen, Anna Körs (2018b, s. 44). Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn, KIFO. Prosentandel av utvalget.

Mens vi i begge byene finner en lignende tendens hos flertallet til å avvise en misjonerende tilnærming i kontakten med andre, så skiller Hamburg seg ut som betydelig mer pluralistisk orientert enn Oslo. Vi har her lagt sammen de pluralistiske og dialogiske svarene på spørsmålet om sannhetskrav. Dette kommer også til syne, om enn noe svakere, når vi ser på hvor stor andel av svargiverne som uttrykker et direkte eksklusivistisk sannhetskrav. Vi har ikke grunnlag for å forklare hvorfor Oslo og Hamburg skiller lag i dette spørsmålet. Den kan tenkes at dette speiler forskjeller i den offentlige diskursen og generelle holdninger i befolkningen, eller det kan ha sammenheng med ulike historisk spesifikke prosesser på de interreligiøse arenaene.

Den fjerde hypotesen ble også bekreftet i Hamburg. Mer samfunnskontakt til ikke-religiøse instanser hang sammen med mer interreligiøs kontakt. Det samme finner vi også en indikasjon på i Oslo, men sammenhengen er ikke lineær. De som ikke har noen samfunnskontakter, har også mye mindre interreligiøs kontakt enn de som er i gruppen med flest samfunnskontakter. Men det er for eksempel mer interreligiøs kontakt i den undergruppen som har 1 til 2 samfunnskontakter, enn blant dem som har mellom 3 og 5 slike kontakter. At vi får slike mønstre kan godt skyldes en tilfeldig variasjon som får større utslag når utvalget er lite.

Det er også andre funn i vårt materiale som samsvarer med Hamburg. De muslimske menighetene har mer interreligiøs kontakt enn de kristne, og de andre ikke-kristne tros- og livssynssamfunnene skårer aller høyest. Kristne menigheter utenom Den norske kirke har minst interreligiøs kontakt, har oftere et eksklusivistisk sannhetskrav og er mest misjonsorientert, mens de muslimske menighetene har mer interreligiøs kontakt, gir oftere uttrykk for et pluralistisk sannhetskrav, og er de mest dialogorienterte.

Undersøkelsen av tros- og livssynssamfunnene i Oslo har gitt oss en del interessante resultater og det ville være meget interessant å følge opp med lignende undersøkelser andre steder i landet. Funnene reiser mange nye spennende spørsmål som bør følges opp gjennom kvalitativ forskning.

8.5. RELIGIONS- OG LIVSSYNSFORSKNING PÅ MENIGHETSNIVÅET

Tros- og livssynssamfunnenes aktiviteter og samfunnsmessige betydning i lokalsamfunnet har vært lite studert på en systematisk måte (Monnot & Stolz, 2018a). Kvantitative undersøkelser er nødvendig for å kunne beskrive det religiøse landskapet og endringsprosesser på en helhetlig måte, og det er viktig at slike undersøkelser også kan rette seg mot det organisatoriske samspillet på lokalt nivå. Ved å se på interaksjonen mellom menigheter og ikke-religiøse lokallag, istedenfor å se på dem isolert, ett og ett, kan vi undersøke de livssynsbaserte organisasjonenes rolle i meso-systemet (Bronfenbrenner, 1979). En analyse av et nærmiljø eller lokalsamfunns samlede sosiale kapital, vil bli mer innsiktsfull om den omfatter dette mellomliggende organisatoriske nivået. Det er imidlertid behov for flere studier, flere steder, både for å finne eksempler på variasjon og fellestrekk.

Forskning på religiøse eller sekulære livssynsbaserte organisasjoners rolle i lokalsamfunn preget av mangfold er nødvendig for å få et mer fullstendig bilde av sivilsamfunnet og virkninger av myndighetenes politikk på det lokale nivået. Sivilsamfunnet betegner institusjoner og organisasjoner som verken tilhører staten (eller lokale myndigheter) eller markedet (næringslivet) (Store norske leksikon). På grunn av statskirkeordningen, som først ble formelt avviklet i 2012, har forskning på de frivillige organisasjonene som vanligvis regnes som grunnmuren i sivilsamfunnet, utelatt trossamfunn. Den norske kirkes menighetsstruktur har blitt ansett som en del av den statlige strukturen.

Lokalsamfunn er imidlertid et vanskelig begrep, spesielt i urbaniserte områder som Oslo. Bydelene kan være det mest nærliggende å tenke på som en naturlig avgrensning, men de har vært gjennom en rekke endringer i løpet av de siste tiårene. Det er derfor ingen konsekvent sammenheng mellom de politisk-administrative bydelsgrensene, valgkretsene, skolekretsene og Den norske kirkes sogneinndelinger. Mange vil også føle en stedsidentitet knyttet til en bydel som ikke lenger eksisterer. Spesielt i tettbygde områder, men også i rurale strøk, vil mobilitet og strukturelle endringer i hvordan boliger, arbeidsplasser og ulike tilbud og tjenester er lokalisert, innebære at folk reiser ut av sine bostedsområder. Man kan med rette stille spørsmål ved om begrepet lokalsamfunn har det meningsinnholdet som vi intuitivt tillegger det, og i tilfelle for hvilke befolkningsgrupper. Dette gjør det også mer utfordrende å studere, for eksempel trossamfunn på et meso-nivå.

En mulighet kan være å ta et pragmatisk utgangspunkt og si at bydelen (i tilfellet Oslo) er den geografiske avgrensningen fordi det tross alt er en politisk-administrativ enhet som har et ansvar og som kan utøve politikk. Videre kan man si at de organisasjoner og institusjoner som faktisk befinner seg i dette geografiske området også skal omfattes av dette ansvarsforholdet og denne politiske maktutøvelsen. Er det for eksempel en konsentrasjon av mange ulike trossamfunn etablert i en sentrumsbydel, så vil det for denne bydelens egne beboere og politikere være et ansvar å se til at dette ikke skaper frykt og ubegrunnet mistenksomhet. Det kan også være en mulighet til å betrakte disse trossamfunnene som en ekstra ressurs til dette lokalsamfunnet, noe man kan utnytte i forbindelse med sosiale og kulturelle tilbud eller spesielle bydelsarrangementer. Empiriske undersøkelser av dette samspillet mellom organisasjoner og institusjoner på grasrotnivå, er samfunnsvitenskapelig forskning på meso-nivå.

En annen utfordring som vi har støtt på i vårt prosjekt, er hvor forskjellig tros- og livssynsorganisasjonene er når det gjelder organisering og til dels hva de anser som kjernevirksomhet. Det er fort gjort å ha en bias når man forsker på ulike religioner og livssyn, ved at man har

majoritetstrossamfunnet som en ubevisst standardmodell. Den norske kirkes territorielle sogneinndeling og den hierarkiske organisasjonen fra den lokale menigheten, via fellesråd og prosti-inndelinger, til bispedømmer og et kirkeråd med Kirkemøtet som et slags nasjonalt parlament på toppen. Den norske kirke har lenge hatt et nasjonalt organ som kalles Mellomkirkelig Råd, og som har tatt ansvar for mye av den kontakten majoritetskirken har hatt med andre konfesjoner, religioner og sekulære livssyn. Vi finner ikke noe motsvarende i andre trossamfunn. En Dnk-menighet vil derfor kunne ha andre oppgaver på grunn av en organisatorisk arbeidsdeling, enn en moské som ikke har noe overordnet religiøst myndighetsorgan. Dette gjør at man også bør problematisere hvordan man velger og definerer undersøkelsesenhetene. I vår undersøkelse har vi henvendt oss til menighetsnivået og vi har insistert på at trossamfunnene skal svare på vegne av det laveste organisasjonsnivået.

Vi ser et behov for mer metode- og teoriutvikling på dette, relativt umodne, forskningsfeltet. Forskning som fokuserer på organisert religions- og livssynsutøvelse, bør kombineres med individbaserte befolkningsundersøkelser. Dette er et spennende forskningsfelt, fordi det er et landskap hvor det skjer store samtidige endringsprosesser. Furseth (2018) beskriver det som en utvikling i retning av mer kompleksitet, fordi det blir stadig færre troende, mens det dannes flere religiøse trossamfunn. Endringene skaper behov for ny teoriutvikling, men for at dette skal være mulig trengs det også mer empiri. Det er nødvendig å bygge en større databank om tros- og livssynssamfunnenes rolle for medlemmene og for resten av samfunnet.

9. KONKLUSJON

Et gjennomgående spørsmål i denne undersøkelsen har vært hvor utadvendte tros- og livssynssamfunnene er. Dette spørsmålet bunner i en bekymring som ofte fremsettes fra politikere, om at trossamfunnene, og særlig de som rekrutterer fra innvandrergruppene, skal isolere seg og på den måten motvirke integrering. Denne undersøkelsen presenterer resultater som i stor grad imøtegår slike forestillinger, i hvert fall som en generell beskrivelse av religionsmangfoldet i Oslo i dag.

Nesten alle tros- og livssynssamfunnene i undersøkelsen svarer at de har hatt kontakt med lokale myndigheter, offentlige institusjoner som for eksempel skoler eller sykehjem, og frivillige organisasjoner i løpet av siste 12 måneder. Mer enn ¾ av samfunnene har hatt minst tre slike kontakter. Det er ikke like mange som har hatt kontakt med et tros- eller livssynssamfunn med en annen religiøs eller livssynstilhørighet enn dem selv. 44 prosent svarer at de har hatt minst én slik kontakt i løpet av siste 12 måneder. Det er imidlertid interessant å merke seg at 71 prosent av de muslimske trossamfunnene har interreligiøse kontakter, og 85 prosent av de andre tros- og livssynssamfunnene (verken kristne eller muslimske). Dersom man vil se etter trossamfunn som i praksis eller holdninger tenderer mot å lukke seg mot omverdenen, må man først og fremst se nærmere på frikirkene.

Hva betyr dette? Det betyr ikke at innadvendte trossamfunn tilknyttet andre religioner enn kristendom, ikke finnes og ikke kan være gjenstand for bekymring for myndigheter og nærmiljø. Men vi skal heller ikke overdrive dette fenomenet når vi lager generelle beskrivelser. Når det gjelder frikirkene, så kan en grunn til at disse skiller seg ut som mindre utadvendte, være at de ikke opplever det samme stigma som medlemmer av typiske innvandrerreligioner gjør.

Mange tidligere studier har vist at trossamfunn har vært viktige for innvandrere og et nødvendig første steg mot en integrering i storsamfunnet. De finner et fellesskap, ofte sammen med mennesker med samme språk og etniske bakgrunn, og de får tilgang på viktig informasjon og sosial støtte. Faren er selvsagt at dette fellesskapet blir seg selv nok og at det ikke leder utover til nye kontakter og muligheter i et større samfunn. Det må være en balanse mellom det som kalles sammenbindende og brobyggende sosial kapital. Undersøkelsen vår viser at det er mange trossamfunn som er dominert av innvandrere, såkalte migrantsamfunn. Migrantsamfunnene skiller seg imidlertid ikke ut som mer innadvendte, enn utvalget som helhet. Når vi spør om de ønsker kontakt og mulig samarbeid med Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), så stiller 9 av 10 migrantmenigheter seg positive til dette. Tre av fire stilte seg positive til STL i hele utvalget. Migrantmenighetene har også mer interreligiøs kontakt enn utvalget samlet.

Tros- og livssynssamfunnene har som nevnt ganske mye kontakt med ikke-religiøse instanser i samfunnet. Dette ser også ut til å henge sammen med interreligiøse kontakter. Dersom man har kontakt med for eksempel kommunen eller en skole i nærheten, så øker sannsynligheten for at man også har kontakter med trossamfunn som har en annen tro enn en selv. Dette er også et resultat man fant i en tilsvarende undersøkelse i Hamburg. I Hamburg-materialet, som var betydelig større enn vårt datamateriale, fant man at den sterkeste predikatoren for økt interreligiøs kontakt, var at man hadde én eller flere ikke-religiøse samfunnskontakter. I Hamburg fant man dessuten et lignende mønster som i Oslo, ved at muslimske og visse andre ikke-kristne trossamfunn fremsto som mer utadvendte enn

kristne trossamfunn utenom de to store majoritetskirkene (Den evangelisk-protestantiske og Den Katolske kirken).

Vi hadde noen spørsmål som er ment å måle religiøs dogmatisme som potensiell hindring for kontakt og samarbeid over trosskillene. Vi ber dem om å ta stilling til en formulering om at en, i kontakt med annerledes troende, bør «prøve å omvende dem». Det var bare ¼ av svargiverne som sa seg enig i denne påstanden, men dette er likevel noen prosentpoeng høyere enn i Hamburg-undersøkelsen. Vi presenterte også en rekke formuleringer av sannhetskrav, som dreier seg om man anser sin egen tro som den eneste sannhet, eller sannheten kan deles mellom ulike livssyn. Den eksklusivistiske varianten sier at «sannheten finnes bare i ens egen religion». 24 prosent av svargiverne sa seg enig i dette synet, også her er Oslos svargivere mer dogmatiske enn i Hamburg. Flertallet i utvalget avviser imidlertid de mest dogmatiske holdningene, og vi merker oss at også her det muslimske menigheter og andre ikke-kristne tros- og livssynssamfunn som er mest pluralistiske og dialogorienterte. Blant de kristne menighetene, er det, kanskje ikke overraskende, frikirkene som uttrykker de teologisk mest dogmatiske holdningene.

Tros- og livssynssamfunnene i Oslo er ikke nødvendigvis lokalisert etter hvor medlemmene bor. Det er bare Den norske kirke som har en ren territoriell lokalisering og som betrakter kommunen som en inndeling i geografisk avgrensete sogn og menigheter. Minoritetstrossamfunnene kan ha fått en lokalisering som antyder at en overvekt av medlemmene bor nært, men vil som regel ha medlemmer og deltakere fra hele byen. Av denne grunn er mange tros- og livssynssamfunn lokalisert sentralt på grunn av tilgjengeligheten, eller i østlige bydeler på grunn av rimelige lokaler. Tros- og livssynssamfunnene har derfor en noe uklar relasjon til samfunnet rundt – det kan være uklart om «lokalsamfunnet» betyr en bydel eller hele kommunen. Det kan også være andre geografiske inndelinger som er naturlige. Oslo politidistrikt har for eksempel etablert et forum for tros- og livssynssamfunn i hele Groruddalen, som omfatter fire bydeler.

Når vi sammenligner Oslo med Hamburg finner vi mange likheter, men tros- og livssynssamfunnene i Hamburg fremstår likevel som noe mer dialogorienterte og åpne i forhold til Oslo. Dette kan ha sammenheng med at det over lengre tid har vært etablerte dialogfora i Hamburg for lokale menigheter og livssynsorganisasjoner. I Oslo har det meste av dialogarbeidet skjedd på et mer overordnet nivå, mellom representanter for paraplyorganisasjoner eller høyere organer innenfor tros- eller livssynssamfunnet. Responsen på spørsmålet vårt om å bli kontaktet av STL med tanke på å etablere lokale dialogfora i Oslo, var så positiv at det åpenbart ligger vel til rette for dette. Det organiserte livssynsmangfoldet i Oslo representerer en mulighet til større kontakt mellom minoritetsgrupper og storsamfunn, ikke mindre.

LITTERATUR

Aagedal, O., Høeg, I. M., & Botvar, P. K. (2013). *Den offentlige sorgen / markeringer, ritualer og religion etter 22. Juli*. Oslo: Universitetsforl.

Ammerman, N. T. (2005). *Pillars of faith: American congregations and their partners*. Berkeley: Univ of California Press.

Bangstad, S. (2018). Kartlegging av tros- og livssynsmangfold i Oslo kommune *KIFO rapportserie* (Vol. 2018:2): KIFO.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development experiments by nature and design*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Brottveit, Å., Gresaker, A. K., & Hoel, N. (2015). "Det handler om verdensfreden!" En evaluering av rollen Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Norges Kristne Råd og Islamsk Råd Norge har i dialogarbeidet. *KIFO rapportserie* (Vol. 2015:3). Oslo: KIFO.

Chaves, M. (2004). *Congregations in America*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Døving, C. A. (2016). Pluralismens voktere. Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn som politisk aktør gjennom 20 år. *Kirke & Kultur*(4), 362-387.

Døving, C. A., & Kraft, S.-E. (2013). *Religion i pressen*. Oslo: Universitetsforl.

Ebaugh, H. R., & Chafetz, J. S. (2000). *Religion and the new immigrants : Continuities and adaptations in immigrant congregations*. Walnut Creek, CA: AltaMira Press.

Furseth, I. (2018). Secularization, deprivatization, or religious complexity? I I. Furseth (Red.), *Religious complexity in the public sphere* (s. 291-312). Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan.

Furseth, I., Repstad, P., Urstad, S. S., & Utaker, O.-E. (2015). Tros- og livssynssamfunnene og deres ledere - innadvendte eller utadvendte? I I. Furseth (Red.), *Religionens tilbakekomst i offentligheten? / religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet* (s. 139-168). Oslo: Universitetsforlaget.

Husebø, D., & Johannessen, Ø. L. (2018). Interreligious dialogue in oslo in the years following the terror attacks of 22 july 2011. I C. Bakker, J. Berglund, G. Bertram-Troost, H.-G. Heimbrock, J. Ipgrave, R. Jackson, G. Skeie & W. Weisse (Red.), *Religion and dialogue in the city : Case studies on interreligious encounter in urban community and education* (Vol. 36, s. 115-140). Münster: Waxmann.

Johannessen, Ø. L., & Husebø, D. (2019). Case study 2: Building young people's social capital through networks of interreligious dialogue in oslo. I J. Ipgrave (Red.), *Interreligious engagement in urban spaces: Social, material and ideological dimensions* (s. 39-54). Cham, Switzerland: Springer.

Körs, A. (2018a). Congregations in germany: Mapping of organizations, beliefs, activities, and relations: The case study of hamburg. I C. Monnot & J. Stolz (Red.), *Congregations in Europe* (s. 117-138). Cham, Switzerland: Springer.

Körs, A. (2018b). How religious communities respond to religious diversity. Interreligious relations between claims and reality. I J. Ipgrave, T. Knauth, A. Körs, D. Vieregge & M. von der Lippe (Red.), *Religion and dialogue in the city. Case studies on interreligious encounter in urban community and education.* (s. 23-54). Münster; New York: Waxmann.

Körs, A., & Nagel, A. (2018). Local 'formulas of peace': Religious diversity and state-interfaith governance in germany. *Social Compass, 65*(3), 346-362.

Leirvik, O. (2001). *Religionsdialog på norsk* (Ny og utvida utg.). Oslo: Pax.

Monnot, C., & Stolz, J. (2018a). Introduction. I C. Monnot & J. Stolz (Red.), *Congregations in Europe* (s. 1-31). Cham, Switzerland: Springer.

Monnot, C., & Stolz, J. (Red.). (2018b). *Congregations in Europe*. Cham, Switzerland: Springer.

Oslo kommune. (2012). *Bystyresak 129/13 Mangfoldets muligheter - om oxlo, Oslo extra large.* Oslo: Oslo kommune. Hentet fra https://www.oslo.kommune.no/prosjekter/oxlo-oslo-extra-large-en-by-for-alle/.

Oslo Politidistrikt, & Oslo kommune. (2017). *Handlingsprogram 2017-2020. Kriminalitets- og rusforebygging blant barn og unge i Oslo.* Oslo: Oslo kommune. Hentet fra www.salto.oslo.no.

Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy, 6*(1), 65-78.

Stolz, J., & Monnot, C. (2018). The established and the newcomers. A weberian-bourdieusian view of congregations in the swiss religious field. I C. Monnot & J. Stolz (Red.), *Congregations in Europe* (s. 91-116). Cham, Switzerland: Springer.

Synnes, R. M. (2012). *Kristne migrantmenigheter i Oslo* KIFO rapportserie (Vol. 2012:1). Oslo: KIFO.

Szreter, S., & Woolcock, M. (2004). Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International Journal of Epidemiology*(33), 650-667.

Ødegård, G., Loga, J. M., Steen-Johnsen, K., & Ravneberg, B. (2014). *Fellesskap og forskjellighet. Integrasjon og nettverksbygging i flerkulturelle lokalsamfunn.* Oslo: Abstrakt forlag.

Undersøkelse blant Oslos tros- og livssynssamfunn

S1: Hvilken funksjon har du i samfunnet*? (*trossamfunn, menighet, livssynsorg.)

- ☐ Pastor/Prest
- ☐ Prost/Biskop
- ☐ Imam/Eldste/Forbønnsleder
- ☐ Geistlig/Spirituell Ledelse
- ☐ Styreleder/Styremedlem
- ☐ Pressetalsperson/PR-medarbeider
- ☐ Dialogansvarlig
- ☐ Ansatt
- ☐ Medlem
- ☐ Annet, forklar _____
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S2: Hvilken Religion (eller livssynsretning) tilhører ditt samfunn?

- ☐ Kristendom
- ☐ Islam ► **Gå til S4**
- ☐ Buddhisme ► **Gå til S5**
- ☐ Jødedom ► **Gå til S6**
- ☐ Hinduisme ► **Gå til S6**
- ☐ Alevittisme ► **Gå til S6**
- ☐ Sikhisme ► **Gå til S6**
- ☐ Bahai ► **Gå til S6**
- ☐ Andre Religioner eller Livssyn, forklar: _____► **Gå til S6**
- ☐ Vet ikke ► **Gå til S7**
- ☐ Ingen informasjon ► **Gå til S7**

S3: Hvilken kristen konfesjon tilhører dere?

- ☐ Evangelisk-luthersk
- ☐ Romersk-katolsk
- ☐ Annen konfesjon, forklar: _____
- ☐ Tilhører ingen bestemt konfesjon
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S4: Hvilken islamsk trosretning tilhører dere?

- ☐ Sunni
- ☐ Shia
- ☐ Ahmadiyya
- ☐ Sufi
- ☐ Annen trosretning, forklar: _____
- ☐ Tilhører ingen bestemt trosretning
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S5: Hvilken buddhistisk tradisjon tilhører dere?

☐ Mahayana
☐ Vajrayana (også: Tibetansk Buddhisme)
☐ Theravada
☐ Annen tradisjon, forklar: _____
☐ Tilhører ingen bestemt tradisjon
☐ Vet ikke
☐ Ingen informasjon

S6: Er det en bestemt trosretning eller tradisjon innenfor din religion/livssyn som ditt samfunn tilhører?

☐ Ja, forklar: _____
☐ Nei, det tilhører ingen spesiell trosretning/tradisjon
☐ Vet ikke
☐ Ingen informasjon

S7: Hvor er stedet der samfunnet vanligvis har sine møter og arrangementer? Vennligst oppgi bydel.

1.Alna ☐, 2.Bjerke ☐, 3.Frogner ☐, 4.Gamle Oslo ☐, 5.Grorud ☐,

6.Grünerløkka ☐, 7.Nordre Aker ☐, 8.Nordstrand ☐, 9.Sagene ☐,

10.St. Hanshaugen ☐, 11.Stovner ☐, 12.Søndre Nordstrand ☐, 13.Ullern ☐,

14.Vestre Aker ☐, 15.Østensjø ☐, 16.Vet ikke ☐, 17.Ikke svar ☐

S8: Hva er det korrekte navnet på samfunnet ditt?

_____

_____

S9: Når ble samfunnet ditt grunnlagt?

- ☐ I tiden før 1970
- ☐ I tiden mellom 1970 og 1979
- ☐ I tiden mellom 1980 og 1989
- ☐ I tiden mellom 1990 og 1999
- ☐ I tiden mellom 2000 og 2009
- ☐ I tiden etter 2009
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S10: Har samfunnet ditt en bygning, som utenfra ser ut som et religiøst hus?

- ☐ Ja
- ☐ Nei ► **Gå til S12**
- ☐ Vet ikke ► **Gå til S12**
- ☐ Ingen informasjon ► **Gå til S12**

S11: Hvordan kan man se fra utsiden, at dette er et religiøst hus?

_____

_____

_____

_____

S12: Er lokalene der samfunnet ditt møtes eid av kommunen, leid gjennom privat leiekontrakt, eller eid av samfunnet ditt?

- ☐ Kommunen låner eller leier ut til samfunnet
- ☐ Samfunnet har privat leieavtale (eller en organisasjon samfunnet er tilsluttet)
- ☐ Lokalet eies av samfunnet selv
- ☐ Annet, forklar: _____
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S13: På en høytidsdag eller spesiell festdag i samfunnet ditt – hvor mange personer kommer vanligvis?

- ☐ Inntil 20 Personer
- ☐ 21 til 50 Personer
- ☐ 51 til 100 Personer
- ☐ 101 til 150 Personer
- ☐ 151 til 200 Personer
- ☐ 201 til 500 Personer
- ☐ 501 til 1.000 Personer
- ☐ Mer enn 1.000 Personer
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S14: På vanlige sammenkomster eller møter – hvor mange personer er det da til stede?

- ☐ Inntil 20 Personer
- ☐ 21 til 50 Personer
- ☐ 51 til 100 Personer
- ☐ 101 til 150 Personer
- ☐ 151 til 200 Personer
- ☐ 201 til 500 Personer
- ☐ 501 til 1.000 Personer
- ☐ Mer enn 1.000 Personer
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S15: Etter din vurdering: Hvor mange prosent av medlemmene er under 18 år?

_____

S16: Og hvor mange prosent, vil du anta at er født i et annet land enn Norge?

_____

Vi ønsker nå å vite mer om virksomheten i samfunnet ditt.

S17: Vi nevner tolv ulike aktiviteter nedenfor. Vennligst, tenk gjennom hva dere gjør, og vurder hvor viktig hver enkelt aktivitet er for samfunnet ditt?

Er det: Svært viktig, Viktig, Både óg, Mindre viktig, Overhodet ikke viktig?

	Svært viktig	Viktig	Både óg	Mindre viktig	Overhodet ikke viktig	Vet ikke	Ikke svar
Religiøse samlinger (gudstjeneste, andakt, meditasjon)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gi rom for stillhet og ettertanke	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Religiøse feiringer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Religiøs trosopplæring og undervisning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Barne- og ungdomsarbeid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tilbud for eldre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Veiledning om hverdagsproblemer og konfliktløsning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Arbeids- og yrkesveiledning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Konkrete tilbud for interesserte personer utenfor samfunnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deltakelse i kulturelle arrangementer i lokalsamfunnet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gi offentlig kommentar om religiøse spørsmål	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommentere grunnleggende politiske spørsmål	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

S18: Tilhører samfunnet ditt en eller flere religiøse eller livssynsbaserte paraplyorganisasjoner?

☐ Ja
☐ Nei ► **Gå til S20**
☐ Vet ikke ► **Gå til S20**
☐ Ingen informasjon ► **Gå til S20**

S19: Hvilken paraplyorganisasjon?

_____

_____

_____

_____

Vi ønsker nå å vite mer om kontakt mellom samfunnet ditt og andre samfunn. Vennligst, tenk gjennom hvilke kontakter samfunnet ditt har med andre samfunn her i Oslo og i distriktet rundt.

S20: Har samfunnet ditt hatt kontakt med andre samfunn i Oslo som tilhører samme religion/livssyn og samme trosretning/tradisjon/livssynsretning?
Svar på bakgrunn av siste 12 måneder.

- ☐ Ja
- ☐ Nei ► **Gå til S23**
- ☐ Vet ikke ► **Gå til S23**
- ☐ Ingen informasjon ► **Gå til S23**

S21: Hvor ofte skjedde denne kontakten i løpet av siste 12 måneder?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S22: Hvordan vurderer du disse kontaktene med andre samfunn innenfor <u>samme</u> religion/livssyn og <u>samme</u> trosretning/tradisjon/livssynsretning?

- ☐ Svært god
- ☐ God
- ☐ Tilfredsstillende
- ☐ Lite tilfredsstillende
- ☐ Overhodet ikke tilfredsstillende
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S23: Har samfunnet ditt hatt kontakt med andre samfunn i Oslo som tilhører <u>samme</u> religion/livssyn, men <u>en annen</u> trosretning/tradisjon/livssynsretning?
Svar på bakgrunn av siste 12 måneder.

- ☐ Ja
- ☐ Nei ► **Gå til S26**
- ☐ Vet ikke ► **Gå til S26**
- ☐ Ingen informasjon ► **Gå til S26**

S24: Hvor ofte skjedde denne kontakten i løpet av siste 12 måneder?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S25: Hvordan vurderer du disse kontaktene med andre samfunn innenfor samme religion/livssyn, men <u>en annen</u> trosretning/tradisjon/livssynsretning?

- ☐ Svært god
- ☐ God
- ☐ Tilfredsstillende
- ☐ Lite tilfredsstillende
- ☐ Overhodet ikke tilfredsstillende
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

Nå vil vi vite mer om kontakter mellom ditt samfunn og samfunn som tilhører <u>andre</u> religioner/livssyn. Vennligst tenk over kontakter innenfor Oslo og i distriktet rundt, og svar på bakgrunn av siste 12 måneder.

[I disse spørsmålene spør vi ikke om kontakt innenfor samme religion/livssyn, siden dette ble spurt om i S20-S25]

S26: Har ditt samfunn i løpet av siste 12 måneder hatt kontakt med …?

	Ja	Nei	Vet Ikke	Ikke svar
Kristne samfunn	☐	☐	☐	☐
Aleviske samfunn	☐	☐	☐	☐
Islamske samfunn	☐	☐	☐	☐
Ahmadiyya samfunn	☐	☐	☐	☐

Jødiske samfunn	☐	☐	☐	☐
Buddhistiske samfunn	☐	☐	☐	☐
Hinduistiske samfunn	☐	☐	☐	☐
Sikh- samfunn	☐	☐	☐	☐
Bahai- samfunn	☐	☐	☐	☐
Lokallag i Human-Etisk Forbund	☐	☐	☐	☐

S27: Var det kontakt med andre samfunn, som ikke er med i listen over?

☐ Ja
☐ Nei ► **Gå til S29**
☐ Vet ikke ► **Gå til S29**
☐ Ingen informasjon ► **Gå til S29**

S28: Hvilken religion/livssyn tilhører disse samfunnene?

_____

Da har vi noen spørsmål knyttet til kontakten med de enkelte samfunnene.

[De neste spørsmålene blir bare stilt for de religionene/livssynene som er nevnt i spørsmål 26]

S29: Hvor ofte hadde ditt samfunn kontakt med kristne samfunn i Oslo-området, i løpet av de siste 12 månedene?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S30: Hvor mange kristne samfunn har dere hatt kontakt med?

☐

S31: Hva dreier denne kontakten seg om? Vennligst oppgi de viktigste aktivitetene. Hva gjør dere sammen?

_____

_____

_____

_____

S32: Hvem er det i ditt samfunn som har denne kontakten? Bare ledelsen, bare vanlige medlemmer, eller begge deler?

- ☐ Ledere i samfunnet
- ☐ Vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Ledere og vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S33: Hvor ofte hadde ditt samfunn kontakt med aleviske samfunn i Oslo-området, i løpet av de siste 12 månedene?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S34: Hvor mange aleviske samfunn har dere hatt kontakt med?

☐

S35: Hva dreier denne kontakten seg om? Vennligst oppgi de viktigste aktivitetene. Hva gjør dere sammen?

_____

_____

_____

_____

S36: Hvem er det i ditt samfunn som har denne kontakten? Bare ledelsen, bare vanlige medlemmer, eller begge deler?

- ☐ Ledere i samfunnet
- ☐ Vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Ledere og vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S37: Hvor ofte hadde ditt samfunn kontakt med islamske samfunn i Oslo-området, i løpet av de siste 12 månedene?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S38: Hvor mange islamske samfunn har dere hatt kontakt med?

☐

S39: Hva dreier denne kontakten seg om? Vennligst oppgi de viktigste aktivitetene. Hva gjør dere sammen?

_____

_____

_____

_____

S40: Hvem er det i ditt samfunn som har denne kontakten? Bare ledelsen, bare vanlige medlemmer, eller begge deler?

- ☐ Ledere i samfunnet
- ☐ Vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Ledere og vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S41: Hvor ofte hadde ditt samfunn kontakt med ahmadiyya samfunn i Oslo-området, i løpet av de siste 12 månedene?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S42: Hvor mange ahmadiyya samfunn har dere hatt kontakt med?

☐

S43: Hva dreier denne kontakten seg om? Vennligst oppgi de viktigste aktivitetene. Hva gjør dere sammen?

_____

_____

_____

_____

S44: Hvem er det i ditt samfunn som har denne kontakten? Bare ledelsen, bare vanlige medlemmer, eller begge deler?

- ☐ Ledere i samfunnet
- ☐ Vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Ledere og vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S45: Hvor ofte hadde ditt samfunn kontakt med jødiske samfunn i Oslo-området, i løpet av de siste 12 månedene?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S46: Hvor mange jødiske samfunn har dere hatt kontakt med?

☐

S47: Hva dreier denne kontakten seg om? Vennligst oppgi de viktigste aktivitetene. Hva gjør dere sammen?

_____

_____

_____

_____

S48: Hvem er det i ditt samfunn som har denne kontakten? Bare ledelsen, bare vanlige medlemmer, eller begge deler?

- ☐ Ledere i samfunnet
- ☐ Vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Ledere og vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S49: Hvor ofte hadde ditt samfunn kontakt med buddhistiske samfunn i Oslo-området, i løpet av de siste 12 månedene?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S50: Hvor mange buddhistiske samfunn har dere hatt kontakt med?

☐

S51: Hva dreier denne kontakten seg om? Vennligst oppgi de viktigste aktivitetene. Hva gjør dere sammen?

_____

_____

_____

_____

S52: Hvem er det i ditt samfunn som har denne kontakten? Bare ledelsen, bare vanlige medlemmer, eller begge deler?

- ☐ Ledere i samfunnet
- ☐ Vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Ledere og vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S53: Hvor ofte hadde ditt samfunn kontakt med hinduistiske samfunn i Oslo-området, i løpet av de siste 12 månedene?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S54: Hvor mange hinduistiske samfunn har dere hatt kontakt med?

☐

S55: Hva dreier denne kontakten seg om? Vennligst oppgi de viktigste aktivitetene. Hva gjør dere sammen?

_____

_____

_____

_____

S56: Hvem er det i ditt samfunn som har denne kontakten? Bare ledelsen, bare vanlige medlemmer, eller begge deler?

- ☐ Ledere i samfunnet
- ☐ Vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Ledere og vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S57: Hvor ofte hadde ditt samfunn kontakt med Sikh-samfunn i Oslo-området, i løpet av de siste 12 månedene?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S58: Hvor mange Sikh-samfunn har dere hatt kontakt med?

☐

S59: Hva dreier denne kontakten seg om? Vennligst oppgi de viktigste aktivitetene. Hva gjør dere sammen?

_____

_____

_____

_____

S60: Hvem er det i ditt samfunn som har denne kontakten? Bare ledelsen, bare vanlige medlemmer, eller begge deler?

- ☐ Ledere i samfunnet
- ☐ Vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Ledere og vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S61: Hvor ofte hadde ditt samfunn kontakt med Bahai samfunn i Oslo-området, i løpet av de siste 12 månedene?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S62: Hvor mange Bahai samfunn har dere hatt kontakt med?

☐

S63: Hva dreier denne kontakten seg om? Vennligst oppgi de viktigste aktivitetene. Hva gjør dere sammen?

_____

_____

_____

_____

S64: Hvem er det i ditt samfunn som har denne kontakten? Bare ledelsen, bare vanlige medlemmer, eller begge deler?

- ☐ Ledere i samfunnet
- ☐ Vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Ledere og vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S65: Hvor ofte hadde ditt samfunn kontakt med lokallag av Human-Etiske Forbund i Oslo-området, i løpet av de siste 12 månedene?

- ☐ Svært ofte
- ☐ Ofte
- ☐ Noen ganger
- ☐ Sjelden
- ☐ Svært sjelden
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S66: Hvor mange lokallag av Human-Etiske Forbund har dere hatt kontakt med?

☐

S67: Hva dreier denne kontakten seg om? Vennligst oppgi de viktigste aktivitetene. Hva gjør dere sammen?

_____

_____

_____

_____

S68: Hvem er det i ditt samfunn som har denne kontakten? Bare ledelsen, bare vanlige medlemmer, eller begge deler?

- ☐ Ledere i samfunnet
- ☐ Vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Ledere og vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S69: Har samfunnet ditt deltatt på regelmessige møter i en gruppe med samfunn tilhørende ulike religioner og livssyn? Svar på grunnlag av de siste 12 månedene og kontakt med samfunn innenfor Oslo-området.

- ☐ Ja
- ☐ Nei ► **Gå til S72**
- ☐ Vet ikke ► **Gå til S72**
- ☐ Ingen informasjon ► **Gå til S72**

S70: Hva heter denne gruppen?

_____

_____

S71: Hvem er det i ditt samfunn som har denne kontakten? Bare ledelsen, bare vanlige medlemmer, eller begge deler?

- ☐ Ledere i samfunnet
- ☐ Vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Ledere og vanlige medlemmer i samfunnet
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ingen informasjon

S72: Noen ganger kan det oppstå vanskeligheter i kontakt med andre samfunn. Jeg leser opp noen eksempler på dette. Vennligst, oppgi i hvilken grad dette gjelder ditt samfunn.

Dette gjelder mitt samfunn …	**i høy grad**	**i noen grad**	**i liten grad**	**overhodet ikke**	**Vet ikke**	**Ikke svar**
Språkproblemer gjør kontakten med andre samfunn vanskelig for oss.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vi har for liten tid til kontakt med samfunn som tilhører andre religioner og livssyn.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det har omtrent ikke skjedd at noen samfunn fra andre religioner eller livssyn har kommet til oss.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hittil har det vært liten grunn for vårt samfunn å søke kontakt med samfunn fra andre religioner og livssyn.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Medlemmene har liten interesse for kontakt med samfunn som tilhører andre religioner og livssyn.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakt med samfunn fra andre religioner krever godkjennelse fra et høyere organ. [f eks overordnet paraplyorganisasjon]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det er lite støtte fra et høyere organ for kontakt med samfunn som tilhører andre religioner og livssyn. [sentralt organ/paraplyorganisasjon]	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det har vært problematiske erfaringer med samfunn som tilhører andre religioner og livssyn.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De kulturelle forskjellene gjør det vanskelig å kommunisere med andre religioner eller livssyn.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De religiøse synene eller livssynene står så langt fra hverandre at kontakt er grunnleggende vanskelig.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ens egen tro kan svekkes ved kontakt med samfunn fra andre religioner eller livssyn.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

[Dette spørsmålet stilles kun når det i spm.18 er svart at samfunnet har hatt kontakt med samfunn tilhørende andre religioner eller livssyn]

S73: Alt i alt: Hvordan vurderer du kontakten ditt samfunn har hatt med andre religioner og livssyn i løpet av de siste 12 månedene? (gjelder samfunn i Oslo-området)

- ☐ Svært god
- ☐ God
- ☐ Tilfredsstillende
- ☐ Lite tilfredsstillende
- ☐ Overhodet ikke tilfredsstillende
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ikke svar

Nå vil vi stille noen spørsmål om kontakt med andre institusjoner.

S74: Fortell meg om samfunnet ditt har vært i kontakt med følgende institusjoner eller organisasjoner de siste 12 månedene.

Institusjoner	Kontakt			
	Ja	Nei	Vet ikke	Ikke svar
Skoler	☐	☐	☐	☐
Andre utdanningsinstitusjoner	☐	☐	☐	☐
Idrettslag/sportsklubber	☐	☐	☐	☐
Bydelsadministrasjon	☐	☐	☐	☐
Foreninger	☐	☐	☐	☐
Kulturinstitusjoner	☐	☐	☐	☐
Kommunale myndigheter	☐	☐	☐	☐
Politi	☐	☐	☐	☐
Politiske partier	☐	☐	☐	☐
Private bedrifter	☐	☐	☐	☐

Har samfunnet ditt vært i kontakt med …

S75:
Har samfunnet ditt vært i kontakt med andre institusjoner eller organisasjoner som ikke er religiøse eller livssynsbaserte, og som ikke allerede er nevnt?
Svar på grunnlag av de siste 12 måneder og institusjoner/organisasjoner i Oslo-området.

- ☐ Ja
- ☐ Nei ► **Gå til S77**
- ☐ Vet ikke ► **Gå til S77**
- ☐ Ingen informasjon ► **Gå til S77**

S76: Hvilke institusjoner eller organisasjoner var dette?

_____

_____

[Dette spørsmålet stilles kun for de institusjonene/organisasjonene som det er oppgitt kontakt med i spm. 74.]

S77: Hva er din vurdering: Hvor ofte har det vært kontakt med disse institusjonene eller organisasjonene i de siste 12 månedene?

	Svært ofte	Ofte	Noen ganger	Sjelden	Svært Sjelden	Vet ikke	Ikke svar
Skoler	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andre utdanningsinstitusjoner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Idrettslag/sportsklubber	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bydelsadministrasjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Foreninger	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kulturinstitusjoner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunale myndigheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politiske partier	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Private bedrifter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

S78: Alt i alt: Hvordan vurderer du kontakten ditt samfunn har hatt med andre institusjoner og organisasjoner i løpet av de siste 12 månedene? (gjelder kontakter i Oslo-området)

- ☐ Svært god
- ☐ God
- ☐ Tilfredsstillende
- ☐ Lite tilfredsstillende
- ☐ Overhodet ikke tilfredsstillende
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ikke svar

S79: Når du tenker på hvordan man kan nå folk utenfor samfunnet ditt: Hvordan går din menighet frem, bruker dere noen spesielle hjelpemidler?

Finnes det …	**Ja**	**Nei**	**Vet ikke**	**Ikke svar**
en brosjyre eller annet informasjonsmateriell om samfunnet	☐	☐	☐	☐
en egen nettside, facebook eller twitterkonto for samfunnet	☐	☐	☐	☐
flyers eller plakater om arrangementer i samfunnet	☐	☐	☐	☐
avisannonser eller kunngjøringer	☐	☐	☐	☐
en „åpen dør“ dag eller lignende	☐	☐	☐	☐
en stand på bydelsfesten	☐	☐	☐	☐
en med ansvar for PR/offentlig kommunikasjon	☐	☐	☐	☐
en med ansvar for tros- og livssynsdialog eller brobygging	☐	☐	☐	☐

S80: Hvor mange heltidsansatte, altså lønnede medarbeidere, er det i samfunnet ditt?

_____

S81: Og hvor mange arbeider som frivillig i samfunnet ditt?

_____

Til slutt et par korte spørsmål om deg som svarer. Vi vil bruke opplysningene kun til statistiske formål.
All informasjon i dette spørreskjemaet vil bli behandlet fortrolig og bli anonymisert.

S82: Når er du født? Oppgi bare årstallet, ikke datoen.

☐

S83: I hvilket land er du født?

☐ I Norge ► **Gå til S85**
☐ I et annet land, hvilket? _____
☐ Vet ikke ► **Gå til S85**
☐ Ikke svar ► **Gå til S85**

S84: Hvor lenge har du bodd i Norge? (antall år)

☐

S85: Hvilket statsborgerskap har du?

☐ Norsk **Gå til S87**
☐ Norsk og et annet land
☐ Et annet land
☐ Ikke svar **Gå til S87**

S86: Hvilket statsborgerskap har du, eventuelt i tillegg til norsk?

_____

S87: Hvor lang utdanning har du? Vennligst oppgi din høyeste fullførte utdanning.

☐ Avbrutt/ikke fullført grunnskole [I utlandet: mindre enn 8 års skolegang]

☐ Grunnskole

☐ Videregående

☐ Universitet-/høyskole 1-3 år (Bachelor eller tilsvarende)
☐ Universitet-/høyskole 4 år + (Master eller tilsvarende)
☐ Universitet-/høyskole 5 år + (Doktorgrad, professor)
☐ Annet, forklar: _____

Til slutt vil vi stille et par spørsmål om din personlige holdning.

S88: Vi vil nå nevne tre påstander. Vennligst oppgi hvilken som passer best til din oppfatning.

☐ Man bør fremheve sin egen religion/livssyn overfor andre, og prøve å omvende dem
☐ Man bør snakke om sin egen religion og utveksle tanker med andre, uten å prøve å omvende dem
☐ Det er ingen grunn til å utveksle synspunkter på religion, fordi alle har sitt egen syn uansett

☐ Er ikke enig i noen av påstandene
☐ Vet ikke
☐ Ikke svar

S89: Kommentar

_____

_____

_____

S90: Her kommer noen påstander til. Vennligst oppgi hvilken påstand som passer best til din oppfatning.

- ☐ Sannheten finnes bare i ens egen religion/livssyn
- ☐ Sannhet finnes i flere religioner eller livssyn, men én religion/livssyn står over de andre når det gjelder sannhet
- ☐ Sannhet finnes i flere religioner eller livssyn, og alle er likeverdige i denne forbindelse
- ☐ Sannheten står over alle religioner og livssyn, men man kan komme nærmere den gjennom samtaler på tvers av religioner og livssyn.
- ☐ Er ikke enig i noen av påstandene
- ☐ Vet ikke
- ☐ Ikke svar

S91: Kommentar

_____

_____

_____

S92: Er du

- ☐ Mann
- ☐ Kvinne

- ☐ Annet

S93: Samordningsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) vil vite om det er interesse for et lokalt dialogforum for tros- og livssynssamfunn i Oslo. Kan STL kontakte deg for å gi nærmere informasjon om disse planene?

- ☐ Ja **Gå til S96**
- ☐ Ja, og jeg foretrekker at dere bruker e-post **Gå til S94**
- ☐ Ja, dere kan ringe meg **Gå til S95**
- ☐ Nei **Gå til S96**
- ☐ Vet ikke **Gå til S96**
- ☐ Ikke svar **Gå til S96**

S94: Oppgi e-post STL kan kontakte meg/oss på:

_____ **Gå til S96**

S95: Oppgi telefonnummer STL kan kontakte meg/oss på:

_____

S96: Takk for at du deltok! Er det noe du ønsker å legge til helt til slutt?

_____

_____

_____

_____

Tusen takk for din deltakelse og støtte til denne undersøkelsen!

Dersom du har spørsmål til undersøkelsen, kan du enten henvende deg til:

Stein Villumstad ved Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL):
Email: stein.villumstad@trooglivssyn.no; Telefonnummer: 91879256

Eller en av forskerne ved KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning,
Ånund Brottveit, Email: anund.brottveit@kifo.no ; Telefonnummer: 23334725
Sindre Bangstad, Email: sindre.bangstad@kifo.no ; Telefonnummer: 23334724

Fylles ut av intervjuer ved muntlig intervju:

S97: Språkkunnskaper (norsk)

- ☐ Svært gode
- ☐ Gode
- ☐ Middels
- ☐ Lave
- ☐ Svært lave
- ☐ Vet ikke

Rapporten presenterer resultater fra en ny undersøkelse om tros- og livssynsmangfoldet i Oslo. Vi har undersøkt i hvilken grad tros- og livssynssamfunnene i Oslo er utadvendte og hvilke holdninger de har til kontakter og samarbeid med andre. Undersøkelsen har vært et samarbeidsprosjekt mellom KIFO og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL), og mottatt økonomisk tilskudd fra Oslo kommune.

Svargiverne er religiøse ledere eller oppnevnte talspersoner for organisasjonene på menighets-/lokallagsnivå. Det er første gang noen har foretatt en kvantitativ undersøkelse av det lokale organisasjonsleddet til samtlige tros- og livssynssamfunn. Minoritetstros- og livssynssamfunnene er like godt representert som Den norske kirkes menigheter i denne studien. Den inkluderer også mange såkalte migrantmenigheter, trossamfunn med mer enn 50 prosent utenlandsfødte.

Tros- og livssynssamfunnene i utvalget har, med få unntak, utadrettet kontakt til kommunen, skoler, offentlige institusjoner eller frivillige organisasjoner. De ikke-kristne tros- og livssynssamfunnene har oftest slike kontakter. Kontakt med andre tros- og livssynssamfunn tilhørende en annen religion eller livssyn, er noe mindre utbredt. Likevel viser studien at 71 prosent av de muslimske trossamfunnene og 85 prosent av de andre tros- og livssynssamfunnene har interreligiøse kontakter. Migrantmenighetene har også oftere interreligiøs kontakt, enn gjennomsnittet i hele utvalget.

KIFO Rapport 2020: 1

Rapporten er utgitt av:
KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning
Øvre Slottsgate 2B, 0157 Oslo

www.kifo.no
kifo@kifo.no

© KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning, 2020
ISBN 978-82-92972-54-0
ISSN 0807-7517

KIFO INSTITUTT FOR KIRKE-, RELIGIONS- OG LIVSSYNSFORSKNING